

TRACTATUS
DE DEO CONSUMMATORE

SEU

ESCHATOLOGIA

QUEM CONCINNAVIT

J. Pompen

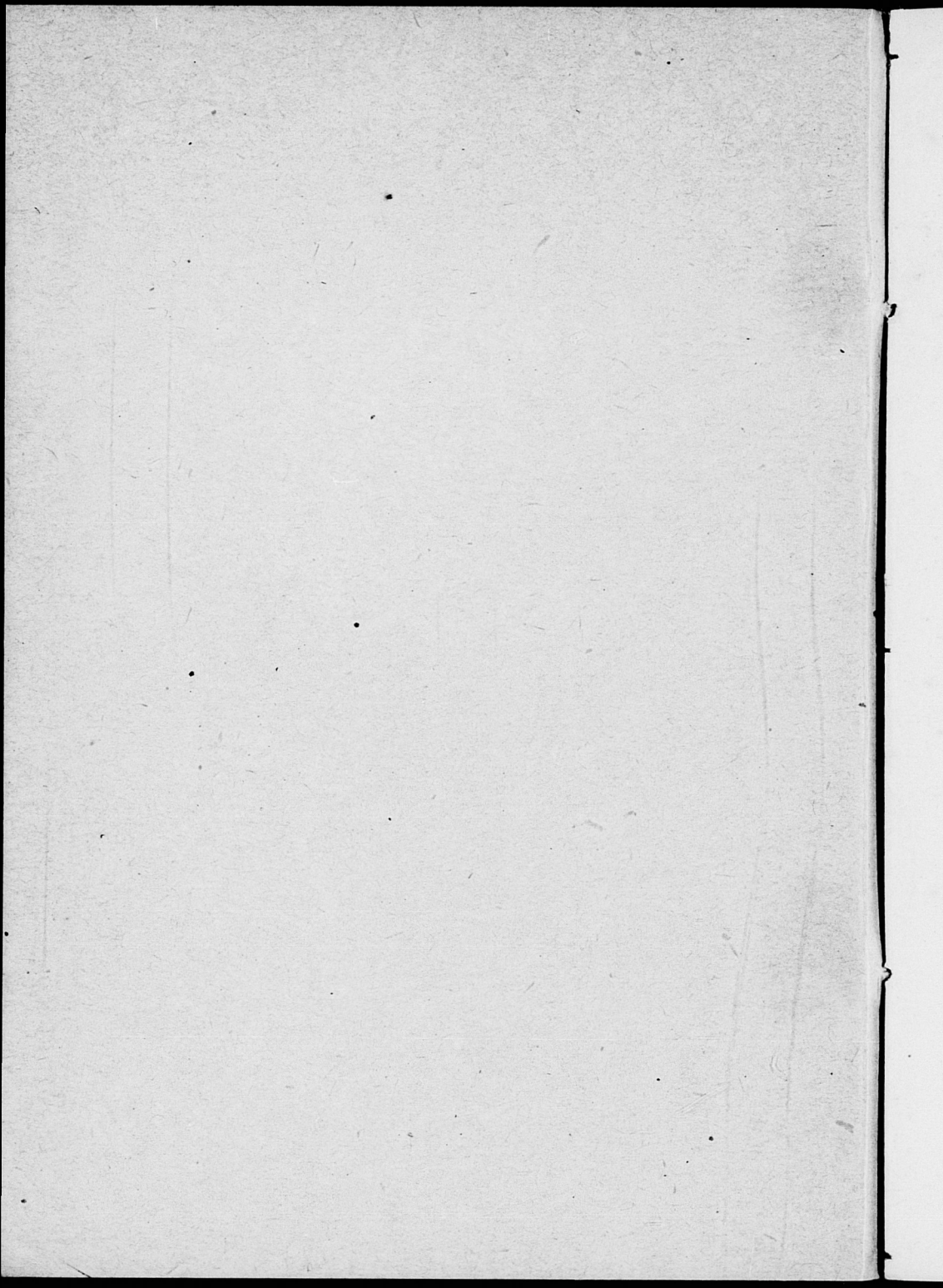
SEM. BUSCODUCENSIS PROF.

STUDIEHUIS
MINDERBROEDERS
NIMEGEN

St. Michiels-Gestel.
EX TYPOGRAPHIA DIŌCESIS BUSCODUCENSIS
IN INSTITUTO SURDO-MUTORUM.

1898.

Leob Vak 44
124.
TRACTATUS

DE DEO CONSUMMATORE

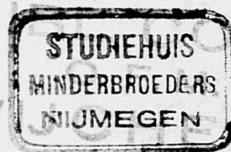
SEU

ESCHATOLOGIA

QUEM CONCINNAVIT

J. Pompen

SEM. BUSCODUCENSIS PROF.

St. Michiels-Gestel,

EX TYPOGRAPHIA DIOECESIS BUSCODUCENSIS
IN INSTITUTO SURDO-MUTORUM.

—
1898.

IMPRIMATUR.

HAAREN, 15 Januarii 1898.

L. Berkvens,

Libr. Cens.

Præmium.

Quinta Theologiæ dogmaticæ pars inscribitur *De Deo Consummatore* vel *De Novissimis* seu *Eschatologia*.

De Deo Consummatore, quia Deus, sicut omnium est Creator, Redemptor et Sanctificator, ita etiam est omnium Consummator, qui opera sua ad extra ad finem perducit. Agemus itaque in hoc tractatu, quomodo Deus decreta sua æterna de hominibus et de mundo physico exsecuturus sit.

Inscribitur quoque *De Novissimis* seu *Eschatologia* (α τὰ ἔσχατα, ultima), quia pertractabuntur, tum quæ in fine hujus vitæ hominibus singulis, seu quatenus sunt individua et unusquisque in se consideratur, contingent, tum quæ accidunt in fine sæculorum circa totum universum et circa omnes homines, quatenus unum genus humanum constituunt.

Consummatio igitur est duplex: *singulorum hominum* atque *generis humani et totius mundi*.

I. *Singulorum hominum* novissima sunt *mors*, *judicium*, *infernus* et *cælum*. Immediate post *mortem* quilibet *judicium* subire debet, et æternam accipit sortem: *infernum* nempe, qui in mortali peccato actuali ex hac vita demigraverit; *cælum*, qui in statum gratiæ decesserit. Qui vero in gratia sanctificante mortui pœnis temporalibus nondum plene satisfecerint, ablegantur ad *purgatorium*, donec perfecte purgati ad æternam felicitatem admittantur. Quia autem soli illi, qui in peccato mortali actuali obierint, in infernum proprie dictum intrudentur, sermo etiam instituetur de sorte eorum, qui cum solo peccato originali demi-

grarint. Tandem quum cœlum ante Christi mortem non erat reseratum, quæstio intermiscetur de justis sub Veteri Lege defunctis.

II. *Generis humani et totius universi* novissima in consummatione sæculi sunt *mortuorum resurrectio, judicium universale, atque conflagratio et innovatio mundi*. Tempore per decretum æternum statuto Deus genus humanum consummabit: post universalem resurrectionem omnes ad suum tribunal adducet, ut a judice Christo publica et solemni sententia sortem æternam accipiant; deinde impii cum diabolo in æternum inferno addicentur; Beati vero cum Angelis in æterna introducentur tabernacula. Simul mundus physicus ignis conflagratione immutabitur et renovabitur.

Itaque agemus :

Sectio I.

De novissimis singulorum hominum. n. 1—86.

CAP. I. De hominis morte animæque immortalitate. *n.* 1—19.

ART. I. De hominis morte. *n.* 1—6.

ART. II. De animæ immortalitate. *n.* 7—10.

CAP. II. De iudicio particulari. *n.* 11—18.

CAP. III. De receptaculis animarum. *n.* 19—86.

ART. I. De inferno in genere. *n.* 22—24.

§ 1. De existentia inferni. *n.* 25 et 26.

§ 2. De pœnis inferni. *n.* 27—35.

§ 3. De æternitate inferni. *n.* 36—39.

§ 4. De statu damnatorum. *n.* 40 et 41.

§ 5. De sorte parvulorum qui sine Baptismo mortui sunt.
n. 42—46.

ART. II. De purgatorio. *n.* 47—68.

ART. III. De cœlo. *n.* 69—86.

Sectio II.

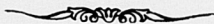
De novissimis generis humani et mundi physici. n. 87—135.

CAP. I. De secundo Christi adventu et de signis quæ adventum præcedent. *n.* 87—99.

CAP. II. De carnis resurrectione. *n.* 100—119.

CAP. III. De iudicio universali seu ultimo. *n.* 120—127.

CAP. IV. De mundi innovatione et de regno Christi æterno.
n. 128—135.

SECTIO I.

De novissimis singulorum hominum. n. 1--86.

CAPUT I.

De hominis morte animæque immortalitate. n. 1—10.

ART. I.

De hominis morte. n. 1—6.

Præn. Mors, si generatim sumitur, est cessatio vel privatio vitæ. Quia vero triplex in primis distinguitur vita, triplicis etiam mortis sermo in S. Scriptura occurrit. „Sermo enim est de vita *gloriæ*, cui opponitur damnatio, perditio, mors *æterna*, secunda; de vita *gratiæ*, cui opponitur *peccatum grave*, quod dicitur mors animæ, ideoque *mortale*. Plerumque vero vitæ nomine intelligitur vita *naturalis*, quæ cessat dissolutione unionis animæ cum corpore.” Hurter *Theol. dogm. comp. t. III p. 584 (edit. septima)*. De ista morte naturali sola loquimur.

1. Quid intelligitur per hominis mortem naturalem seu corporalem?

R. Mors est corporalis vitæ cessatio vel privatio. Continuit autem per dissolutionem unionis vitalis, quæ inter animam et corpus existit. In homine corpus et anima, duæ substantiæ incompletæ, unita sunt in unam naturam, in unum suppositum et personam. Quæ unio est substantialis et essentialis, qua anima rationalis per se et immediate est forma corporis humani, eique sensum et vitam præstat. Hujus substantialis unionis dissolutio est mors, qua corpus vita destitutum redit in pulverem; anima vero ut substantia incompleta quasdam operationes continuat, donec per resurrectionem carnis redintegretur substantia humana et personalitas (n. 113 *Nota*). Quamvis anima non

moriatur, recte dicitur homo mori, quia compositum ex anima et corpore, quod est homo, dissolvitur.

2. Estne mors universalis seu omnibus et singulis obeunda?

R. Affirmative ex sententia Patrum Latinorum.

Prob. 1. Ex S. Paulo *Hebr.* IX 27: „Statutum est hominibus semel mori”; item *Rom.* V 12: „Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, et per peccatum mors, et ita in omnes homines mors pertransiit.” *Psaln.* LXXXVIII 49: „Quis est homo, qui vivet, et non videbit mortem?”

2. Ex S. Thoma, qui in *Suppl. Q.* 78 *art.* I discutiens quæstionem, num etiam qui in fine mundi vivi reperientur, morituri sint, dicit: „Securior est hæc et communior opinio, quod omnes morientur et a morte resurgent; et hoc propter tria: a) quia magis concordat divinæ justitiæ, quæ humanam naturam pro peccato primi parentis damnavit, ut omnes, qui per actum naturæ ab eo originem ducerent, infectionem originalis peccati contraherent, et per consequens mortis debitores essent; b) quia magis concordat divinæ Scripturæ, quæ omnium futuram resurrectionem prædicit: resurrectio autem proprie non est nisi ejus quod cecidit, et dissolutum est; c) quia magis concordat ordini naturæ, in quo invenimus, quod id, quod corruptum et vitiatum est, in suam novitatem non reducit nisi corruptione mediante.”

3. Suntne ii quoque morituri, qui in fine mundi reperientur vivi?

R. Complures SS. Patres Græci et nonnulli Latini docere videntur, non esse morituros eos, qui immediate ante judicium universale reperientur vivi. Innituntur textibus S. Pauli: „Nos, qui vivimus, qui residui sumus in adventum Domini, non præveniemus eos, qui dormierunt. . . . Et mortui, qui in Christo sunt, resurgent primi: deinde nos, qui vivimus, qui relinquimur, simul rapiemur cum illis in nubibus obviam Christo in aëra.” I *Thess.* IV 14 *sq.* „Omnes quidem non dormiemus, omnes autem immutabimur” (I *Cor.* XV 51) ut legitur textus Græcus loco lectionis Vulgatæ: „Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur.”

Attamen etiamsi retineatur lectio Græcorum, textus S. Pauli

non adversari videtur universalitati mortis. Etenim Apostolus per *dormire* significare voluit *statum* seu somnum mortis, qui aliquod tempus durat, non somnum momentaneum: quocirca qui in fine mundi mortui statim resurgent, possunt quidem dici morituri, non vero dormituri. In *Epist. ad Thess.* autem docet Apostolus, justos in ipso raptu, vel paulo ante, morituros esse, mox autem resurrecturos, ita ut propter breve intervallum non mortui existimentur (*).

Eodem sensu interpretanda sunt verba *Symboli Apost.*: „In-
de venturus est judicare vivos et mortuos”: per vivos nempe intelliguntur illi, quos adventus Domini vivos reperiet, qui tamen igne vel alia causa extincti statim resuscitabuntur. Quare S. Thomas *Suppl. Q. 78 art. I ad 1*: „Distinctio illa mortuorum et vivorum non est referenda ad ipsum judicii tempus . . . ; sed ad illud tempus determinatum, quod immediate judicium præcedet, quando scilicet judicii signa incipient apparere.”

Nota. *Heno*ch et *Elia*s ex communiter recepta sententia, innixa multis textibus S. Scripturæ, nondum sunt mortui, sed in loco ignoto requie et pace perfruuntur. Versus finem mundi in terram regredientur contra Antichristum pugnaturi atque pœnitentiam prædicaturi, Heno-
ch præsertim gentibus, Elias Judæis; multa passi tormenta martyrium subibunt (*n. 94*). A pluribus putantur translati in paradysum terrestrem, per dilivium non devastatum. S. Thomas *1. Q. 102 art. II ad 3*, *3. Q. 49 art. V ad 2*. Suarez *De Incarnat. part. II disp. 55 sect. 1*. Textus S. Scripturæ præcipui, qui de Heno-
ch et Elia loquuntur, sunt: *Gen. V 24*: „Ambulavit (Heno-
ch) cum Deo et non apparuit, quia tulit eum Deus.” *Eccli XLIV 16*: „Heno-
ch placuit Deo, et translatus est in paradysum, ut det gentibus pœnitentiam.” *Hebr. XI 5*: „Fide Heno-
ch translatus est, ne videret mortem, et non inveniebatur, quia transtulit illum Deus.” *Eccli XLVIII 9 sq.*: Elia,
„qui receptus es in turbine ignis, in cursu equorum

(*) In hunc textum dicit S. Ambrosius: „In ipso raptu mors præveniet, et quasi per soporem, ut egressa anima in momento reddatur: cum enim tollentur, morientur, ut pervenientes ad Dominum, præsentia Domini recipiant animos, quia cum Domino mortui esse non possunt.” Cfr. *Catech. Rom. part. I art. XI n. 6 sub 6*. Et S. Thomas *1. 2. Q. 81 art. III ad 1*: „Probabilius et convenientius tenetur, quod omnes illi, qui in adventu Domini reperientur, morientur, et post modicum resurgent.”

igneorum. Qui scriptus es in iudiciis temporum lenire iracundiam Domini, conciliare eor patris ad filium, et restituere tribus Jacob." *Malach.* IV 5: „Ecce, ego mit- tam vobis Eliam prophetam, antequam veniat dies Do- mini magnus et horribilis. Et convertet cor patrum ad fi- lios, et cor filiorum ad patres eorum, ne forte veniam et pereutiam terram anathemate." Ad eos a multis refe- runtur verba *Apoc.* XI 3 *sq.*: „Et dabo duobus testibus meis, et prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta amietti saccis. . . . Et cum finierint testimonium suum, bestia, quæ ascendit de abyssu, faciet adversum eos bel- lum, et vincet illos et occidet eos." Unde S. Augusti- nus *Serm.* 299: „Vivunt Enoch et Elias, translati sunt, ubicunque sint, vivunt. Et si non fallitur quedam ex Scriptura Dei conjectura fidei, morituri sunt. Commemo- rat enim Apocalypsis quosdam duos mirabiles prophetas, eosdemque morituros, et in conspectu hominum resur- rectoros, et ascensuros ad Dominum: et intelliguntur ipsi Enoch et Elias, quamvis illic nomina eorum tacean- tur." Cfr. *De Civ. Dei lib.* XX *cap.* 29. Et Tertullianus *De anima, cap.* I: „Nec mors eorum reperta est, dilata scilicet; ceterum morituri reservantur, ut Antichristum sanguine suo exstinguant." Cfr. Bellarminus *De Rom. Pont. lib.* III *cap.* 6, 8, 13.

4. Quænam præterea de morte ut fide certa creden- da sunt?

R. 1. Mortem esse effectum peccati originalis.

Conc. Trid. sess. V *de pecc. orig. can.* 1: „Si quis non con- fitetur, primum hominem Adam, cum mandatum Dei in para- diso fuisset transgressus, incurrisset per offensam præ- varicationis huiusmodi iram, et indignationem Dei, atque ideo mortem anathema sit." Vide *can.* 2. Idem patet ex S. Scriptura: „In quocumque enim die comederis ex eo, morte morieris." *Gen.* II 17. „Sicut per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, et per peccatum mors, et ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt." *Rom.* V 12. Cfr. *Ecclesi.* XXV 33, I *Cor.* XV 21, *Sap.* II 24.

2. Mortem a Christo esse devictam.

S. Paulus dicit: „Sicut in Adam omnes moriuntur, ita et in Christo omnes vivificabuntur. Absorpta est mors in victoria" (I *Cor.* XV 22, 54); quia per Christi mortem destructa est po- testas diaboli, qui habebat mortis imperium (*Hebr.* II 14) et

nobis in fine mundi præparata est gloriosa resurrectio.

3. *Mortem esse terminum merendi et demerendi.*

Constat ex S. Scriptura: „Venit nox, quando nemo potest operari.” *Joa.* IX 4. „Si ceciderit lignum ad austrum, aut ad aquilonem, in quocumque loco ceciderit, ibi erit.” *Eccles* XI 3. Vide *Eccles* XI 28, XIV 17, *Eccles* IX 5, 10, *Luc.* XVI 9, *Gal.* VI 10.

Etiam SS. Patres ex hac veritate ad poenitentiam in hac vita⁴ agendam excitant, v. g. S. Augustinus *Enchir. cap.* 110: „Hic omne meritum comparatur, quo possit post hanc vitam relevari quispiam vel gravari. Nemo se autem speret, quod hic neglexerit, cum obierit, apud Deum promereri.” S. Cyprianus *ad Demetr.* 25: „Quando istine excessum fuerit, nullus jam poenitiæ locus est, nullus satisfactionis effectus. Hic vita amittitur aut tenetur.” Cfr. Katschthaler *Theol. dogm. lib.* IV n. 13, 14.

4. *Diem et horam mortis generatim esse incertam.*

Præter experientiam, hanc veritatem testatur S. Scriptura: „Nescit homo finem suum; sed sicut pisces capiuntur hamo, et sicut aves laqueo comprehenduntur, sic capiuntur homines in tempore malo.” *Eccles* IX 12. „Vigilate, quia nescitis diem neque horam.” *Matth.* XXV 13. „Estote parati, quia qua hora non putatis Filius hominis veniet.” *Luc.* XII 40.

5. **Quænam de morte sunt theologice certa?**

R. 1. *Mortem esse naturalem homini secundum se considerato*, i. e. eam ex ipsa physica hominis conditione provenire.

Hæc veritas probatur ex *Baji* proscripta sententia 78: „Immortalitas primi hominis non erat gratiæ beneficium, sed naturalis conditio”; item ex Bullæ *Auctorem fidei prop.* 17. Cfr. Denzinger *Enchiridion* n. 958, 1380.

Ipsa ratio hanc veritatem comprobat: etenim corpus constat ex contrariis, ex quorum pugna naturaliter sequitur compositi alteratio et corruptio, donec ineptum fiat animæ instrumentum, quod animari possit. Dicit S. Thomas in II *dist.* 19 Q. 1 *art.* II: (Homo) „ex principiis naturalibus esse perpetuum habere non potest, cum ex contrariis componatur, quod est causa corruptionis in rebus; cum forma materiam perficiat secundum ejus capacitatem.” Cfr. S. Thomas 2. 2. Q. 164 *art.* I *ad* 1.

2. *Mortem*, licet sit effectus et poena peccati originalis, in *regeneratis* seu baptizatis non esse veram poenam, sed meram poenalitatem (*).

Id consequitur ex doctrina Ecclesiae: quod in regeneratis peccatum originale deletum est quoad culpam et poenam. Dicit Conc. Trid. sess. V de pecc. orig. can. 5: „Si quis per Jesu Christi Domini nostri gratiam, quæ in Baptismate confertur, reatum originalis peccati remitti negat, aut etiam asserit, non tolli totum id, quod veram et propriam peccati rationem habet : anathema sit. In renatis enim nihil odit Deus, quia nihil est damnationis iis, qui vere consepulti sunt cum Christo per Baptisma in mortem.” Cfr. Rom. VIII 1, VI 4.

6. *Quo sensu mors, homini secundum se considerato naturalis, dici potest: 1. effectus et poena peccati originalis; 2. a Deo non facta; 3. contra naturam esse?*

R. Ad 1um Mors est effectus et poena peccati, quatenus ob praevaricationem protoparentis, amissâ justitiâ originali cum immortalitate et cæteris donis annexis, mors secuta est ex peccato Adami tanquam ex removente prohibens. S. Thomas 1. 2. Q. 85 art. V.

Ad 2um Mors dicitur a Deo non facta (Sap. I 13), quatenus in creatione hominis Deus supplevit defectum naturæ donando corpori incorruptibilitatem quamdam. Quocirca Sap. II 23 sq.: „Deus creavit hominem inexterminabilem; invidia autem diaboli mors intravit in orbem terrarum.” Cfr. S. Thomas l. c. art. VI.

Ad 3um Mors dicitur contra naturam sensu improprio, quatenus nempe enti naturale sæpe dicitur id, quod ab initio ipsi fuit datum, ut immortalitas homini. Quapropter mors non est homini simplex immortalitatis negatio, uti brutis, sed privatio beneficii olim possessi, ad quod etiam nunc cor nostrum adspirat.

(*) Dicitur poenalitas i. e. miseria, quæ naturaliter consequitur naturæ nostræ corruptibilitatem. Mors, licet non regeneratis sit vera poena, contracta ex peccato originali (n. 4), regeneratis potius rationem boni habet: per eam enim destructo corpore peccati (Rom. VI 6) liberamur a peccati incitamentis et nobis transitus paratur ad vitam beatam. Quare S. Paulus: „Infelix ego homo, quis me liberabit a corpore mortis hujus? (Rom. VII 24). Coarctor autem e duobus: desiderium habens dissolvi, et esse cum Christo.” (Philipp. I 23).

ART. II.

De animæ immortalitate. n. 7—10.

7. Quinam præcipue errarunt circa animæ spiritualitatem et immortalitatem?

R. 1. Materialistæ docent, animam neque spirituales neque immortales esse, eamque una cum corpore interire.

2. Quidam hæretici docuere, animam una cum corpore mori, aut saltem post corporis mortem sopire, sed in universali resurrectione simul cum corpore resurrecturam. Ita *Nestoriani*, *Anabaptistæ*, *Mahumetani*.

3. Alii putant, animam post separationem a corpore sui dissimilem esse, atque conscientia sui et facultatum suarum usu destitutam.

8. Proba, animam spirituales esse.

R. Est saltem fidei proximum, animam esse immaterialem et spirituales.

Conc. Lateranense IV cap. *Firmiter* edixit: „Firmiter credimus..... quod unus solus est verus Deus..... Creator, qui..... utramque de nihilo condidit creaturam, spirituales et corporales: angelicam videlicet et mundanam: ac deinde humanam quasi communem ex *spiritu* et corpore constitutam.” Eadem verba occurrunt in Conc. Vaticani *sess. III cap. I* (Denz. n. 355, 1632). Dubitatur, num mens Conciliorum fuerit definire, animam omnis materiæ, etiam subtilioris, esse expertam. Cfr. Sylvius *In part. I Q. 75*.

Prob. 1. Ex S. Scriptura, in qua anima humana sæpe spiritus appellatur. *Eccles XII 7*, *Psal. XXX 6*, *Act. Apost. VII 58*, *Epist. S. Jacobi II 26*; signanter vero *I Cor. II 11*, ubi anima spiritus appellatur opposita ad carnem et comparative ad Deum; dicitur enim: „Quis hominum scit, quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est? Ita et quæ Dei sunt nemo cognovit, nisi Spiritus Dei.”

2. Ex *SS. Patribus*. Unum suffecerit citasse S. Augustinum, qui arguit Tertullianum, quod animam corpoream asseruerit; et in libro *De Genesi ad litt. lib. XII cap. 33 n. 62* dicit: „Animam non esse corpoream, non me putare, sed plane scire audeo profiteri.”

3. *Ex ratione.* Anima exercet operationes spirituales, quarum materia capax non est, imo operationes, in quibus a materia intrinsece non dependet: intelligit v. g. res ex se immateriales, ut justitiam, principia universalia; voluntate appetit bonum sub ratione boni, sæpe agit quæ sunt contraria iis ad quæ objecta externa excitant. Fusius Vallet *Anthrop. part. II sect. II cap. I art. II.* Quare propositio doctrinalis 12 *Julii* 1855 contra *Bonnetty* a S. C. Indicis redacta et a S. Pontifice approbata dicit: „Ratiocinatio animæ spiritualitatem cum certitudine probare potest. (Denz. n. 1506) Cfr. Katschthaler *t. I part. II n. 212 sq.*, Jansens *t. I p. 413 sq.*

Nota. Nonnulli SS. Patres quandoque animam humanam vocant corpus. Inde tamen erroris arguendi non sunt, quia ex iis quidam aliis locis animam spiritum vocant, et per corpus tunc non intelligunt substantiam extensam, sed quidquid existit aut est, et Deus non est.

9. Quid intelligitur per animæ immortalitatem?

Praen. Immortalitas distingui potest quadruplex:

1. *Metaphysica*, si vita alicui enti essentialis est, atque propterea annihilatio ipsi intrinsece repugnat. Hanc immortalitatem solus habet Deus a se et ex se, sine initio et sine fine. Quare dicit S. Paulus *I Tim. VI 16*: „Qui (Deus) solus habet immortalitatem.”

2. *Physica*, si ens, licet a Deo annihilari possit, naturaliter incorruptibile est, quia neque ab intrinseco deficere, neque ab aliqua causa extrinseca destrui potest. Hæc est immortalitas substantiis simplicibus propria.

3. *Accidentalis* sed *intrinseca*, si enti naturaliter corruptibili inhæret aliqua dispositio, per quam a corruptione præservatur. Hoc sensu immortalia sunt corpora glorificata.

4. *Extrinseca*, si provenit ex causa aliqua extrinseca. Homo si in statu innocentiae perseverasset, per lignum vitæ a morte fuisset præservatus. S. Thomas *1. Q. 97 art. I.* Cfr. Katschthaler *p. 19 (1)*, Hurter *t. II n. 327*, Mazzella *De Deo creante n. 753 sq.*

R. Animæ immortalitas est sempiterna ejus perduratio cum sui conscientia et continua efficacia conjuncta.

Nota. Animam a corpore separatam servare sui conscientiam, necnon memoriam præteritarum affectionum; item in ea actu remanere intellectum et voluntatem, probatum vide apud

Vallet *l. c. cap. III art. I, Katschthaler p. 20—23 (1).*

10. Proba animam humanam esse immortalem.

R. Est de fide; definitum est in Concilio Lateranensi V sess. VIII: „Damnamus et reprobamus omnes asserentes, animam intellectivam mortalem esse.” (Denz. n. 621). Præterea profiteamur in *Symbolo Apost.*: „Credo in vitam æternam”, et in *Nicæno-Constantinp.*: „Expecto . . . vitam venturi sæculi.”

Prob. 1. Ex *S. Scriptura*. Christus apud *Matth. XXII 31, 32* contra Saducæos provocat ad verba, quæ Deus *Exodi III 6* locutus est ad Moysen: „Ego sum . . . Deus Abraham, Deus Isaac et Deus Jacob.” Ex quibus Christus concludit, illos Patriarchas, cum essent mortui secundum corpus, secundum animam vivere, quia nempe Deus, ut dicit, „non est Deus mortuorum, sed viventium”: nemo enim appellatur dominus rei totaliter extinctæ. Cfr. *Dens De quat. Novissimis n. 3.* — Constat præterea hæc veritas ex omnibus illis *S. Scripturæ* locis, quibus Electorum præmia et reproborum supplicia dicuntur esse æterna, statimque post mortem obventura; v. g. ex verbis Christi ad latronem: „Hodie mecum eris in paradiso” (*Luc. XXIII 43*); ex parabola de divite epulone et Lazaro mendico (*Luc. XVI 19 sq.*). *S. Paulus II Cor. V 1* ait: „Scimus enim, quoniam, si terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvatur, quod ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactam, æternam in cœlis.” — Patet insuper hæc doctrina ex Veteri Testamento, ubi mors hominis vocatur aggregatio ad patres (*Gen. XXV 8*); ubi vita dicitur peregrinatio (*Gen. XLVII 9*); ubi sacrificia et orationes pro mortuis oblatæ leguntur, ut a peccatis solverentur (*II Mach. XII 43 sq.*). Tandem diserte immortalitas hominis in *S. Scriptura* pronuntiatur, v. g. *Eccles. XII 7*: „Revertatur pulvis in terram suam unde erat, et spiritus redeat ad Deum, qui dedit illum.” Cfr. *Tob. II 18, Sap. II 1, 2 et 22 sq.*

2. Ex *SS. Patribus* i. a. *Justinus M.*: „Credite et pro certo tenete, animam etiam post mortem vivere, et (si impia fuerit) æternas pœnas expectare debere.” *S. Ambrosius*: „Mortuo enim homine, caro corrumpitur, . . . remanet mens immortalis, incorpoream vitam recipiens.” *S. Augustinus* integrum scripsit librum de animæ immortalitate, quam variis argumentis probat. Cfr. *Katschthaler p. 27.*

3. Ex ratione tum ab intrinseco tum ab extrinseco.

a) *Ab intrinseco* seu *ex natura animæ*. Talis est naturæ, ut dissoluto corpore queat esse, proprias suas operationes, scilicet intelligere et velle, exercere, atque sui conscientiam et memoriam præteritarum affectionum servare. Etenim anima est spiritualis, per se subsistens, non corporis accidens aut ei inhærens; animæ a corpore separatæ remanent potentiæ intelligendi et volendi, quæ ipsi essentialiter competunt, consequenter etiam conscientia, ab intellectu specie non differens, atque memoria intellectualis. Vallet *l. c. art. I.*

b) *Ab extrinseco*, seu nulla vi creata aut increata perimi potest.

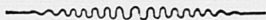
α) *Nulla vi creata* perimi potest: Anima, substantia simplex et spiritualis, sola annihilatione existentia sua privari potest; annihilatio autem nihil est nisi subtractio divinæ conservationis, quæ requirit potentiam infinitam, sicut ipsa creatio substantiæ spiritualis. Quum vero *eadem sit potentia ad esse et non esse*, sequitur ad annihilationem exigi virtutem infinitam.

β) *Vis increata* seu Deus potentia absoluta animam in nihilum redigere potest subtrahendo suum influxum; nunquam tamen eam annihilabit, quum id repugnet suis attributis. *Divinæ sapientiæ*: Deus hominem creavit ut ipsum cognosceret et amaret, atque ita per Dei glorificationem seipsum beatum faceret. Multi autem in hac vita istum finem non plene assequuntur, imo plures nullatenus, ut infantes præmatura morte prærepti. Ergo, ut opera Dei finem suum adipiscantur, debet esse altera vita, in qua finem consequi possint. Altera autem vita debet esse *sempiterna*; anima enim est natura sua incorruptibilis; repugnat vero sapientiæ Auctoris naturæ in nihilum redigere naturam per se incorruptibilem, quæ fini suo perpetuo apta manet. — *Divinæ sanctitati et justitiæ*: Sanctitas non patitur, Deum eodem modo se habere erga probos et improbos: in terris autem sunt quoad bona temporalia ejusdem, imo improbi quandoque melioris conditionis. Justitia exigit, ut quisque præmium aut pœnam recipiat secundum merita aut demerita; sed in hac vita multa crimina non puniuntur et actus boni mercede carent. Ergo oportet alteram esse vitam, in qua divinæ sanctitati et justitiæ satisfiat. Plene autem satisfieri nequit, nisi vita est *æterna*; secus enim momentum existeret, quo impiorum conditio piorum conditione melior esset; et futura annihilatio damnatis maximæ foret consolationi, justis vero maximo tormento. — *Divinæ bonitati*: Deus animæ indidit insatiatum felicitatis desiderium; hoc autem

in terris minime impletur: ergo, nisi est altera vita beator, Deus habebitur crudelis vexator animarum, quia cruciarentur appetitu vano ipsis ingenito. Necesse autem est, futuram vitam esse *eternam*; secus felicitas non erit perfecta. Idem argumentum struitur ex eo quod homo naturali desiderio appetit esse perpetuum; quod naturæ desiderium non potest esse inane. S. Thomas *Contra gent. lib. II cap. 55 n. 12*. Fusius Vallet *l. c. art. II*, Katschthaler *n. 22 sq.*, Hurter *t. II n. 328—331*, Palmieri *De Deo creante, thes. 29*.

Nota 1. Itaque ruit opinio *Scoti*, animæ immortalitatem probabili quidem ratione suaderi, sed non nisi ex revelatione cum certitudine constare. Cfr. *ll. cc.*

2. Ad objectionem ex *Eccles III 19*: „Unus interitus est hominis et jumentorum”, respondit S. Thomas I. Q. 75 *art. VI* dupliciter: vel quod ea ibidem dicuntur in persona insipientium, vel quod unus est interitus quantum ad corruptionem compositi, quæ utrobique fit per separationem animæ a corpore; licet post separationem anima humana, utpote habens esse et operari independens a corpore, remaneat: animæ vero jumentorum, cum non subsistant nec operentur independentem a corpore, pereant. Cfr. *Dens n. 3*.

CAPUT II.

De judicio particulari. n. 11—18.

11. 1. Quid intelligitur judicium. 2. Quotuplex est?

R. Ad 1um Intelligitur examen et sententia Dei decernentis unicuique præmium aut pœnam secundum merita aut demerita.

Ad 2um Duplex est: universale et particulare.

Universale continget in fine mundi, de quo n. 120 sq.

Particulare est, quod quælibet anima immediate post separationem a corpore subit in particulari, in quo sors ejus determinatur.

12. Quinam præcipue errores de judicio particulari notandi sunt?

R. Vetus fuit *Chiliastarum* quorundam error, animas defunctorum usque ad diem judicii extremi in incerto relinqui. Alii statuerunt metempsychosim, ut *Gnostici* et *Manichæi*. Alii asseruerunt, animas post mortem in quodam somno versari, atque primum in extremo judicio de iis judicium fieri et præmia aut pœnas decretum iri. Ita *Vigilantius*, *Copti* et multi *Nestoriani*; postea etiam *Anabaptistæ*, plures *Sociniani* et *Arminiani*. — *Lutherus* et *Calvinus* variis locis statuunt, sortem animarum ante universale judicium certo determinari non posse; alibi autem *Lutherus* admittere videtur, animas usque ad diem judicii sopire, *Calvinus* vero, eas in loco quodam provisorio versari, ubi judicium exspectant. Verum in libris recentissimis Protestantium judicium particulare non raro disertis verbis statuitur. Vide *Katschthaler* n. 26, *Mazzella* n. 1194, *Jungmann* *De Novissimis* n. 10, *Perrone* *De Deo Creatore* n. 634, 635.

Nota. Sedulo distingui debet ab hæreticorum errore quæstio sæculo XIV agitata inter quosdam Minoritas et Dominicanos. Minoritæ enim ultro fatebantur, animas justorum ante corporum resurrectionem et in cœlis recipi et Christi in *forma servi* (hominis) aspectu frui; sed negabant, eas ante resurrectionem videre *ipsam essentiam Dei*

seu Christum in *forma Dei*. Contra vero Dominicani ejusmodi animas plene purgatas illico Dei essentiam intueri, contendebant. Joannes Papa XXII utramque sententiam examini subjecit eamque discutiendam præstantioribus illius temporis theologis proposuit, necnon ipse argumenta, quæ pro utraque parte afferri posse videbantur, exposuit; nihil tamen in hac quæstione definivit. Cfr. Perrone l. c. n. 636, Mazzella n. 1194, Katschthaler n. 26, Billuart *De ultimo fine*, diss. II *Digressio historica*, Wouters *Hist. eccl. Ep.* 8 n. 59 t. II p. 328, Hefele *Conc.-Gesch.* t. VI p. 522 sq., Hergenröther *Kirchen-gesch.* t. II p. 22, t. III p. 343 sq.

13. Proba, animam ejuslibet hominis immediate post mortem judicium particulare subire.

R. Nulla quidem exstat Ecclesiæ explicita definitio; attamen hæc est veritas certa. Constat ex S. Scriptura et Traditione, communi Ecclesiæ fide est recepta, atque implicite continetur Ecclesiæ definitionibus et S. Scripturæ testimoniis, quibus asseritur, justos statim post mortem præmio, malos vero pœna affici; nam retributio non datur antequam institutum est judicium et sententia lata. Vide n. 15 sq.

Prob. 1. Ex *S. Scriptura*. „In die bonorum, ne immemor sis malorum, et in die malorum, ne immemor sis bonorum: *quoniam facile est coram Deo in die obitus retribuere unicuique secundum vias suas*. Malitia horæ oblivionem facit luxuriæ magnæ, et in fine hominis denudatio operum illius.” *Eccli* XI 27 sq. (*)

(*) *Siracides* hic monet hominem, ne in hujus vitæ vicissitudinibus despondeat animum, neve perturbetur, sed confidat divina providentia, quando in hac vita justos cernit infelices, impios autem felices. Itaque provocat ad alteram vitam, in qua condigna fiet retributio operum tum malorum tum bonorum. Hanc vero retributionem fieri *in die obitus* asserit. Dicit autem: *facile est coram Deo tribuere*, non, uti ex contextu liquet, ut possibilitatem solummodo retributionis pronuntiet, sed ut asserat Deum facillime, ideoque plenissime et certissime, in die obitus omnibus operibus retributionem præstiturum esse. Si enim *possibilitatem* tantum retributionis designaret, debile sane adduceret incentivum animandi justos pauperes et pusillanimes; validum vero profert argumentum ex facilitate et certitudine, qua Deus opera retribuet in die obitus. Diserte itaque docetur, immediate post mortem pro meritis fieri retributionem, ideoque etiam judicium de operibus. Quod judicium luculentius designatur per verba sequentia: *Malitia horæ* etc. i. e. hora mortis impiis mala inducit oblivionem deliciarum totius vitæ, quia in illa anima separata a corpore subit judicium particulare, in quo omnia opera denudantur et justa Dei sententia retributio decernitur et statim datur. Cfr. Alapide in h.

Huc refertur parabola vel historia de divite epulone et Lazaro: „Factum est autem, ut moreretur mendicus et portaretur ab Angelis in sinum Abrahæ. Mortuus est autem et dives et sepultus in inferno.” *Luc. XVI 22*. Item verba Christi ad latronem: „Hodie mecum eris in paradiso.” *Luc. XXIII 43*. Duo ultimi textus iudicium particulare aperte præsupponunt.

Nota. Verba S. Pauli *Hebr. IX 27*: „Statutum est hominibus semel mori, post hoc autem iudicium” a pluribus theologis et exegetis, præeuntibus multis SS. Patribus, ad iudicium particulare referuntur, cum nulla ibi inter mortem hominis et occultum iudicii Dei tribunal mora interponatur. Ita Muratori apud Mazzella n. 1421. Plerique autem, inter quos S. Thomas, Estius et Bellarminus *De purgatorio lib. II cap. 4*, hæc verba intelligunt de iudicio universali. Quapropter ex hoc textu argumentum certum et efficax ad stabiliendam veritatem iudicii particularis minime inferri potest. Cfr. Van de Laar *Tract. de Scriptura sacra n. 306*.

2. Ex SS. Patribus. Scribit S. Augustinus *De anima et ejus origine lib. II n. 8*: „Illud quod rectissime et valde salubriter credit (*Vincentius Victor*), judicari animas, cum de corporibus exierint, antequam veniant ad illud iudicium, quo eas oportet jam redditus corporibus judicari, atque in ipsa, in qua hic vixerunt, carne torqueri sive glorificari, hoc itane tandem ipse nesciebas? Quis adversus evangelium tanta mentis obstinatione obsurduit ut in illo paupere, qui post mortem ablatus est in sinum Abrahæ, et in illo divite, cujus in inferno cruciatus exponitur, ista non audiat, vel audita non credat?” S. Chrysostomus *Hom. XIII in Matth.*: „Hæc igitur omnia cogitantes, et in animis nostris certa statuantes, nempe post decessum ex hac vita nos horrendo tribunali sistendos esse, rationem reddituros de gestis omnibus, pœnas daturos et ultionem experturos, si in peccatis maneamus; contra vero coronis et ineffabilibus donis donandos, si parvo tempore nobis ipsis attendere voluerimus.” Alia SS. Patrum testimonia apud Mazzella n. 1422.

3. Ex ratione: a) „Quilibet homo est *et singularis quædam*

l., Jungmann n. 11, Katschthaler n. 31, Mazzella n. 1421, S. Alphonsus *Gods leiding in het verlossingswerk (Werken van den H. Alph. door Looijard t. XVIII) p. 164*.

persona, et pars totius generis humani; unde duplex ei judicium debetur: unum singulare, quod de eo fiet post mortem, quando recipiet juxta ea quæ in corpore gessit, quamvis non totaliter, quia non quoad corpus, sed quoad animam tantum: aliud judicium debet esse de eo, secundum quod est pars totius humani generis" etc. S. Thomas *Suppl. Q. 88 art. I ad 1.*

b) *Quia tempus merendi et demerendi in morte finitur*; erga tunc est accommodatissimum momentum, ut unusquisque de propriis actibus judicetur, quia nulla est ratio cur amplius differatur. Suarez *De Incarn. disp. 52 sect. II.* Cfr. S. Thomas 3. Q. 59 art. V *ad 1, Contra gent. lib. IV cap. 91.*

Nota. Communis Ecclesiæ fides de judicio particulari exhibetur in *Catechismo Rom. part. I art. VII n. 3 sq.*: „Duo tempora observanda sunt, in quibus unicuique necesse est in conspectum Domini venire, et singularum cogitationum, actionum, verborum denique omnium rationem reddere, demumque judicis præsentem subire sententiam. Primum est, quum unusquisque nostrum migrat e vita: nam statim ad Dei tribunal sistitur, ibique de omnibus justissima questio habetur, quæcumque aut egerit, aut dixerit, aut cogitarit unquam: atque hoc privatum judicium vocatur." Eadem fides patet ex *Schemate const. dogm. Concilio Vaticano proposito. In cap. V* fine statuitur: „Post mortem quæ est viæ nostræ terminus, mox ad Dei tribunal sistimur, ut referat unusquisque propria corporis prout gessit sive bonum sive malum (II Cor. V 10), neque ullus post hanc mortalem vitam relinquitur locus poenitentiae ad justificationem."

14. Quid censendum de tempore, loco, iudice et modo judicii particularis?

R. Certum est, hoc judicium peragi statim post mortem; de cæteris circumstantiis neque S. Scriptura neque Traditio aliquid cum certitudine docet.

Interim recepta videtur sententia, illud fieri in ipso mortis instante et in ipso loco ubi homo moritur. Cfr. S. Bonaventura in *IV Sent. dist. 20 part. 1.*

Recte dicitur, post Christi passionem illud institui a Christo Deo et homine, quia Pater ipsi omne dedit judicium (*Joa. V 22*); non tamen eo sensu quod Christus in corpore suo glorioso ad singulos mortuos accedat, sed quod mortui per Dei illumina-

tionem sentiunt se judicari a Christo. „Verisimile est, ait Suarez *part. II de Incarn. disp. 52 sect. II*, animam in instanti mortis cognoscere, sese judicari, et salvari vel damnari imperio et efficientia non solum Dei, sed etiam hominis Christi.”

Causæ discussio non fiet, quia iudex per se sufficientem causæ cognitionem habet; Deus tamen efficiet, ut anima perfecte cognoscat suum statum, percipiatque se secundum merita aut demerita præmio aut pœna donari.

Quid censendum de sententia, iudicio particulari adstare Angelos, patronos et dæmones? Quæ de iis habet *Rituale Romanum* forte proponuntur, ut fideles iudicium vividius apprehendant; dicit tamen S. Bonaventura *l. c.*: „Credendum est, quod in egressu animæ a corpore assistunt et spiritus bonus et spiritus malus, unus vel plures; et tunc secundum veritatem dici sententiam.” Cfr. S. Thomas *Suppl. Q. 100 art. V*, Belarminus *l. c. lib. II cap. IV*, S. Alphonsus *p. 167 sq.*, Mazzella *n. 1406*, Katschthaler *n. 34 (3)*, Jungmann *n. 15 sq.*, Jansen *Theol. dogm. spec. t. II § 126*.

Hisce ne curiosiores insistamus, sed perpendamus potius verba Christi de ejus adventu secundo: „Vigilate itaque, omni tempore orantes, ut digni habeamini . . . stare ante Filium hominis.” *Luc. XXI 36*. „Hoc tribunal semper cogitemus, et sic semper virtuti incumbere poterimus.” S. Chrysostomus *Hom. 39 in Joa. n. 1*.

15. Queritur, num sententia in iudicio particulari lata statim executioni detur.

R. Doctrina Ecclesiæ est, animas immediate post iudicium particulare subire sortem in eo decretam, ita ut animæ impiæ statim in infernum detrudantur, — animæ post Christi passionem defunctæ et perfecte puræ illico in cœlum admittantur et fruuntur visione beatifica, — animæ vero justæ sed nondum plene purgatæ mox in purgatorium ablegantur. S. Thomas *Suppl. Q. 69 art. II*.

16. Proba, animas impias statim in infernum detrudi.

R. Hæc doctrina est de fide. Conc. Florentinum (*Decret. Unionis*) dicit: „Illorum animas, qui in actuali mortali peccato, vel solo originali decedunt, mox in infernum descendere, pœnis tamen disparibus puniendas.” (Denz. *n. 588*). Ben. XII in

Const. *Benedictus Deus*: „Definimus, quod secundum Dei ordinationem communem animæ decedentium in actuali peccato mortali mox post mortem suam ad inferna descendunt, ubi pœnis infernalibus cruciantur.” Vide Denz. n. 456, insuper n. 387, 870 et 875.

Prob. 1. Ex *S. Scriptura*. „Mortuus est dives et sepultus est in inferno. Elevans autem oculos, cum esset in tormentis, vidit Abraham a longe, et Lazarum in sinu ejus; et ipse clamans dixit: . . . crucior in hac flamma.” *Luc. XVI 22—24*. „Facile est coram Deo in die obitus retribuere unicuique secundum vias suas.” *Eccli XI 28*. Huc refert S. Thomas *Contra gent. lib. IV cap. 91* verba *Job XXI 13*: „Ducunt in bonis dies suos, et in puncto ad inferna descendunt.”

2. Ex *SS. Patribus*. S. Hilarius in *Psalm. II*: „Excipit impios statim ultor infernus, et decedentes de corpore confestim de via justa peribunt. Testes nobis sunt evangelii dives et pauper.” S. Augustinus *De Civ. Dei lib. XIII cap. 8*: „In requie sunt animæ piorum a corpore separatæ; impiorum autem pœnas luunt, donec istarum ad æternam vitam, illarum vero ad æternam mortem corpora reviviscant.” S. Gregorius M. *Dial. IV cap. 28*: „Sicut electos beatitudo lætificat, ita credi necesse est, quod a die exitus sui ignis reprobos exurat.”

3. Ex *ratione*. Dicit S. Thomas *Contra gent. lib. IV cap. 91*:
a) Animæ separatæ susceptibiles sunt pœnarum; nulla autem est ratio quare differatur pœna: statim igitur cum anima separatur a corpore pœnam recipit pro malis quæ in corpore gessit.
b) Culpa non convenit corpori nisi per animam; nihil enim habet rationem demeriti, nisi in quantum est voluntarium. Igitur pœna convenienter ab anima derivatur ad corpus; non autem animæ convenit propter corpus. Nulla igitur ratio est quare in punitione animarum expectetur resumptio corporum, quin magis conveniens videtur ut animæ, in quibus prius fuit culpa, prius etiam puniantur.

17. Proba, animas post Christi passionem defunctas et perfecte puras illico in cœlum admitti et frui visione beatifica.

Præn. Dicitur: *post Christi passionem*; nam animæ ante Christi mortem defunctæ, tametsi essent sanctæ et omnino

puræ, non potuerunt cœlum ingredi, sed detinebantur in *limbo Patrum* seu *sinu Abrahæ*, ubi ab omni dolore liberæ expectabant admissionem ad visionem beatificam. S. Thomas *Suppl. Q. 69 art. IV* et V.

R. Veritas hæc est de fide. Docet enim Conc. Lugdunense II in *confessione fidei*: „Credimus . . . illorum animas, qui post S. Baptisma susceptum nullam omnino peccati maculam incurrerunt, illas etiam, quæ post contractam peccati maculam, vel in suis manentibus corporibus, vel eisdem exutæ . . . sunt purgatæ, mox in cœlum recipi.” (Denz. n. 387). Conc. Florentinum allegatis Conc. Lugdun. II verbis addit: „Et intueri clare ipsum Deum trinum et unum, sicuti est.” (Denz. n. 588). Eadem docentur in Ben. XII Const. *Benedictus Deus*. (Denz. n. 456).

Prob. 1. Ex *S. Scriptura*. Dixit Christus ad latronem: „Hodie mecum eris in paradiso.” *Luc. XXIII 43* (*). S. Paulus dicit II *Cor. V 8*, se desiderare peregrinari a corpore et præsentem esse ad Dominum, et *Philipp. I 23*, desiderium se habere dissolvi et esse cum Christo, i. e. visione beatifica perfrui (I *Cor. XIII 12*, II *Cor. V 7*). Quænam Apostolo fuisset ratio mortem optandi, quid ipsi profuisset citius mori, si visionem Dei assequi tantum potuisset post resurrectionem carnis et ultimum iudicium. Billuart *De ultimo fine diss. II art. III Obj. 3* (**).

2. Ex *Traditione*. S. Cyprianus *De exhort. martyr. cap. 12*.

(*) *Paradisus* intelligitur beatitudo cœlestis. S. Thomas in III *dist. 19 art. I Q. 3 ad 3* dicit: „Paradisus est triplex . . . Alius spiritualis, scilicet gloria de visione Dei: et de isto Paradiso intelligitur quod Dominus latroni dixit: quia statim peracta passione, et ipse latro, et omnes, qui in limbo Patrum erant, Deum per essentiam viderunt.” Vide 3 *Q. 52 art. IV ad 3*. Cfr. Alapide et Jansenius in *Luc. XXIII 43*, Mazzella n. 1206.

(**) Dicit S. Gregorius M. *Dial. IV cap. 25*: „Luce clarius constat, quia perfectorum iustorum animæ mox ut hujus carnis claustra exeunt, in cœlestibus sedibus recipiuntur, quod et ipsa per se Veritas attestatur. (*Luc. XVII 37*) . . . Et S. Paulus dissolvi desiderat et esse cum Christo. Qui ergo Christum in cœlo esse non dubitat, nec Pauli animam esse in cœlo negat.” Et S. Thomas in *l. c.* „Confutatur per hæc verba error dicentium, animas Sanctorum decedentium non statim post mortem deduci ad visionem Dei. Nam frustra Sancti auderent et desiderarent peregrinari a corpore, si separati a corpore non essent præsentem ad Deum. Et ideo dicendum est, quod Sancti statim a morte vident Deum per essentiam et sunt in cœlesti mansione.”

„Quanta est dignitas et quanta securitas . . . claudere in momento oculos, quibus homines videbantur et mundus, et aperire eosdem statim, ut Deus videatur et Christus.” S. Gregorius Nyssenus qui *de funere S. Pulcheriæ* scribit: „Hinc plan- ta revulsa est, at in paradiso sata est; de regno ad regnum traducta est; . . . quam speciosus ille oculus est, qui Deum vi- det!” Alia Traditionis argumenta sunt confessiones martyrum, invocationes Sanctorum; quæ magis evoluta vide apud Bellar- minum *De Sanct. beatif. lib. I cap. 2, 4, 5*, Perrone *De Deo Creatore part. III cap. VI*, Franzelin *De Tradit. thes. 16*, Hurter *n. 787 sq.*, Katschthaler *n. 42*, Jungmann *n. 158*.

3. Ex *ratione*. Nulla est ratio quare justis plene purgatis Dei visio beatifica negatur. Etenim possibilitas merendi aut demerendi post mortem sublata est; cælum Christus nobis patefecit; anima vinculis corporis soluta per lumen gloriæ capax est Dei visionis. Ergo misericordiæ et bonitati Dei congruere vide- tur, ut non retardet visionem intuitivam. Cfr. S. Thomas *Contra gent. lib. IV cap. 91*, item *Suppl. Q. 69 art. II*.

18. Proba, animas justas, sed nondum plene purgas mox in purgatorium ablegari.

R. Patet ex doctrina et praxi Ecclesiæ. Docet enim, purgatorium esse, animasque ibi detentas fidelium suffragiis juvari posse; atque illico post mortem a Deo earum liberationem deprecatur. Vide *n. 47 sq.*

CAPUT III.

De receptaculis animarum. n. 19—84.

19. Suntne animæ post mortem in aliquo loco?

R. Certa est doctrina catholica, existere loca, in quæ animæ statim post mortem recipiuntur. Patet ex S. Scriptura, quæ in multis textibus ejusmodi loca præsupponit; item ex SS. Patribus, qui non inquirunt, num existant, sed quæstionem agitant, ubinam sint sita. Cfr. n. 26. Suffecerit observasse quæ leguntur in parabola de Lazaro et divite epulone: „In his omnibus inter nos et vos chaos magnum firmatum est, ut, qui hinc volunt transire ad vos, non possint, neque inde huc transmeare.” Deinde dives orans pro fratribus suis dicit: „ne et ipsi veniant in hunc locum tormentorum.” Vide rationem, ob quam animabus loca adscribit S. Thomas, in *Suppl. Q. 69 art. I.*

20. Quot et quænam sunt receptacula animarum?

R. Post ultimum judicium erunt duo: infernus et cælum; sub N. T. sunt tria: infernus, purgatorium et cælum; sub V. T. erant tria: infernus, purgatorium et limbus Patrum. Cfr. S. Thomas *l. c. art. VII.*

In triplici articulo agemus de inferno, de purgatorio et de cælo; præmittimus autem quædam de limbo Patrum.

21. Quid erat limbus Patrum?

R. Erat locus quietis, refrigerii et consolationis, in quo animæ plene puræ adventum Christi expectabant. In cælum namque ante Christi adscensionem non admittebantur, quum cælum esset clausum, sive, ut dicit Apostolus, quum nondum propalata esset Sanctorum via. *Hebr. IX 8.*

Vocatur autem *limbus Patrum* a Patribus et Patriarchis, qui in eo morabantur. Appellatur *Luc. XVI 22 sinus Abrahæ*, in quem anima Lazari ab Angelis legitur deportata: *sinus* a requie, quæ ibi habebatur; *Abrahæ* vero, quia ad illum sinum nemo nisi fidelis seu merito fidei pervenire poterat; Abraham autem erat pater credentium. *Hebr. XI 6.* Cfr. S. Thomas *Suppl. Q. 69 art. IV (IV dist. 45 Q. 1 art. II quæst. 1).*

Dicitur quandoque *infernus*, *inferi* a situ (n. 22, 26): „Non derelinques animam meam in inferno.” *Psalm.* XV 10. „Descendit ad inferos.” *Symboli art.* V. Vide n. 22.

ART. I.

De inferno in genere. n. 22—24.

22. Quid denotat infernus?

R. Statum damnatorum et locum in quo in æternum puniuntur.

Nota 1. Infernus diversis nominibus in S. Scriptura designatur: gehenna (*), gehenna ignis, ignis æternus, ignis inextinguibilis, caminus ignis, stagnum ignis et sulphuris, locus ubi vermis non moritur, supplicium æternum, locus tormentorum, abyssus, lacus, tenebræ exteriores, ubi erit fletus et stridor dentium, mors, mors secunda, perditio, etc.

2. Infernus quandoque in S. Scriptura latiori sensu sumitur et „illa receptacula significat, in quibus animæ detinentur, quæ cœlestem beatitudinem non sunt consecutæ.” *Catech. Rom. part. I art. V n. 4.* „Constituunt Scholastici, ait Bellarminus *De purgatorio lib. II cap. VI*, communi consensu intra terram quatuor sinus (loca), sive unum in quatuor partes divisum, unum pro damnatis, alterum pro purgandis, tertium pro infantibus sine Baptismo abeuntibus, quartum pro justis, qui moriebantur ante Christi passionem, qui nunc vacuus remanet. Quorum sufficientia sumitur penes genera pœnarum . . . : pro pœna solius damni æterna est limbus puerorum; pro pœna solius damni temporali erat limbus Patrum; pro pœna damni et sensus æterna est infernus; pro pœna damni et sensus temporali est purgatorium.” *Cfr. S. Thomas Suppl. Q. 100 art. II.*

23. Quinam præcipui notandi sunt errores circa infernum?

R. 1. *Existentiam* inferni negarunt complures *Ethnici*, *Materialistæ*, *Sadducæi*, multi *Gnostici*, *Deistæ*, *Sociniani*, item

(*) *Gehenna* designabat vallem prope Jerusalem, in qua jam tempore Josiæ (IV *Reg.* XXIII 16) comburebantur cadavera et alia hujusmodi; quare, cum esset locus horrendus, ejus nomen translatus est ad denotandum locum, in quo damnati cruciantur.

ex Protestantibus multi *Rationalistæ*.

2. *Pœnarum æternitatem* negarunt *Origenistæ*, *Priscillianistæ*; item *Misericordes* tempore S. Augustini, diversa ducti ratione: alii quia docebant, animas non esse immortales; alii quia impiorum animas post aliquod tempus destructum iri putabant; alii quia ex misericordia Dei deducebant, in inferno dari salutarem pœnitentiam. Item hodierni *Spiritæ* docent, animas peccatorum omnes post varias transmigrations et expiationes æternam beatitudinem adepturas esse. *Bayle*, *Voltaire*, *Rousseau*, *Locke*, plerique *Protestantes nostræ ætatis* et *Rationalistæ* æternitatem inferni impugnant, quod componi nequeat cum divinis attributis et rationis principiis.

3. Alii errant in rebus, quæ dogmatice definitæ non sunt, sed quæ sunt aut theologicæ certæ, aut quæ communi theologorum sententia admittuntur. *Origenes* item *Catharinus* dixerunt, ignem inferni non esse corporeum, sed metaphoricum, quo pœnarum gravitas exprimitur. *Calvinus* et *Beza*, pœnam ignis nihil aliud esse quam angores conscientiæ. *Amalricus* docuit, infernum non esse determinatum locum, sed impios per angores conscientiæ ubique in se infernum habere.

24. Quænam de inferno sunt fide certa?

R. 1. Infernum existere. 2. Omnes, qui in peccato mortali moriuntur, statim in infernum detrudi. 3. Inferni pœnas pro diversis demeritis esse inæquales. 4. Pœnas inferni esse æternas.

Secundum dogma probatum vide *n.* 16; reliqua tria nunc ordine demonstrantur; interponuntur tamen probationes aliarum veritatum connexarum.

§ 1.

De existentia inferni, *n.* 25 et 26.

25. Proba, infernum existere.

R. Existentia inferni est de fide, ut patet ex Conc. Florentino et Ben. XII Const. *Benedictus Deus*, de quibus vide *n.* 16. Insuper profiteamur in *Symbolo Athanasii*: „Qui bona egerunt, ibunt in vitam æternam; qui vero mala, in ignem æternum. Hæc est fides catholica, quam nisi quisque fideliter firmiterque crediderit, salvus esse non poterit.”

Prob. 1. Ex *S. Scriptura*. Legitur de Core, Dathan et Abiron: „Descenderuntque vivi in infernum.” *Num.* XVI 33. „Multi de his qui dormiunt in terræ pulvere, evigilabunt: alii in vitam æternam, alii in opprobrium, ut videant semper.” *Daniel.* XII 2. „Dominus omnipotens vindicabit in eis (impiis), in die iudicii visitabit illos. Dabit enim ignem et vermes in carnes eorum, ut urantur et sentiant usque in sempiternum.” *Judith* XVI 28 *sq.* „Timete eum, qui potest et animam et corpus perdere in gehennam.” *Matth.* X 20. „Bonum est tibi, debilem introire in vitam, quam duas manus habentem ire in gehennam, in ignem inextinguibilem, ubi vermis eorum non moritur, et ignis non exstinguitur.” *Marc.* IX 42 *sq.* Ex sententia, quam iudex pronuntiabit in damnatos: „Discedite a me, maledicti, in ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis ejus.... Ibunt hi in supplicium æternum.” *Matth.* XXV 41, 46. Ex parabola de divite epulone, in qua locus et tormenta gehennæ exhibentur. *Luc.* XVI 19 *sq.*

2. Ex *SS. Patribus*. S. Ignatius M. *Ad Ephes.* n. 16: „Talis, inquinatus factus, in ignem inextinguibilem ibit.” S. Justinus *Apologet.* I cap. 28: „Quem (diabolum) in ignem esse mittendum cum exercitu ipsius et hominibus, qui eum sequuntur, in æternum puniendos, Christus ante significavit.” S. Cyprianus *Ad Demetr.* cap. 24. „Cremabit addictos ardens semper gehenna et vivacibus flammis vorax poena.... Servabuntur cum corporibus suis animæ infinitis cruciatibus ad dolorem.” S. Augustinus *De catechiz. rud.* cap. 24: „Sicut nullum gaudium rerum temporalium ex aliqua parte simile potest inveniri gaudio vitæ æternæ, ita nullus cruciatus poenarum temporalium potest sempiternis iniquorum cruciatibus comparari.” Cæterum ejusmodi testimonia et innumera alia, quæ ignis infernalis æternitatem probant, certo inferni existentiam demonstrant.

3. Ex *ratione*. Divina attributa exigunt, ut impii in altera vita saltem aliquo modo puniantur. Exigit v. g. Dei *sanctitas*, ne indifferens sit circa virtutem et vitium, *justitia*, ut præmio donet bonum et puniat malum: quando autem consideramus sortem impiorum in hoc mundo sæpe felicem, proborum vero adversam, intelligimus divinæ sanctitati et justitiæ non satisfieri, si in altera vita non maneat retributio. „Unde mirandum

non est, ait Jungmann *n.* 25, apud omnes gentes, in quacumque orbis terrarum regione ipsæ versantur, doctrinam de futuræ vitæ pœnis, quibus impij plectuntur, semper viguisse atque vigere."

26. Ubi situs est infernus?

R. Nulla habetur hac de re definitio, aut fidei certitudo. Opinio autem fere communis SS. Patrum et theologorum, quæ effatis S. Scripturæ innitur, statuit infernum esse in medio vel in visceribus terræ. Suarez *De Angelis lib.* VIII *cap.* XVI *n.* 17 dicit: „Quod infernus sit sub terra, dubitandum non est propter communem sensum Patrum ita intelligentium Scripturas, quæ semper de inferno tanquam de loco *inferiori* hoc mundo visibili loquuntur, et ideo motum in infernum semper *descensum* appellant." Lessius *Perfect. div. lib.* XIII *cap.* 24 ait: „Certum est, infernum esse sub terra. Est communis sententia Doctorum et Sanctorum, et communis fidelium sensus." Plures afferri possunt S. Scripturæ loci, quos interpretes de proprie dicto inferno intelligunt, v. g. *Num.* XVI 31—33, *Psal.* CV 17, *Matth.* XII 40, *Luc.* VIII 31, XVI 22. S. Thomas *Suppl. Q.* 97 *art.* VII ait: „Dicendum quod, sicut *Aug.* dicit, *in qua parte mundi infernus sit, scire neminem arbitror, nisi cui divinus Spiritus revelavit*; unde *Greg.* in 4 *Dialog.*: *alii hunc sub terra esse existimant*; et hanc opinionem probabiliorē esse ostendit." Atque in IV *dist. Q.* 3 *art.* II eandem profert sententiam, ejusque congruitatem ostendit. Cæterum egregie monet S. Chrysostomus *Hom.* XXXI *in ep. ad Rom. n.* 5: „Ne quæramus ubinam sit (gehenna), sed quomodo illam fugiamus." Cfr. Katschthaler *n.* 48 (3), S. Alphonsus *p.* 291 *sq.*

Nota. Ex doctrina S. Thomæ *Suppl. Q.* 69 *art.* V et VI limbus Patrum et puerorum (item purgatorium) ab inferno proprie dicto differunt quidem qualitate locorum, sed situ probabiliter sunt quasi idem tractus continuus, ita tamen ut magno spatio inter se distent. Scribit in III *dist.* 22 *Q.* II *art.* I *quest.* 2: „Quadruplex est infernus. Unus est infernus damnatorum Alius est infernus supra istum, et dicitur limbus puerorum Alius supra hunc est, et dicitur purgatorium. Alius magis supra est, et hic est infernus sanctorum Patrum." Cfr. *n.* 22 *Nota* 2.

§ 2.

De pœnis inferni. n. 27—35.

27. 1. Quotuplex est pœna inferni; 2. in quo consistit?

R. Ad 1um Duplex est pœnæ genus, ad quod omnes inferni pœnæ revocantur: *pœna damni* et *pœna sensus*. Pœna *damni* est *privativa* et respondet aversioni a Deo, quæ in peccato mortali continetur; pœna *sensus* est *positiva* respondens inordinatæ conversioni peccatoris ad creaturas. Utraque continetur in sententia Christi iudicis: „Discedite a me maledicti (*pœna damni*) in ignem (*pœna sensus*) æternum (*utriusque pœnæ æternitas*). Cfr. S. Thomas *Contra gent. lib. III cap. 144*.

Ad 2um Pœna *damni* consistit in privatione æternæ beatitudinis, i. e. visionis beatificæ et omnium bonorum, quæ illam consequuntur. Pœna *sensus* consistit in malo physico, dolore, molestia, quæ damnis *directe* infliguntur.

Nota 1. Dicitur: quæ *directe* infliguntur; nam ex pœna damni et privatione bonorum cœlestium *indirecte* damnis consequitur maximum malum et afflictio.

2. Vocatur pœna *sensus*, non quod semper sensibus percipitur; id enim fieri non potest in dæmonibus et animabus reprobis a corporibus separatis; sed quia *sentire* dicimus etiam dolores spirituales, quamvis non pertineant ad facultatem sentiendi, et quia intelliguntur pœnæ, quæ præter pœnam damni a Deo actu positivo per aliquod corpus sensibile immittuntur. Cfr. Jungmann n. 28 (1), Katschthaler n. 56 (1).

28. Utra pœna est gravior, damni an sensus?

R. Incomparabiliter major est pœna damni; ratio, quia est privatio Boni infiniti, ideoque ratione objecti est pœna infinita; pœna autem sensus est malum finitum.

S. Chrysostomus *Hom. XXIII in Matth. n. 8* ait: „Intolerabilis quippe est illa gehenna, illaque pœna. Attamen licet mille quis gehennas proposuerit, nihil tale dicturus est quale est ex beata illa excidere gloria, Christo exosum esse, audire ab Illo: *Non novi vos.*” Idem *Ad Theodorum lapsum, epist. I n. 10, 12*, „A tantis excidis bonis, tantum infert doloris, afflictionis, angustiae, ut etiamsi nullum aliud esset supplicium peccatoribus destinatum, illud solum posset graviores alii gehennæ

cruciatibus inferre pœnam animæque perturbationem. . . . Multi sane sunt, qui absurdo judicio usi a gehenna solum liberari peroptant; ego vero gehenna multo graviorem esse pœnam puto, non assecutum esse gloriam illam; eique qui inde exciderit opinor non adeo lugendum esse de gehennæ malis, ut de amisso cœlorum regno; hic enim est cruciatus omnium acerbissimus." S. Augustinus *Enchirid. cap. 112*: „Perire a regno Dei, exulare a civitate Dei, alienari a vita Dei, carere tam magna multitudine dulcedinis Dei, quam abscondit timentibus se . . . , tam grandis est pœna, ut nulla ei possint tormenta, quæ novimus, comparari." Cfr. S. Thomas *Opusc. II cap. 174*.

Obj. Pœna damni non videtur adeo gravis esse, quia nos in terris visione Dei destituti sumus, et tamen inde non gravamur.

Resp. Nulla hac in re est paritas inter defunctos et vivos. Nobis enim carentia visionis Dei est pura negatio; nam degentibus in terris inesse nec debet nec potest. Animabus autem defunctis et in termino constitutis illa carentia est proprio sensu privatio et pœna; nam ad Dei visionem destinatæ sunt. Cfr. Daelman *De Angelis Obs. 10*.

29. Quænam est præcipua inferni pœna sensus?

R. Manifeste præcipua pœna est *ignis*, cujus S. Scriptura semper meminit, quum de inferno agitur (Vide *n. 22 Nota 1*); atque sententia ultimi iudicii infernum vocat ignem æternum: „Discedite a me, maledicti, in ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis ejus." *Matth. XXV 41*. S. Augustinus *In Psalm. 37* ait, pœnam ignis graviorem esse quam quidquid homo pati potest in hac vita.

De hoc igne infernali quædam specialius expendenda sunt.

30. Qualis est natura ignis infernalis?

R. Quamvis de natura ignis infernalis non exstet Ecclesiæ definitio, est certa sententia et communis universæ Ecclesiæ consensus, ignem inferni esse verum et proprium seu realem et corporalem; ita ut contrarium asserere temerarium sit. „Certa, ait Suarez *De Angelis lib. VIII cap. XII n. 9*, et catholica sententia est, ignem inferni, qui paratus est diabolo et angelis ejus, ut in illo crucientur, verum et proprium ignem corporeum esse. Hic est communis consensus Scholasti-

corum omnium imo est communis sensus Ecclesiæ et catholicorum, ut experientia notum est." Cfr. Bellarminus *De purgatorio lib. II cap. 11.*

Nota. Ad propositum: „Pœnitens se sistit coram confessorio et inter alia declarat opinari quod in inferno ignis non sit realis sed metaphoricus, scilicet quod inferni pœnæ, quæcumque illæ sint, sunt vocatæ ignis aliquo dicendi modo; nam sicut ignis dolorem omnium intensiorem producit, ita ad indicandas atrocissimas inferni pœnas nulla adest imago aptior ad ideam inferni efformandam. Hinc parochus quærit an liceat relinquere pœnitentes in hac opinione et an liceat eos absolutione donari? Notat autem parochus quod non agitur de opinione alicujus individui, sed est opinio generaliter admissa in quodam pago ubi dici solet: infantes solum persuade, si potes, quod sit ignis in inferno." S. Pœnit. 30 April. 1890 respondit: „Hujusmodi pœnitentes diligenter instruendos esse; et pertinaces non esse absolvendos." Cfr. N. Rev. théol. t. XXII p. 503.

31. Proba, damnatos in inferno cruciari igne vero et proprio, non metaphorico.

Præn. Non tantum corpora damnatorum et eorum animæ post corporum resurrectionem subibunt pœnam sensus; sed dæmones quoque eam sustinent atque animæ a corporibus separatæ. Probatur ex eo quod dicitur *Matth. XXV 41*: „Discedite in ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis ejus"; item *Apoc. XX 9*: „Diabolus missus est in stagnum ignis et sulphuris." Definivit Ben. XII: animas eorum, qui in actuali peccato mortali decedunt, mox ad inferna descendere, ubi pœnis infernalibus cruciantur. Vide n. 16. Testimonia etiam SS. Patrum et theologorum, quæ adducuntur, hanc veritatem probant aut saltem supponunt.

R. 1. Ex *S. Scriptura*. Plurima sunt effata tum V. tum N. T., quibus S. Scriptura asserit, impios mitti in ignem; nulli autem innuitur ignem illum metaphorice intelligendum esse. Secundum regulam autem sanæ hermeneuticæ a sensu litterali sine seria ratione recedendum non est (*Van de Laar n. 384 sq.*). Atqui nulla adest ratio sufficiens, ob quam ignis infernalis in textibus S. Scripturæ non sumatur in sensu litterali et proprio; imo plures rationes sensum litteralem suadent et exigunt. Ergo etc.

Prob. min. Vox *ignis* in S. Scriptura sæpissime adhibetur, idque in re gravissima; voces autem non solent esse metaphoricæ, si semper et ubique adhibentur; imo a metaphora prorsus abstinendum est, quum leges feruntur, sanctio statuitur, sententia dicitur, ut fit a S. Scriptura quando commemorat ignem inferni. Præcæteris notanda sententia judicis supremi, cui certocertius metaphora non convenit. Verbis *discedite* seu *abite a me* designatur motus in aliquem locum, cujus terminus est *ignis æternus*, ad quem maledicti ablegantur. Unde ignis ipse exhibetur ut quid subsistens, distinctum omnino a spiritibus cruciandis; dicitur enim *paratus diabolo et angelis ejus* ab initio mundi. At quis potest hæc interpretari de tristitia, remorsu conscientie etc., quin ad risum aut compassionem moveat! Cfr. Mazzella n. 1291, Jungmann n. 29.

2. Ex SS. *Patribus*. S. Scriptura, ut docet Conc. Trid., in rebus fidei interpretanda est secundum unanimum SS. Patrum consensum (Van de Laar n. 349 sq.). Ex Patribus autem vix unum invenias, qui ignem inferni non intellexerit ignem proprium. S. Justinus M. *Apologet.* I n. 21: „Qui improbe vivunt, nec immutantur, eos igne æterno credimus puniri.” S. Gregorius M. *Dial.* IV cap. 28, 29: „Sicut electos beatitudo lætificat, ita credi necesse est, quod a die exitus sui ignis reprobos exurat. . . . Si diabolus ejusque angeli, cum sint incorporei, corporeo sunt igne cruciandi, quid mirum, si animæ et antequam recipiant corpora, possint corporea sentire tormenta?”

32. Ignis infernalis estne igni terrestri similis?

R. Ex una parte ei est similis: nam ignis inferni est proprius et verus, aliquid reale et externum, revera existens et causa instrumentalis, qua Deus damnatos punit, atque similes cum igne terrestri urendi et cruciandi effectus producit.

Ex altera parte habet multas qualitates dissimiles. Etenim causa efficiens principalis ignis terrestris est Deus, naturæ auctor et gubernator, ignis autem inferni Deus, peccatorum iudex et ultor; ille fomentis indiget, hic Dei virtute sustentatur; ille luccet, hic tenebras parit; ille inflammando dissolvit et consumit, hic damnatos angit et urit, non tamen destruit. Cfr. S. Thomas *Suppl. Q.* 97 art. IV et VI.

33. Quomodo ignis materialis potest agere in purum spiritum?

R. Ignis non potest quidem in spiritus agere spectata sola sua natura; potest tamen ex divina omnipotentia. Ex eo enim quod corpus nostrum agit in animam, intelligimus non repugnare quod spiritus a corpore patiatur.

Modus autem quo fit, est nobis arcanum valde absconditum, et a variis varia ratione explicatur.

S. Thomas *Suppl. Q. 70 art. III* enumeratis aliis explicationibus dicit, dæmones et animas igne torqueri per *alligationem* ad eundem ignem, in quo tanquam in carcere inviti tenentur, ita ut neque se inde liberare nec libere actiones suas, ubi et quomodo voluerint, peragere possint. Inde autem maxime torquentur. Idem jam pronuntiasse videtur S. Augustinus *De Civ. Dei lib. XXI cap. 10*: „Cur enim non dicamus, quamvis miris, tamen veris modis etiam spiritus incorporeos posse poenâ corporalis ignis affligi, si spiritus hominum, etiam ipsi profecto incorporei, et nunc potuerunt includi corporalibus membris, et tunc poterunt corporum suorum vinculis insolubiliter alligari? Adhærebunt ergo spiritus dæmones . . . corporeis ignibus cruciandi . . . miris et ineffabilibus modis adhærendo, accipientes ex ignibus poenam.”

Suarez *De Angelis lib. VIII cap. XIV n. 47 sq.* putat, ignem spiritibus dolorem inferre per qualitatem, ipsi a Deo inditam, spiritualem, quam vocat *doloriferam*, qua spiritum pervadit eumque fœdum et deformem reddit, atque tanto majore dolore afficit quanto spiritualia superant materialia. Qui cum Suarez sentiunt putant, facilius etiam explicari posse, quomodo dæmones, quum extra infernum versentur, eadem ignis poena torqueantur. Ut enim S. Thomas variis locis docet, dæmones ubique gehennam, seu ejus supplicia secum ferunt. Cfr. Katschthaler *n. 68 (1)*, Jungmann *n. 32 sq.*, Mazzella *n. 1285 sq.*, Hurter *n. 802*, Jansen *p. 957 sq.*

34. Quid judicandum de aliis poënis sensus?

R. S. Scriptura testatur, in gehenna esse vermes, tenebras, fletus et stridor dentium.

1. *Vermes* communior et verior sententia intelligit *metaphorice*, nempe pro *remorsu conscientie*. Scribit S. Thomas *Suppl. Q. 97 art. II*: „Vermis, qui in damnatis ponitur, non debet intelligi esse corporalis, sed spiritualis, qui est conscientie remorsus; qui dicitur vermis, in quantum oritur ex putredine peccati, et animam affligit, sicut corporalis vermis ex putredine

ortus affligit pungendo." Cfr. *Contra gent. lib. IV cap. 90* (*).

Nota. Si *vermis* sumitur sensu metaphorico, quare eodem sensu non sumitur *ignis* infernalis? Respondet Suarez *l. c. cap. XII n. 35*. „Ratio differentiae est multiplex, tum quia Christus singulariter et quasi per antonomasiam de igne dixit: *qui paratus est diabolo et angelis ejus*, et de illo est frequentior sermo in Scriptura, quoties gehenna et poena sensus quasi essentialiter nominatur, tum etiam quia de ignis veritate et proprietate est communis sensus Patrum, theologorum et Ecclesiae, qui de vermibus talis non est."

2. *Tenebrae* designantur *Job X 21*, ubi infernum vocat „terram tenebrosam, et opertam mortis caligine, terram miseriae et tenebrarum." Christus de damnatis dicit: „Mittite eum in tenebras exteriores." *Matth. XXII 13*; et *S. Petrus II Ep. II 17*: „Hi sunt... quibus caligo tenebrarum reservatur." Per tenebras primario intelligitur privatio visionis beatificae, secundo etiam tenebrae corporales intelliguntur. Dicit S. Hieronymus *in cap. VIII Matth.*: „Tenebrae semper interiores sunt, non exteriores. Sed quoniam qui a Domino foras pellitur, lumen relinquit, idcirco exteriores tenebrae nominatae sunt." S. Basilus M. *Oratio 23 de fut. judicio*: „Mente agite barathrum illud profundum, et tenebras, quae perspicere nequeunt, et ignem, qui in tenebris non lucet, urendi quidem facultate praeditus est, at luce caret." S. Gregorius ait, ignem inferni non lucere ad consolationem, sed lucere ad majus tormentum. In quae verba S. Thomas *l. c. art. IV*: „Simpliciter loquendo, locus est tenebrosus, sed

(*) Lessius *De Divin. perf. lib. XIII cap. 29* dicit: „Haec conscientia consistit in duabus cogitationibus, quae assidue menti tanquam vermes inhærebunt, eamque affligent. Prima, quod sua culpa privati sint aeternis et maximis bonis, quae facili negotio poterant consequi. Secunda, quod addicti aeternis tormentis, quae facile poterant evadere. Hinc gemina nascetur tristitia, quae immensa quadam acerbitate cor eorum tanquam vermis arrodet, nempe quod inestimabilem illam gloriam, quae illis erat quasi in manibus, sua stultitia amiserint, et quod in aeterna tormenta se sponte praecipitaverint. Haec cogitationes et hi dolores sunt vermes acerbissimi, quorum morsus (i. e. tristitia inde nascens) est praecipuum damnatorum tormentum. Exacuit et animat hos vermes justitia divina, faciendum ut mens eorum haec omnia assidue et acriter apprehendat et cogitet; ac imprimis horum omnium aeternitatem, nempe haec damna et haec supplicia fore aeterna, et nullis unquam saeculis finienda."

tamen ex divina dispositione est ibi aliquid luminis, quantum sufficit ad videndum illa, quæ animam torquere possunt."

3. *Fletus et stridor dentium* (*Matth.* VIII 12). Fletus intelligendus videtur ululatus; stridor dentium corporalis proveniens ex rabie, qua damnati in Deum fremunt, atque ex horrore et vehementia doloris. Vide S. Thomam *Contra gent. lib.* IV cap. 90, *Suppl. Q.* 97 art. III et Sylvium *in h. l.*

4. Quum reprobi corporis sensibus, animæque facultatibus omnibus abusi sint ad peccandum, merito ex mente S. Thomæ *l. c. art.* I dici potest, in inferno futuras omne genus pœnas pro diversis peccatis. In S. Scriptura *fames* et *sitis* designari videntur *Luc.* VI 25, *Jerem.* XXIII 15, ac *fœtor intolerabilis Psalm.* X 7, *Apoc.* XXI 8. „Nullum erit vitium, ait Thomas a Kempis *Imit. Christi lib.* I cap. 24, quod suum proprium cruciatum non habebit." Unde S. Bernardus *De diversis, Serm.* 42 n. 6 de inferno exclamat: „Locus lethifer, in quo est ignis ardens, frigus rigens, vermis immortalis, fœtor intolerabilis. . . . Totus tremo atque horreo ad memoriam istius regionis, et concussa sunt omnia ossa mea." Cfr. S. Thomas *Suppl. Q.* 98 art. VII. De pœnis sensus vide S. Alphonsum p. 294 sq. Lessium *l. c.*

35. Suntne pœnæ inferni omnibus damnatis æquales?

R. Negative; sed sunt inæquales pro diversis demeritis. Hæc veritas est de fide; quod constat ex Conc. Later. IV: „Venturus (est Christus) . . . redditurus singulis secundum opera sua, tam reprobis quam Electis: qui omnes cum suis propriis resurgent corporibus, . . . ut recipiant secundum opera sua." Item ex Conc. Lugdun. II et Florentino: „Definimus illorum animas, qui in mortali peccato vel cum solo originali decedunt, mox in infernum descendere, *pœnis tamen disparibus puniendas.*" (*Denz. n.* 356, 387, 588; item 870, 875).

Prob. 1. Ex *S. Scriptura.* „Potentes potenter tormenta patientur. . . . Fortioribus autem fortior instat cruciatio." *Sap.* VI 7 sq. „Tolerabilius erit terræ Sodomorum et Gomorrhæorum in die iudicii, quam illi civitati", quæ rejecerit Apostolos. *Matth.* X 15. „Ille servus qui cognovit voluntatem domini sui . . . et non fecit secundum voluntatem ejus, vapulabit multis; qui autem non cognovit, et fecit digna plagis, vapulabit paucis." *Luc.* XII 47. „Reddet unicuique secundum opera ejus." *Rom.* II 6.

„Quantum glorificavit se, et in deliciis fuit, tantum date illi tormentum et luctum. *Apoc.* XVIII 7.

2. Ex *SS. Patribus*. S. Augustinus *Contra Donat. lib. IV cap.* 19: „Dubitandum non est, ipsas pœnas, quibus cruciabuntur, qui regnum Dei non possidebunt, pro diversitate criminum esse diversas, et alias aliis acriores, ut in ipso igne æterno pro disparibus ponderibus peccatorum sint disparia tormenta pœnarum.” S. Gregorius M. *Dial. IV cap.* 43: „Unus quidem est gehennæ ignis, sed non uno modo omnes cruciat peccatores. Uniuscujusque etenim quantum exigit culpa, tanta illic sentitur pœna.” Cfr. S. Thomas *Suppl. Q.* 97 *art. V ad* 3.

Obj. Pœna saltem damni, quæ est inferni pœna essentialis, erit omnibus damnatis æqualis; nam est privatio totalis visionis Dei.

Resp. Ratione *objecti* privatio omnibus est æqualis; non autem ratione *causæ et effectus*: nam quo majora fuerint alicujus peccata eo major erit indignatio Dei a conspectu suo eum rejicientis, atque eo majorem divina justitia in eo excitabit afflictionem. Cfr. *Dens n.* 16. „Dicendum existimo, ait Lessius *l. c. lib. XIII cap.* 29, hanc diversitatem afflictionis ex damno illo provenire ex eo, quod perfectius et vehementius, vel minus perfecte et vehementer magnitudo hujus damni concipiatur, divina justitia id in mentibus eorum operante.”

§ 3.

De inferni æternitate, n. 36—39.

36. Quæritur, num pœnæ damnatorum in æternum duraturæ sint?

R. Affirmative; est de fide. Constat ex *Symboło Athanasii*: „Qui bona egerunt, ibunt in vitam æternam, qui vero mala, in ignem æternum. Hæc est fides catholica.” Item ex *Conc. Constantinop. II*, quod proscripsit Origenistarum errorem: temporanea esse dæmonum et impiorum hominum tormenta finemque ea tempore aliquo habitura, atque impios ac dæmones in priorem suum statum restitutum iri. Hanc condemnationem approbavit *Conc. Nicænum II*; et *Lateranense IV* dicit: „Illi (mali) cum diabolo pœnam perpetuam (recipient).”

Prob. 1. Ex *S. Scriptura*. „Multi de his qui dormiunt in

terræ pulvere, evigilabunt, alii in vitam æternam, et alii in opprobrium, ut videant semper." *Dan.* XII 2. „Discedite a me, maledicti, in ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis ejus Et ibunt hi in supplicium æternum." *Matth.* XXV 41, 46. „Pœnas dabunt in interitu æternas." II *Thess.* I 9. „Cruciabuntur die ac nocte in sæcula sæculorum. *Apoc.* XX 10. Vide *Epist. Judæ* §. 13.

2. Ex SS. *Patribus.* S. Justinus M. *Apolog.* I n. 28: „Quem (diabolum) in ignem esse mittendum cum exercitu ejus et hominibus, qui eum sequuntur, in æternum puniendos, Christus ante significavit." S. Irenæus *Adversus hæreses lib.* IV cap. 28: „Quibuscumque dixerit Dominus: discedite a me, maledicti, in ignem æternum, isti erunt semper damnati." S. Ambrosius *De Symb. ap. cap.* 23: „Resurgent corpora nostra aut ad gloriam, aut ad pœnam in æternum mansura." Cfr. n. 25.

Æternitatem pœnarum testati sunt innumeri martyres, qui tyrannis respondebant, se idolis sacrificare non posse, ne incurrerent pœnam perpetuam. Cfr. Perrone *De Deo Creatore* n. 736. Idem dogma Ecclesia profitetur in Canone Missæ, in Litanis omnium Sanctorum, in Sequentia *Dies iræ*. Idem denique ostendit omnium fere populorum etiam gentilium hac in re consensus. Cfr. Perrone n. 737, Katschthaler n. 455.

Nota. Ut satisfiat objectionibus, quæ fiunt ex quibusdam locis S. Scripturæ, observandum est, vocem *æternitatis* nonnunquam sumi sensu improprio, sed tunc semper adesse evidentem ex ipsa materia substrata rationem, quæ sensum improprium suadet. Quum autem agatur de æternitate pœnarum, ipsa materia, contextus et loci paralleli convincunt, non esse recedendum a sensu naturali.

Sic manifestum est æternitatem significare *longam durationem*, quando cæremoniæ legales dicuntur *statutum sempiternum*: docet enim Scriptura plurimis in locis, illas desituras esse quum novum fœdus institutum fuerit. — Verba *Psal.* CII 9: „Non in perpetuum irascetur (Deus)", intelligi debent de vita præsentis, in qua nempe præcipue misericordiam exhibet et populo suo pœnitentiam agenti parcat.

Æternitatem vero pœnarum sensu proprio intelligendam esse, probatur:

a) Ex *ipsa materia*. Agitur enim de Angelis et hominibus puniendis; Angeli autem et animæ humanæ natura sua sunt immortales; atque corpora a mortuis resurgent, et nihil obstat quominus in æternum a Deo conserventur.

b) Ex *contextu*. Ut damnatorum pœna dicitur æterna, ita æternum perhibetur justorum præmium; sed hoc, ipsis concedentibus adversariis, non habebit finem. Ergo. — Unde S. Augustinus *De Civ. Dei* lib. XXI cap. 23: „Christus uno ipso loco in una eademque sententia dixit utrumque complexus: *Sic ibunt isti in supplicium æternum, justi autem in vitam æternam*. Si utrumque æternum, profecto aut utrumque cum fine diuturnum, aut utrumque sine fine perpetuum debet intelligi.”

c) Ex *locis parallelis*, in quibus pœnarum æternitas aliis verbis pronuntiatur; v. g. „Qui incredulus est Filio, non videbit vitam, sed ira Dei manet super eum.” *Joa.* III 36. Christus apud *Marc.* IX 42—47 repetitis vicibus gehennam dicit „ignem inextinguibilem, ubi vermis non moritur et ignis non exstinguitur.” In N. T. pœna reproborum sæpe dicitur perduratura *in sæcula sæculorum*, v. g. *Apoc.* XX 10: „Cruciabuntur die ac nocte in sæcula sæculorum.” Cfr. Perrone *n.* 738 sq., Mazzella *n.* 1264, Katschthaler *n.* 454, Jungmann *n.* 46 sq., Jansen *p.* 961 sq.

37. Quid ratio docet de æternitate pœnarum infernalium?

R. Sola ratione æternitas pœnarum stricte demonstrari nequit; etenim absoluta voluntate potest Deus etiam in altera vita peccatum ejusque pœnam gratis condonare.

Ratio autem, de veritate æternitatis pœnarum fide edocta, intelligit eam non ob stare sanis principiis; imo multa valet afferre, ex quibus ejus congruentia et æquitas patet. Rationes sunt:

1. *Natura peccati mortalis*. Peccatum lethale infinitam quodam sensu habet malitiam, quia injuriam infert Deo, qui est infinitæ dignitatis (*). Jam vero peccatum, quod continet malitiam infi-

(*) Dicit S. Thomas 3. *Q.* 1 *art.* II *ad* 2: „Peccatum contra Deum commissum quandam infinitatem habet ex infinitate divinæ majestatis: tanto enim offensæ est gravior, quanto major est ille, in quem delinquitur.” Et 1. 2. *Q.* 87 *art.* IV: „In peccato duo sunt: quorum unum est æversio ab incommutabili bono, quod est infinitum; unde ex hac parte peccatum est infinitum; aliud, quod est in peccato, est inordinata conversio ad commutabile bonum, et ex hac parte peccatum est finitum.”

nitam, meretur quoque pœnam infinitam. Quum autem non possit pœna esse infinita per intensionem, quia creatura non est capax alicujus qualitatis infinitæ, requiritur, ut saltem sit infinita duratione. Ita S. Thomas *Suppl. Q. 99 art. I.*

2. *Quia culpa manet in æternum.* Etenim culpa non potest remitti sine gratia; hæc autem post mortem, transacto statu viæ, non datur. Quamdiu vero manet culpa, æquum est ut maneat et pœna. S. Thomas *l. c.*

3. *Quia peccans mortaliter habet voluntatem interpretativam in æternum permanendi in illo peccato.* Ratio est, tum quod ponit se in statu a quo erui non potest, nisi divinitus adjutus, tum quod mortaliter peccando finem suum in creatura constituit, cui peccato semper adhæreret, nisi timore pœnæ vel alio motivo retraheretur. S. Thomas *l. c.* et in *IV dist. 42 Q. 1 art. V.*

4. *Quia secus non datur sufficiens sanctio legis moralis.* Experientia constat, fidem æternitatis pœnarum homines vix a peccatis detertere; ubi autem flagitiorum finis, hac veritate sublata?

Obj. I. Inferni æternitas obest *justitiæ* divinæ, quia non servatur proportio inter pœnam et culpam; nam pro peccato sæpe momentaneo infligitur pœna sine termino duratura.

Resp. Gravitas peccati non determinatur ex duratione culpæ seu ex tempore, quod peccator crimini committendo insumit, sed potius ex gravitate culpæ seu ex injuria, quam peccando intulit. Peccatum autem mortale habet culpam objective infinitam ob injuriam infinitæ majestati irrogatam. Neque in ullo judicio humano requiritur, ut pœna adæquetur culpæ secundum durationem, ut dicit S. Augustinus apud S. Thomam *l. 2. Q. 87 art. III ad 1, Suppl. Q. 99 art. I.*

Obj. II. Repugnat divinæ *bonitati* et *misericordiæ*; nam pœnæ æternæ Deum exhibent crudelem tyrannum.

Resp. Infinita est Dei bonitas et misericordia; non est autem cæca affectio, sed, ut omnes divinæ perfectiones, in effectibus suis summa sapientia dirigitur. Quum Deus misericordiam per innumera beneficia tempore hujus vitæ peccatori manifestaverit, certo etiam justitiam suam manifestare poterit, tempore veniæ elapso, peccata æternis pœnis plectendo; nam pœna æterna est proportionata culpæ infinitæ peccati mortalis. Vide *n. 37.*

Obj. III. Æternitas inferni obstat divinæ *sapientiæ*, quæ

exigit ut adhibeantur media ad finem intentum idonea. Jam vero Deus creans hominem intendit hujus felicitatem æternam. Si autem pœnæ sunt æternæ, iste finis non obtinetur.

Resp. Deus in creatione hominis duplicem habet finem: unum primum et *absolutum*, qui semper obtinetur, nempe gloriam suam i. e. manifestationem suorum attributorum; alterum *hypotheticum*, qui est felicitas hominis, si nempe homo sua culpa se ista felicitate non privet. Quamvis in reprobis frustretur finis hypotheticus, obtinetur finis primarius: nam in æternum reprobi per pœnas suas testificabuntur Dei sanctitatem, qua peccatum summo odio prosequitur; ejus justitiam, qua peccatum punit; ejusque veracitatem, quia exsequitur quæ comminatus est. S. Thomas *Suppl. Q. 99 art. I ad 4*. Cfr. Vallet *Anthropologia part. II sect. II cap. III art. II ad V*, Hettinger *Apologie des christenthums part. II p. 328 sq.*

Nota. In Oratione *de iis, qui in fide dormierunt*, S. Joanni Damasceno adscripta, legitur anima imperatoris Trajani per preces Gregorii M. ex inferno erepta esse. S. Thomas *Suppl. Q. 71 art. V ad 5*, supposita historię hujus veritate, quam non discutit, dicit, probabiliter æstimari posse, Trajanum precibus S. Gregorii ad vitam fuisse revocatum et ita gratiam consecutum fuisse; aut animam Trajani non simpliciter a reatu pœnæ æternæ absolutam fuisse, sed ejus pœnam fuisse suspensam usque ad diem judicii ob pręvisas S. Gregorii preces. Atamen tota hæc historia inter fabulas ableganda est, ut cum Baronio, Bellarmino, aliisque censent Theologi Wirceburgenses *De Pecc. n. 57*. Rationes sunt: 1. Quia repugnat dogmati, pœnas damnatorum esse æternas. 2. Quia S. Gregorius docet, pœnas inferni esse æternas, nullam ex inferno dari redemptionem, nec orandum esse pro defunctis non baptizatis. 3. Quia veteres scriptores tum vitę Trajani tum vitę S. Gregorii de ista historia silent. Orationem autem S. Joannis Damasceni supposititiam esse, ostendunt Bellarminus, Nat. Alexander aliique. Cfr. Sylvius *in l. c. S. Thomę*.

38. Pœnæ inferni suntne sine interruptione et diminutione?

R. Affirmat communis theologorum sententia. Probatur ex *Apoc. XIV 11*: „Fumus tormentorum eorum ascendet in sæcula sæculorum; nec habent requiem die ac nocte qui adorave-

runt bestiam"; item ex historia epulonis, qui ne guttam quidem aquæ ad refrigerandam linguam obtinuit. Scribit S. Cyprianus *Ad Demetrium* n. 24: „Cremabit addictos ardens semper gehenna, et vivacibus flammis vorax pœna; nec erit unde habere tormenta vel requiem possint aliquando vel finem." Hoc idem docet S. Thomas 1. 2. Q. 87 art. V ad 3 de pœnis, quas damnati subeunt pro peccatis venialibus, quia ipsa culpa venialium eis nunquam remittetur. Sylvius in *Suppl. Q. 99 art. III quær.* I probabile ducit, pœnam temporalem ex peccatis in hac vita remissis restantem non perpetuo duraturam esse. Cfr. N. Rev. théol. t. XV p. 98 sq.

39. Quid judicandum de orationibus et suffragiis pro damnatis?

R. Sunt illicita, quia nullam cum damnatis communicationem habemus; atque sunt inutilia, quia iis nulla datur pœnarum interruptio aut diminutio. S. Thomas *Suppl. Q. 71 art. V* dicit: „Est opinio (suffragia fidelium damnatis prodesse eorumque pœnas interrumpi posse) præsumptuosa, utpote Sanctorum dictis contraria, et vana, nulla auctoritate fulta; et est irrationabilis, tum quia damnati in inferno sunt extra vinculum charitatis, secundum quam opera vivorum continuantur defunctis; tum quia totaliter ad vitæ terminum pervenerunt, recipientes ultimam pro meritis retributionem, sicut et Sancti, qui sunt in patria."

Hiscæ non obstant orationes, quas Ecclesia pro defunctis fundit in *Offertorio Missæ*: „Libera animas omnium fidelium defunctorum de pœnis inferni", etc., item in *Responsorio*: „Libera me, Domine, de morte æterna in die illa tremenda dum veneris judicare sæculum per ignem." Ecclesiam non orare pro iis qui in inferno sunt, jam ex eo constat, quod hoc repugnat ipsius dogmati de æterna pœnarum infernalium duratione. Ecclesia autem, ut dicit Ben. XIV *De S. Missæ Sacrif. sect. In. 163 sq.*, in his precibus per infernum intelligit purgatorium, quod recto sensu infernus dici potest (n. 22). Secundum alios vero Ecclesia respicit infernum, et sibi repræsentat mortis instans, atque orat pro morientibus aut nomine moribundorum, ut a gehenna liberentur. Cfr. Jungmann n. 119, Tournely *De Deo Q. 12 art. I.*

Nihilominus licet fidelibus privata oratione pro quolibet defuncto orare, quamdiu de ejus damnatione non constat. Pro quibus autem prohibeatur Sacrificium Missæ offerre, vide in Tract. de Sacrif. Missæ n. 40 sq.

§ 4.

De statu damnatorum, n. 40 et 41.

40. Qualem cognitionem habent damnati?

R. Ex sententia S. Thomæ *Suppl. Q. 98 art. VII*, cognitione naturali sciunt ea, quæ hic in terris sciverunt. Considerant inviti mala gesta, ob quæ damnati sunt, et bona delectabilia quæ amiserunt; atque ex utraque consideratione torquentur. Cognoscunt etiam quædam eorum, quæ in terris aguntur, ex dæmonum manifestatione, et quæ Deus in judicio particulari vel alia speciali operatione iis ostendit. Sciunt jam ante ultimum judicium in confuso, Beatos esse in gloria quadam inæstimabili; in extremo autem judicio videbunt gloriosa Beatorum corpora, sed postea visione illorum prorsus privabuntur. Retinebunt tamen Beatorum gloriæ memoriam; sed hoc iis tormento erit, tum præ invidia de felicitate Beatorum, tum ex dolore quod ipsi tantum bonum amiserint. De Deo etiam cogitant, sed eum considerant ut punitorem et vindicem; atque inde provenit prava eorum voluntas et Dei odium. Sequitur itaque ut omnis reproborum cognitio sit iis materia tristitiæ. S. Thomas *l. c. art. VIII et IX*. Cfr. S. Alphonsus *p. 304 sq.*

41. Estne omnis damnatorum voluntas mala?

R. *Dæmones* in omnibus suis actibus peccant, quia non nisi ex superbia agunt. S. Thomas *1. 2. Q. 89 art. IV*. Similiter omnis *damnatorum hominum* voluntas deliberativa est mala, quia sunt in malo obstinati; et si quid boni velint, id tantum volunt ex fine perverso. Unde nunquam eos pœnitet peccati in quantum est peccatum seu offensa Dei, sed odio illud habent ob pœnam adjunctam. S. Thomas *Suppl. Q. 98 art. I et II*.

Causa autem, ob quam damnati sunt obdurati et obfirmati in peccato, ita ut nunquam veram pœnitentiam agant, a S. Thoma

assignatur duplex: privatio gratiæ (*) et pravus reproborum affectus (**).

Attamen sicut Beati per bona opera non merentur, quia in termino sunt constituti, ita quoque damnati per peccata sua non demerentur, neque accrescit eorum pœna principalis. Liberum hominis arbitrium per mortem non destruitur; unde, quamvis damnati in malo sint obfirmati, ita ut illud (necessario) vel saltem infallibiliter agant, conservant libertatem specificationis, vi cujus hoc vel illud malum libere eligunt et vere peccant. Nihilominus quum damnati sint extra statum viæ et ad ultimum terminum pervenerint, demeriti sunt incapaces, et puniuntur tantum pro peccatis anteactæ vitæ. Ipsa autem obstinatio in malo et peccata ex ea commissa damnatis est perpetua pœna et supplicium. S. Thomas 2. 2. Q. 13 art. IV ad 2, *Suppl.* Q. 98 art. VI. Cfr. S. Alphonsus p. 307 sq.

(*) „Voluntatem, dicit *Contra gent. lib. IV cap. 93*, a peccato mutari in bonum non contingit nisi per gratiam Dei.... Damnatorum animæ a gratia totaliter excluduntur.” Et *De libero arbitrio Q. 24 art. X* ait: „Justum est enim, ut qui bene velle, dum possent, noluerunt, ad hanc miseriam deducantur, ut bene velle omnino non possint.”

(**) Damnatorum voluntas omnia quæ vult, in ordine vult ad perversum finem. Peccatores videlicet impenitentes moriuntur in aversione positi a Deo, a quo recedentes sese illicito modo ad creaturas convertunt. Hæc igitur aversio voluntatis a Deo, ultimo fine, et prava ad creaturas conversio post mortem, quum in penis constituti sunt, permanens erit, et in omnes actus eorum influit, imo iisdem se veluti explicabit. „Anima, ait S. Thomas *Comp. theol. cap. 174*, quemcumque finem sibi ultimum præstituisse invenitur in statu mortis, in eo fine perpetuo permanebit, appetens illud ut optimum, sive sit bonum sive sit malum, secundum illud *Eccles XI 3*: *Si ceciderit lignum ad austrum aut ad aquilonem in quocumque loco ceciderit, ibi erit*. Sic igitur post hanc vitam, qui boni in morte inveniuntur, habebunt perpetuo voluntatem firmatam in bono, qui autem mali tunc inveniuntur, erunt perpetuo obstinati in malo.” Atque 3. Q. 86 art. 1: „Non possunt per penitentiam deleri peccata dæmonum et etiam hominum damnatorum, quia affectus eorum sunt confirmati in malo, ita quod non potest eis displicere peccatum in quantum est culpa, sed solum displicet eis pœna quam patiuntur, ratione cujus aliquam penitentiam, sed infructuosam, habent juxta illud *Sap. V 3*: *Penitentiam agentes et præ angustia spiritus gementes*. Unde talis penitentia non est cum spe veniæ, sed cum desperatione.” Cfr. Jungmann n. 66 sq., Katschthaler n. 80.

Non obstinatio per
damnati per
damnati per
obstinationem
Kiehl p. 58

conservant
libertatem
specificationis
Q. 13 art. IV
ad 2
Q. 98 art. VI

§ 5.

De sorte parvulorum, qui sine Baptismo mortui sunt. n. 42—46.

42. Quænam summatim de eorum sorte statui possunt?

R. Fide certum est, eos subire pœnam damni, seu excludi a beatitudine supernaturali, ideoque esse inter numerum damnatorum. — Est sententia hodie communis, et secundum plures certa, eos esse immunes ab omni pœna sensus; qui autem docent, eos subire pœnam sensus, eam omnium damnatorum minimam esse agnoscunt. — Communior est doctrina, eos ex privatione supernaturalis beatitudinis nullam tristitiam sentire. — A pluribus eis insuper tribuitur quædam beatitudo naturalis. — Plures etiam theologi cum S. Thoma iis assignant specialem locum, *limbum puerorum*, situm sub terra, partem inferni proprie dicti, ab eo tamen distinctum. Vide n. 22.

43. Quænam sunt fide certa?

R. Eos, qui in solo peccato originali moriuntur, a visione beatifica in æternum excludi, atque statim post mortem in infernum descendere. De hisce constat ex Conc. Florentino: „Illorum animas, qui in actuali mortali peccato vel solo originali decedunt, mox in infernum descendere, pœnis tamen disparibus puniendas.” Vide n. 16.

Eos subire pœnam damni probatur ex dogmate de necessitate Baptismi ad delendum peccatum originale et ad assequendam beatitudinem supernaturalem (Conc. Trid. sess. V *Decr. de pecc. orig. can. 4*), item ex verbis Christi *Joa. III 5*: „Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu Sancto, non potest introire in regnum cœlorum.” Cfr. *Tract. de Baptismo n. 43 sq.*, *Sylvius in 1. 2. Q. 85 art. VI Concl. I.*

44. Quæritur, num isti infantes patiantur pœnam sensus?

R. 1. Affirmat S. Augustinus, docens, parvulos quoque ad ignem æternum damnari per sententiam Judicis: „Discedite a me, maledicti, in ignem æternum.” Putat tamen, eorum pœnam esse mitissimam. Hanc sententiam amplexi sunt plures Patres Latini et theologi, ut *Fulgentius*, *Avitus Viennensis*, *Gregorius M.*, *Isidorus Hispalensis*, *Anselmus Cantuariensis*, *Card. Noris*, *Petavius*, *Sylvius*.

S. Augustinus scribit *Serm.* 244 *de verbis Apostoli* cap. 3.: „Venturus Dominus et iudicaturus de vivis et mortuis *duas partes* factururus est: *dextram et sinistram*. Sinistris dicturus: *Ite in ignem æternum*. . . . Dextris dicturus: *Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum*. Hac *regnum* nominat; hac cum diabolo *damnationem*. Nul-
lus relictus est *medius locus*, ubi ponere queas infantes. De vivis et mortuis iudicabitur: alii ad dexteram, alii ad sinistram: non novi aliud. Qui inducis *medium*, recede de medio. . . . Quando confiteris parvulum non futurum in regno, fatearis futurum in igne æterno.” Alibi tamen *De libero arbitrio lib. III cap. 23* hæsitans ait: Dicunt aliqui: „qualis in futuro iudicio (locus parvulo) deputabitur, cui nec inter justos locus est, quoniam nihil recte fecit, nec inter malos, quoniam nihil peccavit. Quibus respon-
detur, superfluo quæri de meritis ejus, qui nihil merue-
rit: „non enim metuendum est, ne non vita esse po-
tuerit media quædam inter recte factum atque peccatum, atque *sententia judicis media esse non possit inter præmium atque supplicium*.” Semper autem eorum pœnam habuit mitissimam, ita ut scribat *Contra Julianum lib. V cap. 11*: „Quis dubitaverit, parvulos non baptizatos in damnatione omnium levissima futuros? Quæ, et qualis, et quanta erit, quamvis definire non possim, non tamen audeo dicere, quod eis ut nulli essent, quam ut ibi (in damnatione) essent, potius expediret.” Et *n. 41*: „Ego non dico, parvulos tanta pœna esse plecten-
dos, ut eis non nasci potius expediret.” Cfr. Bellarmi-
nus *De amiss. gratiæ lib. VI cap. IV*, Billuart *De pec-
cat. diss. VII art. VI § 1 Obj. 2º*, De Rubeis *De pecc.
orig. cap. 75*.

2. Verum communis inter Patres Græcos fuit et etiam hodie inter theologos est sententia, quæ a multis dicitur certa: par-
vulos istos pœnam sensus non pati. Scribit S. Gregorius Na-
zianz. *Orat. XL*: „Infantes nec cœlesti gloria nec supplicii a
justo iudice afficiuntur, utpote qui licet Baptismo consignati non
fuerint, improbitate tamen careant.” Hanc sententiam secuti
sunt Petrus Lombardus, S. Thomas, S. Bonaventura, Scotus, Do-
minicus Soto, Suarez et Scholastici generatim omnes.

Prob. hæc posterior sententia:

a) Innocentius III in cap. *Majores* dicit: „Pœna
originalis peccati est carentia visionis Dei, actualis vero
pœna peccati est gehennæ perpetuæ cruciatus.”

b) Dicitur *Apoc.* XVIII 7: „Quantum glorificavit se, et in deliciis fuit, tantum date illi tormentum et luctum.” In quæ verba S. Thomas: „Acerbitas pœnæ sensibilis delectationi culpæ respondet; sed in peccato originali non est aliqua delectatio, sicut nec operatio: ergo peccato originali non debetur pœna sensibilis.”

c) Pœna proportionatur culpæ: unde peccato actuali mortali debetur pœna damni respondens aversioni ab incommutabili Bono, et pœna sensus respondens conversioni ad creaturas. In peccato autem originali non est conversio, sed sola aversio, vel aliquid aversioni respondens, scilicet destitutio animæ a justitia originali. Ita S. Thomas in II *dist.* 33 *Q.* 2 *art.* I. Cfr. Billuart *l. c.* § 1 et Mazzella *n.* 1044.

d) Pius VI damnavit ut falsam, temerariam, in scholas catholicas injuriosam Syn. Pistoriensis *prop.* 26 doctrinam, „quæ velut fabulam Pelagianam explodit locum illum inferorum (quem limbi puerorum nomine fideles passim designunt), in quo animæ decedentium cum sola originali culpa, pœna damni citra pœnam ignis puniantur; perinde ac si hoc ipso, quod, qui pœnam ignis remorent, inducerent locum illum et statum medium experientem culpæ et pœnæ inter regnum Dei et damnationem æternam, qualem fabulabantur Pelagiani.” (Denz. *n.* 1389). Ex hac damnatione itaque sequitur, sententiam, quæ pro parvulis excludit omnem pœnam sensus, tuto teneri posse.

45. Queritur num parvuli, ut alii damnati, ex pœna damni aliqua tristitia afficiantur?

R. 1. Affirmant Bellarminus, Sylvius *l. c. Concl.* III, et alii; concedunt tamen hunc dolorem esse mitissimum.

Rationes, ob quas dolor est levissimus, adducit Bellarminus *l. c. cap.* VI, tum quod dispositionem ad beatitudinem non nisi remotissimam habuerunt, tum quod intelligunt non propria negligentia se tantum bonum amisisse, tum quod delicias neque cœlestes neque terrenas unquam gustaverunt, tum denique quod vident plurimos in gehenna pœnis gravissimis torqueri, ad quorum sortem ipsi pertinere potuissent si diutius vixissent.

2. Communior tamen inter Scholasticos cum S. Thoma, S. Bonaventura, Suarez etc. est sententia, parvulos ex amissione beatitudinis nullam sentire tristitiam.

Rationes, quas S. Thomas *De malo Q.* 5 pro sua

sententia affert, sunt: „Nulla ratio videtur esse, quare subtrahatur eis exterior pœna sensus, si attribuitur eis interior afflictio, quæ est multo magis pœnalis, et magis opponitur mitissimæ pœnæ, quam Augustinus eis attribuit.” — Deinde pueri non cognoscunt beatitudinem supernaturalem; carent enim supernaturali cognitione: unde quavis sciant se ad beatitudinem perfectam creatas esse, ignorant tamen, eam consistere in gloria, quam Sancti possident: ideoque „propter hoc non dolent, sed hoc, quod per naturam habent, sine dolore possident.” — Aut quia voluntatem habent divinæ conformem; aut quia sibi conscii sunt poenam damni non suis actibus personilibus contraxisse: aut quia sciunt se ad gloriam cœlestem nunquam fuisse proportionatos, ideoque eam nunquam adipisci potuisse, de ejus carentia non dolebunt: „imo magis gaudebunt de hoc quod participabunt multum de divina bonitate et perfectionibus naturalibus.” S. Thomas in II dist. 33 Q. 2 art. II. Cfr. Billuart l. c. § 2.

46. Quæritur num parvuli sine Baptismo mortui fruuntur beatitudine naturali?

R. Catholice dici potest, illos parvulos quadam frui beatitudine ex *naturali* Dei cognitione et amore.

Varii theologi existimant, eorum conditionem *materialiter* eandem esse ac fuisset conditio infantum, qui in statu naturæ puræ decessissent. Colligunt suam sententiam ex doctrina S. Thomæ, qui l. c. art. II ad 5 ait: „Pueri, qui sine Baptismo decedunt, cognitionem perfectam habebunt eorum, quæ naturali cognitioni subjacent. Quamvis pueri non baptizati sint separati a Deo quantum ad illam conjunctionem, quæ est per gloriam (gratiam *secundum alios*): non tamen ab eo penitus separati sunt. Imo ipsi conjunguntur per participationem naturalium bonorum: et ita etiam de ipso gaudere poterunt naturali cognitione et dilectione.”

Hinc dicit Lessius *De perf. div. lib. XIII cap. 22 n. 145*: „Si, ut passim docent doctores, divina providentia ita cum illis aget, ut nullum sentiant mœrorem ob amissionem regni cœlestis, eo quod sua propria voluntate non peccaverint: cur non credamus, ipsos excellenti modo perficiendos in ordine bonorum naturalium, infra dotes in substantia supernaturales, ut Deum cognoscere, amare, et in æternum laudare possint?”

Hæc doctrina, si rite intelligitur, non inducit status medius Pelagianorum, Etenim Pelagiani pro illis infantibus astruebant quendam inter regnum cœlorum et da-

mnationem *statum medium*, in quo fruerentur vita æterna beata. Distinguebant nempe vitam æternam a regno cœlorum; atque infantibus tribuebant vitam æternam extra regnum cœlorum. Utrum per vitam æternam intellexerint beatitudinem *naturalem* an *visionem Dei* extra regnum Dei, non constat. Negantes peccatum originale, docebant, illos parvulos immunes esse ab omni culpa et a morte peccati, eosque assecutos esse finem suum et habere statum salutis et veræ beatitudinis. — Theologi autem, qui ejusmodi parvulis quamdam beatitudinem naturalem tribuunt, a Pelagianis omnino differunt. Rejiciunt enim fictam distinctionem inter regnum cœlorum et vitam æternam, ut contrariam S. Scripturæ (Sylvius *l. c. Q. 1 Concl. 1*). Docent parvulos infectos esse peccato originali, ideoque eos incurrisse culpam (naturæ) et mortem peccati; eos non tantum excludi a visione Dei intuitiva, sed neque finem suum (ne naturalem quidem) assecutos esse, atque esse in statu damnationis. Dici namque nequit, duos dari fines: *naturalem*, ad quem illi infantes, et *supernaturalem*, ad quem reliqui homines destinati sunt. Sed omnes destinati sunt ad finem supernaturalem; atque qui hunc finem sive propter peccata actualia sive propter peccatum originale non obtinent, sunt in statu damnationis, ad finem suum non perveniunt, ideoque non sunt *formaliter* beati. Quare addit *Lessius* post verba supra allegata: „Neque hinc sequitur illos habituros beatitudinem naturalem, quia labes peccati obstat, quominus beatitudinem naturalem obtinere dicantur, etsi forte omnia alia bona illius status habeant.” Vide *De Rubeis cap. 72—76*, *Perrone n. 813 sq.*, *Jungmann n. 76 sq.*, *Jansen p. 535*, *Palmieri thes. 71 IV*, *Hurter n. 817 sq.*, *Mazzella n. 1049 sq.*

Nota. Certitudo, quam fide habemus, infantes sine Baptismo decedentes, ad finem suum non pervenire, a vera beatitudine et intuitiva Dei visione in æternum excludi, terrorem injicere debet parentibus, ne unquam abortum perpetrent, e contra ipsos vehementer incitare, ut eum sedulo præcaveant, atque ut infantes in lucem editos quamprimum baptizandos curent.

Benignior autem sententia, quæ infantes ab omni pœna sensus et tristitia eximit, imo iis beatitudinem quamdam naturalem attribuit, privato sermone proponi potest iis parentibus, qui nimio opprimuntur dolore, quod parvuli, licet sine ipsorum culpa, Baptismo non abluti decesserint. Publice autem de libere

controversis coram populo agere, nullius est utilitatis, imo in parentibus negligentiam parere potest. Observa tandem cum Bellarmino: „Misericordiam nostram erga parvulos jam defunctos nihil eis prodesse; e contra nihil eis obesse sententiæ nostræ severitatem.”

ART. II.

De purgatorio. n. 47—68.

47. Quid est purgatorium?

R. Est status et locus, in quo animæ justorum defunctorum pœnis temporalibus obnoxiiæ satisfaciuntur.

48. In explicationem definitionis quær.:

1. Ubinam sit purgatorium.

R. Locus purgatorii ordinarius, qui proprie et communiter intelligitur purgatorium, ex mente S. Thomæ situs est sub terra, vicinus inferno. Vide n. 22 *Nota* 2 et n. 26. Putat tamen S. Doctor, aliquando animas extraordinarie purgari extra illum locum (*). Cfr. Suarez *De purgatorio disp.* 45 *sect.* II n. 3, Bellarminus *De purgatorio lib.* II *cap.* VI.

2. Ex quotuplici causa justi defuncti pœnis temporalibus obnoxii esse possint.

R. Ex duplici causa: nempe quod pro peccatis mortalibus et venialibus quoad culpam remissis nondum satisfactionem condignam præstiterunt; atque quod cum peccato veniali, nondum quoad culpam remisso, e vivis decesserunt.

3. Quomodo et quandonam peccata venialia, quibus affecti justi ex hac vita decedunt, quoad culpam ipsis remittantur.

(*) S. Thomas in IV *dist.* 21 *Q.* 1 *art.* II *ad* 2 (*Suppl.* *Q.* 100 *art.* II) ait: „De loco purgatorii non invenitur aliquid expresse determinatum in Scriptura, nec rationes possunt ad hoc efficaces induci; tamen probabiliter, et secundum quod consonat magis Sanctorum dictis, et revelationi factæ multis, locus purgatorii est duplex: unus secundum legem communem; et sic locus purgatorii est locus inferior inferno conjunctus, ita quod idem sit ignis qui damnatos cruciat in inferno, et qui justos in purgatorio purgat, quamvis damnati, secundum quod sunt inferiores merito, et loco inferiores ordinandi sint;—alius est locus purgatorii secundum dispensationem; et sic quandoque in diversis locis aliqui puniti leguntur, vel ad vivorum instructionem, vel ad mortuorum subventionem, ut viventibus eorum pœna innotescens per suffragia Ecclesiæ mitigaretur.”

R. Multi graves auctores dicunt, id fieri uno actu doloris et dilectionis in Deum, quem anima iusti elicit statim post mortem, vel saltem statim post iudicium particulare, quando omnes peccatorum suorum maculas plene cognoscit. Ita S. Thomas *De malo* Q. VII art. XI, *Suppl. Q.* 100 art. VI, Suarez *De Pœnitentia disp.* XI sect. IV n. 4, De Lugo *De Pœnit. disp.* IX n. 34—42.

4. Quare dicatur, animas in purgatorio satisfacere, non satisfacere.

R. Quia, quum sint extra statum viæ, nihil amplius possunt mereri, neque pro pœna debita proprie satisfacere; sed tantum satisfaciunt in pœna, expiando et luendo pœnam ipsis a divina iustitia statutam.

49. Quænam de purgatorio dogmaticè definita sunt?

R. Duo sunt dogmata a Conc. Trid. sess. XXV *Decret. de purgat.* definita: 1. Existere purgatorium, seu animas iustorum, nondum plene purgatas, luere pœnas patiundo. 2. Animas ibi detentas fidelium suffragiis, potissimum vero altaris Sacrificio juvari.

Reliquæ autem quæstiones, quæ sæpe de purgatorio agitantur, partim sunt sententiæ certæ, partim libere controversæ.

50. Quinam de purgatorio præcipue notandi sunt errores?

R. Existentiæ purgatorii negarunt *Petrobrusiani*, *Waldenses*, *Albigenses* et *Hussitæ*; præcipue autem contra purgatorium invecti sunt *Lutherus* et *Calvinus* (*). *Aërius* sæculo IV

(*) *Lutherus* ab initio asseruit, doctrinam Ecclesiæ catholicæ de purgatorio non ad fidem pertinere, sed eam pro libitu admitti aut negari posse; mox tamen eam cum vehementia rejecit. Perspexit enim per suum systema de justificatione excludi tum satisfactionem in hac vita, tum pœnas subeundas in altera vita. Docet nempe justificationem peccatoris fieri per solam fidem fiduciam in Christum, qua peccator merita Christi sibi applicat; — justificationem autem esse mere externam, qua non ipsum peccatum tollitur, sed solummodo non imputatur in pœnam. Hinc necessario deducere debebat, post remissionem peccati nullam remanere pœnam sive in hac sive in altera vita solvendam. Præterea utilitatem suffragiorum negare debebat ex suo principio, quod bona nostra opera sunt inania. In *Articulis Smalcaldicis part. II cap. II § 9* ait: „Pugnat (purgatorium) cum primo articulo, qui docet, Christum solum, et non hominum opera, animas liberare.”

Pariter *Calvinus Instit. lib. III cap. V n. 6* dicit: „Ubi peccatorum expiatio alibi quam in Christi sanguine quæritur, ubi satisfactio alio trans-

videtur solummodo negasse utilitatem suffragiorum pro defunctis.

51. Proba, existere purgatorium.

R. 1. Ex *S. Scriptura*. a) In Veteri Testamento communis fuit Judæorum fides, purgatorium existere, animasque in eo contentas vivorum suffragiis juvari posse. Hoc patet ex II *Mach.* XII 43 *sq.*, ubi Judas, sacerdos et princeps, facta collatione argentum misit Hierosolymam, ut offerretur sacrificium pro iis qui in bello ceciderant, et *cum pietate* dormitionem acceperant. Ex quo concludit S. Scriptura: „Sancta ergo et salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut a peccatis solvantur.” Crediderunt itaque Judæi, fieri posse, ut aliqui cum pietate moriantur et tamen non ab omni peccato sint mundi; eos autem posse mundari, idque opera fidelium vivorum.

Nota. Ut vim hujus testimonii effugerent, Novatores negarunt, librum Machabæorum esse canonicum. At eum certo esse canonicum, probatum vide in *Proœmio in hunc librum* et Van de Laar *Introd. in S. Scripturam* n. 102 *sq.* Si autem ut liber mere historicus consideratur, ex loco citato lucidissime patet persuasio totius populi Judaici de existentia purgatorii. Omnes enim, populus, dux et sacerdotes, in eadem sententia de purgatorio conveniunt; S. Scriptura factum laudat, et propriam facti rationem addit.

b) Ex *Matth.* XII 32, ubi Christus de peccato in Spiritum Sanctum dicit: „Non remittetur ei neque in hoc sæculo, neque in futuro.” Ad quæ verba S. Augustinus *De Civ. Dei lib. XXI cap. 24*: „Neque enim de quibusdam veraciter diceretur, quod non eis remittatur neque in hoc sæculo, neque in futuro,

fortur, periculosissimum silentium (nostrum est). Clamandum ergo non modo vocis, sed gutturis ac laterum contentione, purgatorium exitiale satanæ esse commentum, quod Christi crucem evacuat, quod contumeliam Dei misericordiae non ferendam irrogat, quod fidem nostram labefacit et evertit.”

Multi tamen recentiores Protestantes doctrinam patrum suorum mitigarunt. Contendunt, permultos ex hac vita decedentes in statu quodam probationis et purgationis detineri, imo orationes pro defunctis fieri posse. Ne autem catholicis assentiri videantur, alii docent, ejusmodi orationes privatim esse fundendas; alii, semel aut bis tantum pro defunctis orandum esse, ne Deo vis videatur inferri; alii, per orationes non juvari defunctos, sed eas fieri in solatium vivorum. Cfr. Bellarminus *l. c. lib. I cap. II*, Perrone n. 695 *nola* 4, Jungmann n. 81 *sq.*, Mazzella n. 1317 *sq.*, Katschthaler n. 84.

nisi essent quibus, etsi non in isto, tamen remitteretur in futuro." De verbis Christi apud *Luc.* XII 58 et Apostoli Pauli *I Cor.* III 11 *sq.* vide auctores *n.* 50 citatos.

2. Ex *SS. Patribus.* S. Gregorius Nazianz. *Orat. pro mortuis*: „Non potest e corpore egressus divinitatis particeps fieri, nisi maculas animo immixtas purgatorii ignis abstulerit." S. Isidorus Hispalensis *De officiis eccles. lib.* I cap. 18: „Cum Dominus dicat: *Qui peccaverit in Spiritum Sanctum etc.*, demonstrat, quibusdam illic dimittenda peccata et quodam purgativo igne purganda." S. Gregorius M. *Dial.* IV cap. 39: „Sed tamen de quibusdam levibus culpis ante iudicium esse purgatorius ignis credendus est;.... sed hoc de parvis minimisque culpis fieri credendum est." Idem probant ea etiam testimonia *SS. Patrum*, ex quibus patet fideles defunctos suffragiis juvari posse (*n.* 62). Plura apud S. Thomam *Suppl. Q.* 100 art. VIII, Bellarminum *l. c. lib.* I cap. X, Klee *Les dogm. chrét. t.* II p. 338. Ipse Calvinus *Instit. lib.* III cap. X fateatur, jam sæculo tertio in Ecclesia usu receptum fuisse, pro mortuis orare.

Fidem purgatorii testantur plura concilia provincialia, libri liturgici antiquissimi, inscriptiones in catacumbis, et consensus fidelium, qui ab ætate Apostolorum ad nostrum usque ævum pro defunctis orarunt et sacrificarunt. Cfr. Katschthaler *n.* 88.

3. Ex *ratione theologica.*

a) Constat ex *Conc. Tridentino*, remissa peccati culpa sæpe remanere debitum pænæ temporalis; quæ si in hac vita non fuerit soluta, iustitia exigit, ut luatur in altera vita: alioquin ejusdem essent conditionis qui plenam satisfactionem pro peccatis neglexerunt, et qui eam sollicitè præstiterunt. S. Thomas *Suppl. Q.* 100 art. I et in IV dist. XXI Q. 1 art. I.

b) Si homo justus moritur peccatis venialibus obnoxius, per actum charitatis, quem anima post mortem elicit, peccata ex mente S. Thomæ (*n.* 48 ad 3) quidem quoad culpam remittuntur, sed quoad pœnam nihil tollitur. Quia autem aliquid coinquatum in cœlum intrare non potest, pœna luenda est in purgatorio. Unde S. Thomas *De malo Q.* 8 art. XI: „Quia post hanc vitam non est status merendi, ille dilectionis motus in eis tollit quidem impedimentum venialis culpæ, non tamen mere-

tur absolutionem vel diminutionem pœnæ, sicut in hac vita.” Cfr. *Contra gent. lib. IV cap. 91.*

Ipsa *ratio naturalis* iudicat, post hanc vitam pœnas æternas præparatas esse valde malis, præmia æterna valde bonis, atque pœnas temporales mediocriter malis, per quas isti transeant ad præmia. Unde mirandum non est, quod ipsi Gentiles universe ejusmodi statum medium professi sunt; imo ipsi Protestantes, infensissimi purgatorii hostes, quoddam probationis stadium in altera vita statuerunt. Cfr. Perrone *n. 694 sq.*, Jansen *p. 988*, Katschthaler *n. 89*, Hettinger *Apologie t. II part. II p. 344 sq.*

Obj. Patet ex S. Scriptura, duplicem tantum post mortem esse statum, infernum nempe et cœlum. Dicitur enim *Eccles XI 3*: „Si ceciderit lignum ad austrum aut ad aquilonem, in quocumque loco ceciderit, ibi erit” i. e. semper manebit.

Resp. Hisce verbis duplex tantum denotatur status definitivus et immutabilis, videlicet salutis et damnationis, in quorum alterutro homo in æternum manebit; nullatenus autem excluditur status temporariæ purgationis, quum animæ in purgatorio pertineant ad statum salutis, in quo in æternum manebunt. Quid vero Protestantes hunc textum ex V. T. nobis objiciunt, quum ipsis fatentibus sub antiquo Fœdere fuerit tertius locus, scilicet limbus Patrum!

52. Quænam sunt pœnæ purgatorii?

R. Certum est, pœnas purgatorii esse damni et sensus; probabilissime autem in eo est verus ignis.

Omnes catholici statuunt, animas in purgatorio subire pœnam damni, seu carere visione Dei et aliis bonis regni cœlestis. Id sequitur ex eo, quod a cœlo excluduntur. Gravissima est hæc pœna, maximoque inde animæ afficiuntur dolore, quum cognoscant, se propter culpam suam privari fruitione summi, quod ardentem sitiunt Boni. Hæc egregie exponit Lessius *De perf. div. lib. XIII cap. 17.* Cfr. Jungmann *n. 95*, Mazzella *n. 1338.*

53. Estne in purgatorio ignis realis?

R. Constans est sententia Patrum ac theologorum Latinorum, animas in purgatorio puniri igne vero et proprio, qui inferni igni similis est. Vide S. Thomam *Suppl. Q. 100 art. VIII ad 2.* Hinc Ecclesia in *Canone Missæ* pro animabus fidelium non

tantum petit locum lucis et pacis, sed etiam refrigerii, utique contra ardorem ignis. Hæc sententia conformior est S. Scripturæ; atque complures SS. Patres de reali igne purgatorii intelligunt verba S. Pauli I *Cor.* III 15: „Si cuius opus arserit, detrimentum (Græce: pœnam, multam) patietur; ipse autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem.” Cfr. Bellarminus *l. c. lib. I cap. V.* Scribit S. Cyprianus *Epist. X n. 20* ad martyrium adhortans: „Aliud (est) pro peccatis longo dolore cruciatum emundari et purgari diu igne, aliud peccata omnia passione purgasse.” S. Hilarius *In Psalm. 118* purgatorium vocat „indefessum ignem, in quo gravia sustinentur supplicia, quibus animæ a peccatis expiantur.” Cfr. Bellarminus *lib. II cap. XI.*

Hæc est quoque longe communior sententia Scholasticorum et theologorum; non est tamen de fide. Nam quum in Concilio Florentino Latini profiterentur, in purgatorio sustineri pœnam, igne materiali causatam, non sunt damnati Græci, qui contendebant, in purgatorio non esse verum ignem, sed tantum esse locum obscurum et squalidum, laboribus et doloribus refertum.

54. Quantæ sunt pœnæ purgatorii?

R. Eas acerbissimas esse, constat ex communi consensu SS. Patrum, theologorum et fidelium.

Quoad pœnam *damni* probatur ex eo, quod damnum eo gravius apprehenditur quo majus est bonum amissum, quo clarior est hujus boni cognitio, quo intensius est illius desiderium. Quoad pœnam *sensus* idem infertur ex eo quod ignis, utpote instrumentum ultionis divinæ, nostro igne multo est acerbior. Dicit S. Augustinus *In Psalm. XXXVII n. 3*: „Gravior erit ille ignis, quam quidquid potest homo pati in hac vita.” S. Gregorius *In Psalm. III pœnit.*: „Illum transitorium ignem omni tribulatione præsentis existimo intolerabiliorem.” Vide Lessium *l. c. cap. 17.* Cfr. Katschthaler *n. 94.*

Gravitas pœnarum patet quoque ex sollicitudine Ecclesiæ, quæ nos exhortatur ad opera satisfactoria præstanda et ad indulgentias lucrandas.

Quæritur vero num minima purgatorii pœna excedat maximam pœnam hujus vitæ? Affirmat quoad utramque pœnam S. Thomas *Suppl. Q. 100 art. III* cum S. Augustino et S. Anselmo. Sed S. Bonaventura *in IV dist. 20 art. I Q.*

2, quamvis maximam purgatorii pœnam maxima hujus sæculi habeat graviolem, censet minimam purgatorii pœnam non esse hujus vitæ maxima acerbiorem. „Quæ sententia, inquit Bellarminus *De purgat. lib. II cap. 14*, mihi placet; nam licet absentia summi Boni ex se generet in amante summam tristitiam, tamen in purgatorio mitigatur hæc tristitia, et levatur magna ex parte propter certam spem illius Boni acquirendi: ista enim certissima spes affert incredibile gaudium, et quo magis propinquat finis illius exilii, tanto magis gaudium crescit.”

55. Pœnæ purgatorii suntne pœnis inferni mitiores?

R. Certo multo sunt mitiores; nam maxime alleviantur ex eo a) quod animæ in purgatorio sunt *in gratia firmatæ*, ita ut non possint peccare, et voluntati divinæ conformes pœnas suas patienter ferant; atque b) quod *de sua salute sunt securæ*, ita ut sciant, se amicas esse Deo, qui tanquam pater eas castigat, ut purgatæ suo conspectu dignæ inveniantur. Nihilominus purgatorii pœnis graviter cruciantur, maxime desiderio, quo flagrant, Deum facie ad faciem videndi: hinc suffragia fidelium vehementissime exoptant.

56. Suntne pœnæ purgatorii omnibus æquales?

R. Negative; sed ratione debiti major aut minor infligitur pœna.

Inæqualitas est tum quoad pœnarum acerbitatem, tum quoad earum durationem. Diversa acerbitas est non tantum in pœna sensus sed etiam in pœna damni: Deus enim efficere potest, ut privatio visionis beatificæ magis vel minus intensive sentiat.

57. A quo dependet diversa pœnarum acerbitas et duratio?

R. Quo gravius fuerit peccatum veniale, eo acerbior erit pœna; et quo major fuerit adhærentia seu affectus peccati, eo longior erit duratio. Ita S. Thomas *Suppl. Q. 100 art. VIII*, qui addit: „Unde potest contingere, quod aliquis diutius moretur, qui minus affligitur, et e converso.” — Præterea alius moritur præ alio pluribus pœnis obnoxius.

58. Quamdiu animæ in purgatorio manent?

R. Certum est, nullam in eo manere ultra diem extremi judicii; id patet non tantum ex doctrina Patrum, sed etiam ex sententia, quam Christus proferet (*Matth. XXV 46*), ita ut

omnes adulti tunc aut in coelum assumantur aut in infernum detrudantur.

Quantum autem temporis detineantur, nos latet. Aliquas tamen animas ibi per multos annos cruciari, deducitur ex sensu fidelium et ex consuetudine Ecclesiae per longa tempora, imo per saecula, suffragia et Sacrificia pro defunctis offerendi. Confirmatur ex propositione ab *Alexandro VII* damnata: „Annuum legatum pro anima relictum non durat plus quam per decem annos” (Denz. n. 1014); item exemplo S. Augustini, qui *Confess. lib. IX cap. 13* scribit, se quotidie orare pro matre sua, jam duodecim annos mortua, et rogat, ut quotquot ista legerint, ipsius matris meminerint ad altare.

59. Suntne animæ in purgatorio certæ de sua salute?

R. Affirmative. Constat ex Bulla Leonis X *Exurge, Domine*, in qua proscripta est Lutheri sententia: „Animæ in purgatorio non sunt securæ de earum salute, saltem omnes.” (Denz. n. 662). Cfr. Bellarminus *lib. II cap. 4*.

Obj. Ex mente Ecclesiae animæ purgatorii videntur damnari posse: orat enim: „Domine Jesu . . . libera animas omnium fidelium defunctorum de poenis inferni” etc.

Resp. Ecclesia ejusmodi orationes fundens respicit ipsum diem mortis. Vide n. 39. Simili modo religionis mysteria jam adimpleta ut futura aut præsentia exhibet: v. g. quum tempore Adventus postulat: „Rorate cœli desuper et nubes pluant justum”: quum in festo Paschatis dicit, Christum hodie resurrexisse.

Præterea nota, in officiis sacris psalmos et alios textus subinde recitari ob unum vel alterum versiculum convenientem: unde reliqua non applicantur defunctis aut festivitati, sed leguntur per modum orationis et laudis Dei.

60. Possuntne animæ in purgatorio peccare?

R. Negative: sed in gratia sunt confirmatæ, ita ut amplius peccare non valeant. Etenim ut animæ purgatorii certæ sint de sua æterna salute, duo cognoscant necesse est: nempe se esse in statu gratiæ, et se amplius peccare non posse. Atqui certæ sunt de sua salute. Ergo in gratia firmatæ dicendæ sunt.

Quod autem in gratia confirmatæ sunt, quamvis visione Dei nondum fruantur, provenit ex speciali Dei protectione, ut dicit Suarez *De purgatorio disp. 47 sect. I n. 9*.

61. Valentne animæ purgatorii per suas orationes aliquid impetrare?

R. Quamvis animæ in purgatorio sint extra statum merendi et satisfaciendi, potest tamen Deus ipsis orantibus ex mera liberalitate aliquid concedere: sunt enim per charitatem Deo arctissime conjunctæ. Unde hodie communius docetur:

1. Eas orare *pro seipsis*. Nihil enim obstandum videtur, quominus a Deo petant, ut quam citissime ipsas liberet secundum providentiæ suæ ordinem, sive pœnam immediate condonando, sive fideles excitando, ut pro iis satisfaciant. Suarez *De Oratione* cap. XI, Sylvius *Suppl. Q. 71 art. II ad 8*.

2. Eas orare *pro nobis*, saltem in genere pro Ecclesia militante, pro consanguineis et amicis atque pro aliis, quorum necessitates propria experientia, aut forte etiam speciali revelatione cognoscunt. Suarez *l. c.* cum Bellarmino *lib. II cap. 15*. Cfr. Estius *in IV dist. 45 § 11*, Sylvius *l. c. art. VI ad 1*.

Nota. Quamvis hæc sententia non sit omnino certa, nec omnium theologorum, probabilis dici potest; quare licitum est animas purgatorii invocare privata oratione. Ecclesia vero in suis officiis eas non invocat; earum cultum autem nec commendavit nec reprobavit.

62. Possuntne animæ in purgatorio suffragiis vivorum juvari? (*)

R. Affirmative; est de fide: definitum est in Concilio Florentino *in Decreto unionis Græcorum*, atque in Tridentino *sess. XXII can. 3* et *sess. XXV in Decreto de purgatorio*.

Prob. 1. Ex *S. Scriptura*. II Mach. XII 46: „Sancta et salubris est cogitatio pro defunctis orare, ut a peccatis solvantur.” Huc referri possunt *Tobie* IV 18, *Eccli* VII 37, I *Cor.* XV 29.

2. Ex *Traditione*. Tertullianus *De corona milit. cap. III* et *IV*: „Oblationes pro defunctis annua die facimus Harum et aliarum ejusmodi disciplinarum si legem expostules Scripturarum, nullam invenies: traditio tibi prætendetur auctrix, consuetudo confirmatrix et fides observatrix.” Plurima alia sunt

(*) Suffragium est quoddam auxilium, quod unus fidelis alteri præbet ad satisfaciendum pro pena temporali, aut ad alia bona spiritualia impetranda. Cfr. S. Thomas *in IV dist. 45 Q. 2 art. 1*, *Suppl. Q. 71 art. I et II*.

Patrum testimonia, præcipue S. Augustini qui integrum librum conscripsit: *De cura pro mortuis gerenda*. Dicit etiam *Serm.* 172 *cap.* 2: „Orationibus S. Ecclesiæ et Sacrificio salutari et eleemosynis, quæ pro eorum (defunctorum) spiritibus erogantur, non est dubitandum mortuos adjuvari.... Hoc enim a Patribus traditum universa observat Ecclesia.” S. Isidorus *l. c.* „Sacrificium pro fidelium defunctorum requie offerre, vel pro eis orare, quia per totum orbem hoc custoditur, credimus quod ab ipsis Apostolis traditum sit. Hoc enim ubique catholica tenet Ecclesia, quæ nisi crederet fidelibus defunctis dimitti peccata, non pro eorum spiritibus vel eleemosynam faceret vel Sacrificium Deo offerret.”

Idem testantur multiplices inscriptiones in catacumbis, quæ fere omnes exhibent preces pro defunctorum pace et refrigerio; — antiquissimæ quoque Ecclesiarum liturgiæ. Vide Katschthaler *n.* 277, Jungmann *n.* 110.

3. *Ex ratione theologica.* Desumitur ex Symboli articulo de Communionem Sanctorum, quo nititur dogma: animas in purgatorio suffragiis vivorum juvari posse. Sunt enim membra Ecclesiæ patientis et vinculo charitatis unum corpus constituunt cum membris Ecclesiæ triumphantis et militantis. Membra autem corporis intime cohærent: si quid patitur unum membrum compatiuntur omnia membra (I *Cor.* XII 26), et pro invicem sunt sollicita. Ergo etc. Unde S. Augustinus *De Civ. Dei lib.* XX *cap.* 9: „Neque enim piorum animæ mortuorum separantur ab Ecclesia;... alioquin nec ad altare ferit eorum memoria.” Et S. Thomas *Suppl. Q.* 71 *art.* II: „Caritas, quæ est vinculum Ecclesiæ membra uniens, non solum ad vivos se extendit, sed etiam ad mortuos, qui in caritate decedunt.” Et *art.* VI: „Quia opera unius possunt valere alteri ad satisfactionem, sive vivus, sive mortuus fuerit; non est dubium, quin suffragia per vivos facta existentibus in purgatorio prosint.”

Obj. S. Paulus I *Cor.* III 8 dicit: „Unusquisque propriam mercedem accipiet secundum suum laborem”; et II *Cor.* V 10: „Ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum sive malum.” Ergo animæ purgatorii nostris suffragiis juvari non possunt, quum inde mercedem acciperent secundum laborem alienum, et plus boni quam in vita sua meruerunt.

Resp. Textus illi agunt de mercede essentiali. Per nostra suffragia non augetur earum gloria essentialis, quæ talis erit qualem per opera propria in hac vita merita sunt. Accipiunt autem per nostra suffragia mercedem secundum suum laborem, quia in vita sua per bona opera meruerunt, ut vivorum suffragiis juvantur. Scribit S. Augustinus *Enchir. cap. 110*: „Eis hæc prosunt, qui cum viverent, ut hæc sibi postea possent prodesse meruerunt.” Et S. Thomas *l. c. art. II ad 1*: „Dicendum, quod homo, dum in corpore vixit, meruit, ut hæc ei valerent post mortem; et ideo si post hanc vitam eis juvatur, nihilominus hoc procedit ex his quæ in corpore gessit.”

**63. 1. Quænam suffragia pro defunctis fieri possunt.
2. Quibus modis hæc ipsis prodesse valent?**

R. Ad 1um 1. Præcipuum est sacrosanctum Missæ Sacrificium. 2. Indulgentiæ, quæ eis applicantur. 3. Oratio, elemosyna, jejunium, et alia bona opera in statu gratiæ peracta. Cfr. S. Thomas *Suppl. Q. 71 art. IX et X*.

Ad 2um Tribus modis: 1. Per modum *satisfactionis*, si defunctis applicatur satisfactio Christi et Sanctorum, uti fit in Sacrificio Missæ et in indulgentiis; item si iis applicantur nostra bona opera pœnalia, in quantum sunt satisfactoria, i. e. in quantum reparant honorem Dei læsum et luunt pœnam ob peccata contractam.

2. Per modum *impetrationis*, quod fit præcipue per *orationem*. Oratio enim, licet sit opus pœnale et laboriosum, impetrationis characterem sibi velut proprium habet. Cfr. Bellarminus *l. c. lib. II cap. 16*.

3. Per modum *meriti de congruo*, si nempe bona opera facimus ad obtinendum defunctorum levamen, v. g. quando pro iis SS. Eucharistiam suscipimus, elemosynam elargimur (*).

(*) S. Thomas *Suppl. Q. 71 art. IX* ait: „Suffragia vivorum prosunt defunctis secundum quod uniuntur viventibus in charitate et secundum quod intentio viventium fertur in mortuos:.... ad charitatem autem Sacramentum Eucharistiæ præcipue pertinet, cum sit Sacramentum ecclesiasticæ unionis, continens illum, in quo tota Ecclesia unitur et consolidatur, scil. Christum.... Sed inter charitatis effectus est præcipuum elemosynarum opus; et ideo ista duo ex parte charitatis præcipue mortuis suffragantur.... Sed ex parte intentionis directæ in mortuos præcipue valet oratio, quia oratio secundum suam rationem non solum dicit respectum ad orantem, sicut et cætera opera, sed directius ad illud pro quo ora-

64. Quæritur, num requiratur status gratiæ, ut valeant suffragia pro defunctis.

R. 1. Non requiritur in sacerdote, ut Sacrificium Missæ defunctis prosit; nam hoc valet ex opere operato. Neque in S. ministro qui fundit orationes nomine Ecclesiæ, v. g. in exsequiis; est enim legatus Ecclesiæ, et oratio vim habet ab Ecclesia, Christi immaculata Sponsa. S. Thomas *Suppl. Q. 71 art. III.*

2. Num semper requiratur in eo, qui indulgentias defunctis applicat, disputatur. Vide *Tract. de indulgentiis n. 41 p. 25 Q. 4.*

3. Requiritur autem in eo, qui defunctis succurrere vult per opera satisfactoria et meritoria. „Homo enim injustus, ait Bellarminus *l. c. cap. 17*, non potest pro se satisfacere, et multo minus pro alio.” Attamen videtur dici posse, peccatores quoque aliquid pro defunctis posse impetrare per suas orationes; nam ex parte Dei nihil obstat, quominus eas pro sua liberalitate exaudiat. Cfr. S. Thomas *l. c. ad 1 et 2. 2. Q. 83 art. XVI.*

65. Quæritur, num suffragia defunctis, pro quibus fiunt, infallibiliter prosint.

R. Sententia probabilior affirmat, quum nullum in iis sit impedimentum, atque pia opera eo quod a vivis ipsis conferuntur, iis quodammodo fiant propria, ut dicit S. Thomas *Suppl. Q. 71 art. I.* Ita quoque est sensus fidelium. Idem non improbabiliter colligitur ex verbis Catechismi Rom. *part. II De Pœnit. n. 109, 110*: „Qui (Deus) humanæ imbecillitati hoc condonavit, ut unus posset pro altero *satisfacere*..... Qui divina gratia præditi sunt, alterius nomine possunt, quod Deo debetur, persolvere.”

Num vero iis prosunt quoad *totum* valorem? Suarez cum multis affirmat; Salmanticenses autem docent *Tract. de Eucharistia tract. XIII dub. 5 § 4*, suffragia iis prodesse ea tantum proportionem, quam divina justitia et misericordia con-

tur; et ideo ista tria ponuntur quasi præcipua mortuorum subsidia, quamvis quæcumque alia bona, quæ ex charitate fiunt pro defunctis, eis valere credenda sint.”

stituit secundum cujusque animæ dispositionem seu capacitatem. Hæc porro capacitas maxime pendere videtur ex religione et misericordia, quam erga proximos et præcipue erga defunctos in vita sua exercuerunt. Cfr. Tract. de indulg. n. 33 p. 18, 19, de Sacrif. Missæ n. 27 (*).

66. Opera defunctis applicata etiam prosuntne fidelibus ea præstantibus?

R. Opus pro defunctis præstitum ab homine, qui est in statu gratiæ, meretur ipsi augmentum gratiæ sanctificantis et gloriæ cœlestis. Hoc meritum est omnino personale et in alios transferri nequit. Opus autem ipsi non prodest quatenus est satisfactorium; nam hunc valorem applicavit defunctis, atque eadem satisfactio non sufficit ad solvenda duo debita. S. Thomas *Suppl. Q. 71 art. IV.* Ejusmodi tamen opus charitatis non sine remuneratione manebit.

Nota. Per *actum heroicum* transfertur in fideles defunctos tantum operum valor satisfactorius, non meritorius et impetratorius. Vide Tract. de indulg. p. 53 sq.

67. Quæritur, num animæ in purgatorio detineantur, donec hæredes restitutionem fecerint, aut legatum solverint.

R. Negative; nam pœnarum duratio in judicio particulari decreta est secundum pœnas, quibus tunc obnoxie erant. Potest tamen restitutio animabus prodesse in quantum est opus bonum et præstatur ex intentione per illud iis succurrendi.

68. Possuntne animæ purgatorii juvari intercessionem Angelorum et Sanctorum?

(*) In hanc questionem dicit Lehmk. t. II n. 181: „Sicut propter certa peccata Deus ex justitia moveri potest ad gratias ubiores et efficaces denegandas: ita propter certa peccata et negligentias defunctorum justitia divina id statuere potuit, atque revera statuisse censenda est, ut in pœnam suffragia vivorum, sive satisfactiones personales, sive indulgentiæ, sive Missarum satisfactiones hunc et illum defunctum non possint attingere et sublevare, nisi hæc ira Dei justa sedata divinaque justitia placata sit sive per pœnas ab anima defuncti toleratas, sive operibus bonis a vivis ad placandum Deum exhibitis: inter quæ præcipuum locum occupat sine dubio SS. Missæ Sacrificium Ex his intelligitur, indulgentiam altaris privilegiati, quamquam in se ab alia indulgentia plenaria non distinguitur, non raro animæ defuncti multo plus prodesse, quam ordinarias plenarias indulgentias: quum enim cum Missæ Sacrificio eidem animæ applicato jungatur, per hoc propitiatione et impetratione via paratur ad applicationem efficaciter obtinendam.”

R. Communior sententia affirmat, tum quia Ecclesia patiens vi Communionis Sanctorum etiam ab Ecclesia triumphante juvari potest, tum quia Ecclesia in Missa orat: „Deus . . . quæsumus . . . ut . . . qui ex hoc sæculo transierunt, B. M. semper Virgine intercedente cum omnibus Sanctis tuis ad perpetuæ beatitudinis consortium pervenire concedas.” Sancti, cum sint in statu termini, opera meritoria et satisfactoria facere nequeunt; at existit alius modus juvandi fideles defunctos, nempe *impetrationis*. Deinde indirecte adjuvantur a Sanctis quatenus hi supplicant Deo, ut per gratias actuales fideles in terra viventes excitet ad suffragia defunctis conferenda.

Nota 1. Suffragia non fiunt pro iis, qui certo noscuntur damnati, quia eorum sunt incapaces; neque pro Beatis, quia iis non indigent. Nihil tamen prohibet, quominus Missarum solemnia celebrentur ad tumulum infantium, qui post Baptismum ante usum rationis mortui sunt. Nam illa fiunt tum ad protestandam fidem futuræ ipsorum resurrectionis tum in gratiarum actionem pro beneficio ipsis collato. Missa dici potest de die vel de festo aut, si per Rubricas licet, votiva de Angelis, aut Missa quotidiana de Requiem; quæ postrema, si celebratur, fit in refrigerium defunctorum consanguineorum. Cfr. Syn. Diœc. *cap.* XXIV *p.* 80.

2. Conc. Trid. *sess.* XXIV monet, ut a concionibus ad plebem de purgatorio difficiliore et subtiliores excludantur quæstiones, quæ ad pietatem non conferunt; — ne evulgentur et tractentur incerta et quæ specie falsi laborant; — ut prohibeantur quæ ad curiositatem vel superstitionem spectant aut turpe lucrum sapiunt.

3. Ecclesiæ doctrina de purgatorio:

a) Luculentissime manifestat summam Dei justitiam et sanctitatem, quæ vel peccati umbram ita exhorret, ut gravissimis pœnis excruciet animas sibi dilectas etiam ob culpas levissimas.

b) Nobis exhibet eximiam aulæ cœlestis gloriam, a qua excluditur quicumque inquinatus culpa, imo pœna exigua.

c) Deterret a peccatis venialibus, quæ coram Deo tam destabília sunt ut horrendis pœnis post mortem expiari debeant.

d) Excitat, ut omni conatu acerbissimas istas pœnas effugiamus, evitandis omnibus peccatis, satisfaciendo per opera pœ-

nitentiæ pro peccatis commissis, lucrandis indulgentiis. Oremus cum S. Augustino *In Psalm. XXXVII*: „In hac vita me purges, et talem reddas, cui emendatorio igne non sit opus.”

e) Impellit, ut suffragiis nostris animas defunctorum sublevemus; quo pio exercitio excellenti modo ostendimus nostram in eas charitatem, quinimo amorem in Deum, qui eas sibi in cœlo conjunctas vehementissime desiderat.

ART. III.

De cœlo. n. 69—86.

69. Quid est cœlum?

R. Est status et locus, in quo Deus gloriam suam manifestat ac seipsum clare et intuitive conspiciendum exhibet, atque in quo Beati perfecta fruuntur felicitate.

In S. Scriptura vox *cœli* quamplurimum significat hunc locum beatitudinis; sæpe tamen sumitur pro *statu* beatitudinis Electorum.

70. Quinam errores notandi sunt?

R. Inter eos qui statum beatitudinis profitentur:

1. *Anomæi* seu *Eunomiani* sæc. IV docuerunt, Deum ab homine virtute naturali (etiam in hac vita) non solum perspicue videri, sed etiam perfectissime comprehendi posse. Idem sæc. XIII affirmabant *Beguine* et *Beguardi* pro altera vita.

2. Oppositum errorem sæc. XIV apud Græcos tenuerunt *Palamite*, contendentes, non ipsum Deum a Beatis videri, sed splendorem solummodo a divinitate diffusum, ab eaque realiter distinctum.

3. *Jovinianus* sæc. IV, atque *Lutherus* et *Calvinus* contendunt, gradum beatitudinis in omnibus Beatis æqualem esse.

4. *Bajus*, *Jansenius* et *Synodus Pistoriensis* docuerunt, visionem Dei beatificam, non quidem ex operibus, sed ex postulato naturali homini debitam esse.

5. Alii negarunt, animas perfecte puras statim in cœlum assumi. Cfr. n. 12.

71. 1. Cœlum estne locus; atque 2. ubi situm est?

R. Ad 1um Nulla quidem habetur Ecclesiæ definitio, cœlum esse determinatum locum; sed sine dubio cœlum ut locus concipiendus est. Id patet v. g. ex *Matth. VI 9*: „Pater noster,

qui es in cœlis"; *Luc.* XXIV 51: „Ferebatur in cœlum"; *Joa.* XIV 2 *sq.*: „Vado parare vobis locum Si præparavero vobis locum, iterum venio, et accipiam vos ad meipsum, ut ubi ego sum et vos sitis." Vide *n.* 19 (*).

Ad 2um Ubi situm sit cœlum, revelatio non docet. Indicat tamen S. Scriptura, illud esse extra regionem orbis terrarum et in altis situm. Dicit enim, Christum descendisse de cœlis, ascendisse ad cœlos; nos debere quærere quæ sursum sunt. Christus iturus ad cœlum dicitur elevatus, assumptus, susceptus a nube, etc.

„Theologi communiter, post S. Thomam 1. Q. 66 *art.* III, dicunt, cœlum esse illud spatium, quod a philosophis quibusdam vocatur *empyreum*, i. e. ignitum, non ab ardore, sed a splendore; et est supremum omnium cœlorum. In hac sententia optime verificatur, quod de Christo dicit Apostolus ad *Ephes.* IV 10: *Qui ascendit super omnes cœlos.*" Ita Dens *De Quat. Nov. n.* 23. Cfr. Alapide *in h. l.*

72. Quid importat cœlum ut status beatitudinis?

R. Status beatitudinis importat immunitatem ab omni malo et fruitionem omnis boni; utriusque fundamentum est visio Dei beatifica. De iis dicit S. Augustinus *De Civ. Dei lib.* XXII *cap.* 30: „Quanta erit illa felicitas, ubi nullum erit malum, nullum latebit bonum, vacabitur Dei laudibus, qui erit omnia in omnibus."

Nota. Angeli et animæ beatæ, ubicumque degunt, iisdem bonis fruuntur. De Angelis custodibus dicit Christus apud *Matth.* XVIII 10: „Semper vident faciem Patris mei, qui in cœlis est." „Gloria Electorum, ait S. Thomas *Suppl. Q.* 70 *art.* III *ad* 8, non minuitur nec quantum ad præmium essenziale, nec quantum ad accidentale (*n.* 76 et 83), si aliquando extra cœlum *empyreum* sint, sed quodammodo in eorum gloriam cedit."

(*) „In cœlesti regno post resurrectionem invenientur Sancti cum suis corporibus, adeoque eorum societas locum requirit; Christus vero jam nunc in glorioso suo corpore rex est Angelorum et Electorum, Beata Mater Dei quoque cum suo corpore jam assumpta est, summaque gloria etiam quoad corpus ornata. Porro quum Christus quoad humanam naturam et corpus gloriosum, pariterque Beata Virgo non ubique præsentem sint, ibi sane erit cœlum, ubi ipsi inveniuntur, omnes Angeli atque Electi eos honorant, eorumque societate fruuntur." *Jungmann n.* 122.

73. Quid est beatitudo, ac quomodo dividitur?

R. Secundum Boëtium est status omnium bonorum aggregatione perfectus. Secundum S. Thomam 1. 2. Q. 2 *art.* VIII, est bonum perfectum, quod totaliter quietat appetitum.

Dividitur: 1. In *objectivam*, quæ est objectum seu res, ejus possessione homo est beatus; et *subjectiva* seu *formalis*, quæ est possessio hujus objecti et fructio inde proveniens. Cfr. Dens *De act. hum. n.* 6.

2. In *naturalem*, quæ convenit naturæ nostræ rationali secundum se sumptæ, et quam solis naturæ viribus et naturali Dei auxilio assequi possumus; et in *supernaturalem*, quæ naturæ vires excedit et solis gratiæ auxiliis obtineri potest.

3. In *essentialem*, quæ complectitur bona, ex quibus, secluso quolibet alio bono, homo simpliciter seu summe est beatus; et in *accidentalem*, quæ continet bona, ex quibus beatitudo jam existens completur.

74. Proba, Beatos in cœlo ab omni malo immunes esse.

R. 1. Ex *S. Scriptura*. „Non esurient, neque sitient amplius”, etc. „Absterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum; et mors ultra non erit, neque luctus neque clamor”, etc. *Apoc.* VII 16, XXI 4. Cfr. *ibid.* XIV 13, I *Petr.* I 4.

2. Ex *SS. Patribus*. S. Chrysostomus *Ad Theod. lapsus* In n. 11: „Non est ibi metuenda paupertas et ægrotudo, nullus ibi lædit, nullus læditur.... Non illic senectus, nec senectutis incommoda, sed omnia, quæ ad corruptionem spectant, de medio tolluntur, quia incorruptibilis gloria ubique dominatur.” Vide eundem *In S. Philogonium n.* 1 et *In Ep. ad Hebr. Hom.* VI n. 4, Thom. a Kempis *De imit. Christi lib.* III cap. 49.

75. Proba, Beatos in cœlo omni bono frui.

R. 1. Ex *S. Scriptura*, a qua cœlum vocatur *regnum Dei*, *paradisus*, *gaudium Domini*, *nuptiæ*, *convivium*, *requies æterna*, etc. In *Psalm.* XXXV 9 dicitur de Electis: „Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, et torrente voluptatis tuæ potabis eos.” S. Paulus I *Cor.* II 9: Oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus iis qui diligunt illum.”

2. Ex *SS. Patribus*. S. Chrysostomus *Hom. XXIII in Hebr.* n. 3: „Quæ dicendi facultas, quæ intelligentia poterit explicare illam beatitudinem et virtutem illam, voluptatem, gloriam, læ-

titiam, splendorem? Quæ oculus non vidit" etc. Testimonium S. Augustini vide n. 72.

76. In quo consistit beatitudo supernaturalis 1. formalis, 2. essentialis?

R. Ad 1um *Formalis* consistit in eo quod homo Deum supernaturaliter possidet, ex qua possessione appetitus plene satiatur et quiescit; seu quod homo intellectu suo, per lumen gloriæ elevato, Deum immediate videt, atque ex hac visione totus in Deum amore abripitur, Eoque perfruitur. „Necesse est, ait S. Thomas 1. 2. Q. 4 art. III, ad beatitudinem ista tria concurrere, scilicet visionem, quæ est cognitio perfecta intelligibilis finis; comprehensionem, quæ importat præsentiam finis; delectationem, vel fruitionem, quæ importat quietationem rei amantis in amato.”

Ad 2um Beatitudo *essentialis* consistit in Dei visione Ejusque amore et fruitione, quæ ex visione oriuntur. Unde S. Thomas *Suppl. Q. 96 art. I*: „Præmium essenziale hominis, quod est ejus beatitudo, consistit in perfecta conjunctione animæ ad Deum, in quantum Eo perfecte fruitur ut viso et amato perfecte.” Et S. Augustinus *De Civ. Dei lib. XXII cap. 30*: „Quid est aliud quod per prophetam dixit: Ero illorum Deus, et ipsi erunt mihi plebs (*Lev. XXVI 12*), nisi Ego ero unde satientur, Ego ero quæcumque ab hominibus honeste desiderantur, et vita, et salus et gloria, et honor, et pax, et omnia bona.”

77. Quæritur: 1. quid intelligatur per visionem intuitivam; 2. num Beati ea gaudeant.

R. Ad 1um Visio intuitiva vocatur etiam *facialis*, *facie ad faciem*, *visio beatifica*. Est autem intuitiva et clara cognitio divinæ essentiæ, qua Deus uti est in se immediate intellectu conspicitur seu cognoscitur. Itaque quo Deus cognoscitur simili modo quo Deus cognoscit seipsum, seu quo Deum intellectu videmus sicuti est et sicut seipsum videt. Cfr. *Dens Tract. de Deo n. 18, 22 sq.*, Billuart *De Deo diss. IV*.

Ad 2um Affirmative: est de fide. Ben. XII in Const. *Benedictus Deus* 29 Febr. 1336 definivit: Beati „vident divinam essentiam visione intuitiva et etiam faciali, nulla mediante creatura in ratione objecti visi se habente, sed divina essentia immediate

se nude, clare et aperte eis ostendente, et sic videntes eadem divina essentia perfruuntur, necnon ex tali visione et fruitione eorum animæ sunt vere beatæ, et habent vitam et requiem æternam." Item Conc. Florentinum definit: Beatos „intueri clare ipsum Deum trinum et unum, sicuti est, pro meritum tamen diversitate alium alio perfectius." Cfr. Denz. n. 456, 588.

Prob. 1. Ex *S. Scriptura*. S. Paulus I Cor. XIII 12: „Videmus nunc per speculum in ænigmate; tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte; tunc autem cognoscam sicut et cognitus sum." I *Joa.* III 2: „Charissimi, nunc filii Dei sumus; et nondum apparuit, quid erimus. Scimus quoniam, cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum, sicuti est." Christus apud *Matth.* V 8: „Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt"; atque *ibid.* XVIII 10: „Angeli eorum in cœlis semper vident faciem Patris mei, qui in cœlis est"; dicit autem de Beatis *ibid.* XXII 30: „Erunt sicut Angeli Dei in cœlo."

2. Ex *SS. Patribus*. S. Augustinus *De Civ. Dei lib.* XXII cap. 29: „Sicut (Angeli faciem Patris) vident, ita et nos visuri sumus . . . Præmium itaque fidei nobis visio ista reservatur. . . . Facies autem Dei manifestatio ejus intelligenda est." S. Chrysostomus *Orat. in S. Philogonium*: „Hic quidem nemo (Deum) vidit, illic autem qui adsunt perpetuo vident, quatenus illum videre licet, non solum præsentem, verum etiam suæ gloriæ splendore condecorantem universum cœlum."

78. 1. Quid est lumen gloriæ. 2. Indigetne intellectus hoc lumine ad Deum intuitive videndum?

R. Ad 1um Est virtus supernaturalis, qua intellectus creatus elevatur ad Deum intuitive videndum. Ex Thomistarum et communiori theologorum sententia lumen gloriæ est habitus seu qualitas supernaturalis, quæ Beatorum intellectui permanenter inhæret, eumque elevat et roborat ad Dei visionem eliciendam. Cfr. S. Thomas 1. Q. 12 art. V ad 1, *Contra gen. lib.* III cap. 53, Suarez *De Deo lib.* II cap. XIV n. 2, Billuart *l. c. art.* V § 2 n. 2, Franzelin *De Deo thes.* 16, Hurter *t. III n.* 834. Vide Tract. de Deo.

Ad 2um Affirmative; est de fide. Constat ex Concilio Vientiensi, a quo *can.* 5 damnata est Beguinarum et Beguardorum

propositio: „Quod quælibet intellectualis natura in se ipsa naturaliter est beata, quodque anima non indiget lumine gloriæ, ipsam elevante, ad Deum videndum et eo beate fruendum.” Denz. n. 403.

Prob. 1. Ex *S. Scriptura*. „Apud te est fons vitæ; et in lumine tuo videbimus lumen.” *Psalm.* XXXV 10. „Et civitas (Beatorum) non eget sole...; nam claritas Dei illuminavit eam, et lucerna ejus est Agnus.” *Apoc.* XXI 23.

2. Ex *SS. Patribus*. S. Irenæus *Adv. hæres. lib.* IV: „Homo a se non videt Deum. Ille autem volens videtur hominibus, quibus vult et quando vult et quemadmodum vult.” S. Augustinus *De peccat. mer. et rem. lib.* I *cap.* 19: „Si percepto Baptismate de hac vita emigraverit (parvulus)... perficietur in illo lumine veritatis, quod incommutabiliter manens in æternum, justificatos præsentia Creatoris illuminat.”

3. Ex *ratione*. Visio Dei intuitiva est actus quam maxime supernaturalis. Atqui intellectus noster ex naturæ viribus incapax est actum supernaturalem eliciendi. Ergo indiget supernaturali auxilio vel virtute. Hæc autem virtus dicitur lumen gloriæ. Cfr. S. Thomas 1. Q. 12 *art.* V.

79. Quæritur, num Beati Deum comprehendant.

R. Negative: nam adæquata Dei cognitio, qua cognoscitur quantum in se cognoscibilis est, a nulla creatura haberi potest. Unde expressis verbis Ecclesia in Conc. Lateranensi IV professæ est et in Conc. Vaticano *sess.* III *cap.* I decrevit, Deum incomprehensibilem esse. (Denz. n. 355, 263). Cfr. S. Thomas 1. Q. 12 *art.* VII, VIII.

Quando autem Beati vocantur *comprehensores*, intelligitur, eos assecutos esse intuitivam Dei visionem, quæ erat operum ipsorum finis et præmium promissum. Cfr. Tract. de Deo, Resp. ad Q. B. p. 183.

80. Quodnam est objectum visionis intuitivæ?

R. Objectum est duplex: *primarium* est quod ratione sui videtur, et ratione ejus videntur quæcumque videntur; *secundarium* est quod ratione primarii videtur.

Visionis objectum *primarium* est divina essentia, quam Beati immediate et clare intuentur. Quum autem divina essentia sit simplicissima, vident SS. Trinitatem et omnes divinas perfectiones.

Objectum *secundarium* sunt creaturæ, quas Beati conspiciunt in Deo seu in Verbo. Videre in Verbo idem est ac videre in divina essentia, quia Verbum divinum non tantum est Imago substantialis Patris, sed etiam idea exemplaris, secundum quam omnia facta sunt. Cfr. Billuart *De Deo diss.* IV *art.* X § 1.

Creaturæ autem in Verbo videri possunt *formaliter* aut *causaliter*. Videntur *formaliter*, quando videntur eadem visione qua Deus videtur, ita ut ipsa Dei visio sit visio creaturarum. Videntur *causaliter*, quando videntur visione distincta a visione Dei, sed tamen a Dei visione causata ab eaque dependente, ita ut creaturæ videantur quidem extra divinam essentiam, sed per revelationem vel manifestationem, quæ Beatis propter Dei visionem conceditur. *Ibid.* § 2.

81. Quodnam est objectum secundarium visionis beatificæ, seu quid Beati vident de creaturis?

R. Vident generatim omnia, quæ ad eos pertinent, et quorum cognitione eorum justa desideria satiantur, eorumque beatitudo completur. Itaque:

1. Cognoscunt substantiam mysteriorum, quorum fidem hac in terra habuerunt: est enim animæ fideli insitum eas res videre quas fide credidit, atque clara visio in cœlo evacuat fidem.

2. Vident species et genera rerum et rationes earum et generatim omnia quæ ad perfectionem universi pertinent, non tamen singularia, nec illa quæ nondum sunt, sed a Deo fieri possunt. S. Thomas 1. Q. 12 *art.* VIII *ad* 4.

3. Intuentur omnia aut saltem præcipua, quæ ad illos spectant ratione status, officii, dignitatis etc., quæ in terra habuerunt. Sic Pontifex videt quæ pertinent ad totam Ecclesiam, rex quæ ad regnum, paterfamilias quæ ad suam familiam. Item vident omnes preces, quæ ad ipsos diriguntur, cum hæ specialiter ipsos ut intercessores spectant. Billuart *l. c.*

82. Quæritur, num Beati ex clara Dei visione fruantur beatitudine simpliciter dicta, seu summa beatitudine.

R. Affirmative. Constat ex verbis Ben. XII: „Ex tali visione et fruitione eorum animæ sunt vere beatæ et habent vitam et requiem æternam.” (Vide *n.* 77). Unde visio intuitiva vocatur quoque visio *beatifica*.

Prob. 1. Ex *S. Scriptura*. „Satiabor, cum apparuerit gloria

tua." *Psalm. XVI* 15 (*). „*Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.*" *Matth. V* 8. Huc referuntur *Gen. XV* 1, *Job XIX* 25 sq.

2. Ex *SS. Patribus*. S. Augustinus *De Trinit. lib. I* n. 28: „In visione merces tota promittitur delectationis et desiderii nostri.... Ipsa visio est facie ad faciem, quæ summum præmium promittitur justis." S. Cyrillus Alex. *Contra Jul. lib. III* n. 83: „Nihil vera Dei contemplatione est pretiosius; quandoquidem nos summæ beatitudinis hæc facit participes.... Hominum felicitas est, habere summam contemplationem." Cfr. Billuart *De ultimo fine diss. II art. II* § 2, Mazzella n. 1200.

3. Ex *ratione*, verbis Lessii *De Summo Bono lib. II cap. 4*: „Quod beatitudo nihil sit aliud quam summi boni apprehensio et possessio summi boni. (Atqui visio Dei est apprehensio et possessio summi boni). Nam visione veluti manus complexu apprehendimus, firmiter tenemus et possidemus ipsum Deum tanquam bonum nostrum nobis ad fruendum datum; ita ut in nostra potestate sit ejus dulcedine frui, et omnes voluptates, quæ ex ipso hauriri possunt, sine fine percipere."

83. In quibus consistit Beatorum gloria accidentalis?

R. Consistit *pro omnibus* in iis, quæ præter beatitudinem essentialem Beatis gloriæ et gaudio sunt. Huc referuntur consortium cum Christo-Homine, *SS. Virgine Maria*, Angelis et reliquis Sanctis; mutuus amor, honor et gloria; dotes quibus eorum corpora post resurrectionem clarescent. Quæcumque nobis in hac vita grata jucundaque fingere possumus sive ad mentis cognitionem sive ad corporis perfectionem, gradu multo excellentiori in cœlis abundabunt, ut dicit Apostolus: „Oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus iis, qui diligunt illum." *I Cor. II* 9. Cfr. *Catech. Rom. part. I art. XII* n. 11, 12.

Quædam tamen beatitudo est quibusdam propria, nempe *aureola*, quæ pro singulari victoria tribuitur virginibus, martyribus et doctoribus. Vide S. Thomam *Suppl. Q. 96 art. V sq.*, Mazzella n. 1248 sq., Katschthaler n. 121.

84. Visio beatifica estne in omnibus Beatis æqualis?

R. Negative; est de fide. Constat ex Conc. Florentino: Beatos „intueri clare ipsum Deum trinum et unum, sicuti est,

(*) Gloria Dei est ipse Deus: ipse enim est gloria sua, pulchritudo, splendor, majestas sua.

pro meritorum tamen diversitate alium alio perfectius." Atque Conc. Trid. *sess. VI can. 32* damnat eum, qui dixerit, hominem justificatum bonis operibus non mereri augmentum gloriæ.

Prob. 1. Ex *S. Scriptura*. „Filius hominis reddit unicuique secundum opera ejus." *Matth. XVI 27*. „In domo Patris mei mansiones multæ sunt." *Joa. XIV 2*. „Unusquisque propriam mercedem accipiet secundum suum laborem. I *Cor. III 8*. „Stella enim differt a stella in claritate, sic et resurrectio mortuorum." I *Cor. XV 41, 42*. Vide II *Cor. IX 6*.

2. Ex *SS. Patribus*. Ad verba Christi: „In domo Patris mei mansiones multæ sunt" dicit S. Augustinus *In Joa. tract. 67 n. 2*: „Multæ mansiones diversas meritorum in una vita æterna significant dignitates." Etiam Tertullianus *In Scorpiace n. 6*: „Quomodo multæ mansiones apud Patrem, si non pro varietate meritorum?"

3. Ex *ratione theologica*. Vita æterna in *SS. litteris* proponitur ut merces et corona, quam reddit justus iudex (II *Tim. IV 8*). Quare Dei sapientia et justitia exigit, ut præmium sit meritis proportionatum.

85. Unde oritur diversitas in visione beatifica?

R. Facultas videndi Deum non competit intellectui creato secundum suam naturam, sed ex lumine gloriæ quod intellectum in quadam deiformitate constituit. Unde, quamquam Beati eandem divinam essentiam intuentur, visio ex parte subjecti est magis aut minus perfecta pro majori vel minori intensitate luminis gloriæ. Hæc autem intensitas dependet a majori aut minori Beatorum sanctitate seu charitate. S. Thomas 1. *Q. 12 art. VI*. Cfr. Billuart *De Deo diss. IV art. VIII*.

Obj. Si beatitudo essentialis est inæqualis, qui minus habent erga alios invidia incitabuntur, aut saltem dolebunt quod cæteris inferiores sunt: quocirca non erunt perfecte beati.

Resp. Beati nulla capi possunt invidia erga alios, aut altioris gradus abripi concupiscentia. Visa enim divina essentia quilibet secundum suam capacitatem est plene beatus, ita ut nihil amplius desideret, totus amore Dei abripiatur, summam Dei justitiam in retribuendo laudet, atque maxima charitate omnes Electos complectatur, de eorumque felicitate ut de sua exsultet. Cfr. Mazzella *n. 1193*.

Nec obstat parabola operariorum in vinea (*Matth. XX 1 sq.*).

Etenim nomine *denarii* designatur beatitudo objectiva quæ pro omnibus est eadem, nempe visio Dei. Scopus autem parabolæ non est demonstrare omnes æqualem remunerationem accipere, sed præmium mensurari charitatis affectu quo quis laboravit, et non diuturnitate laboris. Cfr. Billuart *l. c.*

86. Beatitudo cœlestis estne æterna et inamissibilis?

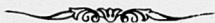
R. Affirmative; est de fide. Constat ex Symbolo Apost.: „Credo vitam æternam”; item ex Ben. XII Const. *Benedictus Deus*: „Definimus, quod postquam inchoata fuerit vel erit talis intuitiva ac facialis visio et fruitio in eisdem (Beatis), eadem visio et fruitio sine aliqua intermissione seu evacuatione prædictæ visionis et fruitionis continuata existit et continuabitur usque ad finale iudicium et ex tunc usque in æternum.”

Prob. 1. Ex *S. Scriptura*. „Justi in perpetuum vivent.” *Sap.* V 16. „Beati qui habitant in domo tua, Domine: in sæcula sæculorum laudabunt te.” *Psal.* LXXXIII 5. „Ibunt justi in vitam æternam.” *Matth.* XXV 46. — Cælum dicitur: „immarcescibilis corona” I *Petr.* V 4; „corona incorrupta” I *Cor.* IX 25; „æternum gloriæ pondus” II *Cor.* IV 17. Atque I *Thess.* IV 16 dicit Apostolus: „Et sic semper cum Domino erimus.”

2. Ex *SS. Patribus*. S. Augustinus *De Civ. Dei lib.* XXII *cap.* 30: „Ipse (Deus) finis erit desideriorum nostrorum, qui sine fine videbitur, sine fastidio amabitur, sine fatigatione laudabitur Ibi (in cœlo) vacabimus, et videbimus; videbimus et amabimus; amabimus et laudabimus. Ecce quod erit in fine sine fine. Nam quis alius noster est finis, nisi pervenire ad regnum, cuius nullus est finis.”

3. Ex *ratione*. Beatitudo, ut sit perfecta, debet hominis desiderium plene quietare et omne malum excludere; quod minime præstaret beatitudo cœlestis, si timor Beatis subrepere posset, ne eam unquam amitterent.

Imo est sententia communis et probabilior, beatitudinem cœlestem *ab intrinseco* inamissibilem esse. Beati enim nunquam possunt habere voluntatem cessandi a Dei visione; nec Deus potest iis subtrahere visionem sui, tum quia tanquam præmium ipsis est data, tum quia subtractio esset pœna gravissima: Beati autem, cum non peccent, nullam merentur pœnam. Cfr. Billuart *De ult. fine diss.* II *art.* IV § 3.

SECTIO II.

De novissimis generis humani et mundi physici. n. 87—135.

Verbum divinum, per quod omnia facta sunt, quæ facta sunt, quod descendit de cœlis et carnem humilem assumpsit, ut esset noster Redemptor et Sanctificator, secunda vice visibiliter in sua humanitate gloriosa mundo apparebit, ut opus redemptionis consummet. Ipse Christus secundum SS. Scripturas in fine mundi veniet in nubibus cœli cum virtute multa et majestate; mittet Angelos suos cum tuba et voce magna, atque omnes qui in monumentis sunt audient vocem Filii Dei et procedent, atque ante eum congregabuntur; judicabit vivos et mortuos et sæculum per ignem; Electos secum adducet in cœlum, impios vero cum diabolo et angelis ejus detrudet in gehennam ignis. Tempus, quo hæc consummatio fiet, vocatur *dies novissima*, quia hujus sæculi est dies ultima; *dies Domini* et *dies Filii hominis*, quia ipse Christus hæc omnia perficiet. Istis consummatis constituitur civitas cœlestis Jerusalem, regnum Dei gloriosum, ejus non est finis.

CAPUT I.

De secundo Christi adventu et de signis quæ adventum præcedent. n. 87—99.

87. Estne fide certum, Christum iterum venturum esse?

R. Affirmative. Constat ex *Symbolo Apost.*: „Inde venturus est judicare vivos et mortuos”; atque ex *Symbolo Nicæno-Constantp.*: „Et iterum venturus est cum gloria judicare vivos et mortuos.”

In probationem hujus veritatis plurima adduci possunt testimonia tum S. Scripturæ tum SS. Patrum. Suffecerit hæc tantum allegasse: „Filius hominis venturus est in gloria Patris sui cum Angelis suis, et tunc reddet unicuique secundum opera ejus.” *Matth.* XVI 27. Vide *ibid.* XXIV 30, XXV 31 *sq.*, *Act. ap.* I 11, I *Thess.* IV 15. S. Augustinus *De Civ. Dei lib.* XX cap. 1: „Quod in confessione ac professione tenet omnis Ecclesia Dei veri, Christum de cœlo esse venturum ad vivos ac mortuos judicandos, hunc divini judicii ultimum diem dicimus, id est, novissimum tempus.” Vide *n.* 120.

SS. Quandonam Christus adveniet et perficientur quæ ad consummationem sæculi pertinent?

R. Tempus illud prorsus ignotum est; imo Christus Apostolis seiscitantibus id revelare noluit, sed respondit: „De die autem illa et hora nemo scit, neque Angeli cœlorum, nisi solus Pater.” *Matth.* XXIV 36. Additur apud *Marc.* XIII 32: neque Filium hoc scire. Quod dictum alii ita explicant, ut hoc tempus fuerit ignotum Filio vi humanitatis, quamvis etiam ut homo aliunde sciret; alii interpretantur, Christum hoc tempus ignorasse scientia communicabili, eumque indicasse sibi tanquam legato Patris commissum esse hanc diem occultare. Cfr. S. Thomas 3. Q. 10 *art.* II *ad* 1.

Etiam Apostoli sæpius dicunt tempus illud ignotum esse. Vide I *Thess.* V 1 *sq.*, II *Thess.* II 1 *sq.*, II *Petr.* III 10. Idem testantur SS. Patres *i. a.* S. Augustinus *De Civ. Dei lib.* XVIII cap. 53: „Frustra annos, qui huic sæculo remanent, computare ac definire conamur, cum hoc scire non esse nostrum, ex ore Veritatis audiamus.”

Nota 1. Tempore jam Apostolorum Thessalonicenses arbitrabantur, diem Domini instare, ob magnam morum corruptelam apud gentes et ob non rite intellecta verba S. Pauli in prima epistola. Hunc errorem corrigit Apostolus II *Thess.* II 2 *sq.* Etiam quidam SS. Patres, ut S. Ambrosius, S. Basilius, item S. Gregorius M., dixerunt diem Domini mox instare, quod signa jam adesse viderentur.

2. Putant quidam, ipsos Apostolos erravisse circa adventum Domini; id deducunt ex eorum epistolis, v. g. I *Cor.* X 11: „Hæc scripta sunt ad correptionem nostram, in quos fines sæculorum devenerunt.” I *Petr.* IV 7: „O-

mnium finis appropinquavit." I *Joa.* II 18: „Filioli, novissima hora est." At S. Paulus II *Thess.* II 2 *sq.* dicit: „Ne terreamini quasi instet dies Domini. . . . Quoniam nisi venerit discessio primum, et revelatus fuerit homo peccati." Præterea verba *fines sæculorum, dies novissimæ* et similia, quibus Apostoli sæpe utuntur, denotant novum mundi statum i. e. tempus a nativitate Christi usque ad finem mundi. Unde S. Thomas *Suppl. Q.* 88 *art.* III *ad* 3: „*Novissima hora est* non est dictum ad significandum aliquam brevem horam temporis, sed ad significandum novissimum statum mundi, qui est quasi novissima ætas." Cfr. De Katholiek *d.* 92 *p.* 299 *sq.*

3. Quid judicandum de revelationibus, quæ personis privatis factæ dicuntur circa tempus secundi Christi adventus? In iis adhibendis maxime cauti esse debemus, cum multæ prorsus spurie circumferantur. Speciatim quod attinet ad vaticinium *Malachie*, archiepiscopi *Armaghensis*, dicit Katschthaler *n.* 312: Illud refertur ad 111 Pontifices Romanos incipiendo a Cœlestino II usque ad Petrum II ultimum Ecclesiæ Papam, et unicuique Pontifici signum characteristicum appositum est. Illud spurium esse probatur ex eo quod nullum reperitur signum, *Malachiam*, quamvis fuerit vir sanctus et dono prophetiæ ornatus, hoc edidisse vaticinium: insuper ante annum 1590 prorsus erat ignotum, et *Malachias* mortuus est anno 1148. Præterea signa characteristicia in nonnullis quidem Pontificibus quadrant, maxima tamen parte sunt ambigua et vaga. Tandem ex isto vaticinio tempus Christi adventus accurate definiretur: etenim post Leonem XIII decem solummodo Pontifices superessent; itaque cum, teste experientia, cujuslibet S. Pontificis regimen duodecim circiter annos complectatur, centum et decem annis completis, finis mundi instaret. Talis autem accurata temporis definitio obest verbis Christi: „Nescitis diem neque horam." „Non est vestrum, nosse tempora."—Hujus prophetiæ authenticitatem tuetur *Blaisse* in De Katholiek *d.* 199 *p.* 499. Ad refellenda argumenta contra eam allegata, dicit i. a. signa et symbola characteristicia etiam respicere posse vitam Pontificis privatam aut temporum circumstantias; — neque in ea determinari tempus secundi Christi adventus, quum nihil obstet quominus prophetia eo sensu accipiatur ut inter Pontificem penultimo loco designatum et Petrum II adhuc alii Pontifices Ecclesiam gubernaturi sint.

89. Quænam notanda sunt de signis, quæ adventum Christi præcedent?

R. 1. Fide certum est, plura prædicta esse signa, ex quibus cognosci potest, tempus illud appropinquare. Dicit Christus: „Erunt signa in sole et luna et stellis” (*Luc. XXI 25*); „Ita et vos, cum videritis hæc omnia, scitote, quia prope est in januis.” (*Matth. XXIV 33*).

2. Signa distingui debent duplicia: alia sunt ejusmodi ut tantum indicent, Christum non esse venturum nisi hæc contigerint, non autem eum statim post hæc venturum esse (*): alia signa immediate ante Christi adventum vel in ipso adventu accident.

3. Signa prioris generis plurima sunt obscura, ita ut difficile determinari queat, quænam contineant, quænam itaque et quo modo contingere debeant, ut adimpleta censi possint. Christus apud *Matth. XXIV*, *Marc. XIII*, *Luc. XXI* etiam de destructione Hierosolymæ loquitur, atque haud facile dici potest, quænam ad adventum Domini, et quænam solummodo ad excidium illius civitatis referenda sint. S. Thomas *Suppl. Q. 73 art. 1*, *Q. 88 art. III ad 2*.

90. Quænam sunt signa, quæ adventum Domini præcedent?

R. 1. Prædicatio evangelii in universo mundo. 2. Discessio seu apostasia quedam universalis a fide. 3. Adventus Antichristi. 4. Reditus Henoch et Eliæ. 5. Conversio Judæorum ad fidem. 6. Magna in hominibus et rerum natura perturbatio. 7. Conflagratio mundi.

Nota. Quo tempore naturæ perturbatio continget? Alii putant, tempore persecutionis Antichristi; alii post persecutionem; alii post resurrectionem universalem in ipso Christi adventu. Videtur tamen futurum ut accendant ante universalem resurrectionem, quia dicitur *Luc. XXI 25 sq.*, homines arescere ex iis, quæ orbi superveniunt. — Conflagratio mundi continget secundum S. Thomam ante resurrectionem mortuorum et judicium universale, secundum S. Augustinum aliosque post ea. Vide *n. 97*.

91. 1. Unde probatur, evangelium ante adventum Do-

(*) Dicit S. Augustinus *Epist. 197* ad verba *Matth. XXIV 14*: *et tunc veniet consummatio*: „*Tunc veniet*, quid est, nisi *ante non veniet*. Quanto post ergo veniat, incertum nobis est; ante tamen non esse venturum dubitare utique non debemus.”

mini ubique prædicandum esse. 2. Qualis prædicatio intelligitur?

R. Ad 1um Apostolis rogantibus: „Quod signum adventus tui et consummationis sæculi?“ respondit Christus: „Prædicabitur hoc evangelium regni in universo orbe in testimonium omnibus gentibus; et tunc veniet consummatio.“ *Matth.* XXIV 3, 14.

Ad 2um Quamquam Christus dixit *prædicabitur*, cum SS. Patribus hoc ita intelligi videtur, ut in omnibus gentibus futuri sint, qui christianam religionem amplectantur; non tamen ut omnes gentes ad Christi fidem converti debeant. Scribit S. Augustinus *Epist.* 199: „In quibus ergo gentibus nondum est Ecclesia, oportet ut sit, non ut omnes qui ibi fuerint credant; omnes enim gentes promissæ sunt, non omnes homines omnium gentium: non enim omnium est fides.“

92. 1. Unde probatur apostasia seu defectio a fide. 2. Qualis intelligitur?

R. Ad 1um Dicit Christus: „Multi pseudoprophetæ surgent, et seducent multos. Et quoniam abundavit iniquitas, refrigescet charitas multorum.“ *Matth.* XXIV 11 *sq.* S. Paulus dicit, non instare diem Domini, „nisi venerit discessio primum.“ (II *Thess.* II 3) i. e. discessio a fide catholica et ab obedientia R. Pontificis. Ita S. Thomas in II *Thess. lect.* 3^a.

Ad 2um Defectio universalis a fide non intelligitur omnium et singulorum (id enim obesset multis S. Scripturæ effatis v. g. *Malach.* I 11); sed talis concipienda videtur, ut integræ nationes et regna, quatenus societates sunt, principia religionis christianæ ex vita publica ablegant; cum quo facto sane multorum singulorum defectio conjuncta est. Ita Jungmann *n.* 183 *sq.* et Katschthaler *n.* 322.

93. Quis hic intelligitur Antichristus, qui novissimis diebus exsurget?

R. Antichristus lato sensu intelligitur quilibet Christi adversarius; unde hoc nomine speciatim in libris N. T. designantur hæretici, pseudoprophetæ et pseudomessia. Cfr. I *Joa.* II 18, 22.

Antonomastice autem hic intelligitur homo quidam singularis pessimus, qui novissimis diebus exsurget, dicens se esse Mesiam et se exhibens Deum, qui terribilem adversus Ecclesiam

excitabit persecutionem, multaque prodigia et signa mendacia faciet ad falsam suam doctrinam confirmandam et multos seducet, atque tandem virtute Jesu Christi prosternetur.

Hæc ut certa tenentur. Antichristum fore personam singularem, est sensus et consensus totius Ecclesiæ et omnium Patrum, dicit Alapide in II *Thess.* II 3. Illud etiam colligitur ex articulo 6, qui S. Scripturæ textui apponitur, et quo ab aliis antichristis discernitur. Scribit S. Joannes I *Epist.* II 18: „Audistis, quia Antichristus (ὁ ἀντὶχριστός) venit”; et S. Paulus II *Thess.* II 3 sq.: „Ne quis vos seducat ullo modo; quoniam nisi venerit discessio primum et revelatus fuerit homo peccati, filius perditionis (ὁ ἀπορροφῶν τῆς ἐμμετῆρας, ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας), qui adversatur, et extollitur super omne quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita ut in templo Dei sedeat, ostendens se tanquam sit Deus Revelabitur ille iniquus (ὁ ἀνομός), quem Dominus Jesus interficiet spiritu oris sui, et destruet illustrationem adventus sui eum; cujus est adventus secundum operationem satanæ, in omni virtute, et signis, et prodigiis mendacibus, et in omni seductione iniquitatis iis, qui pereunt: eo quod charitatem veritatis non receperunt, ut salvi fierent. Ideo mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio.”

Perspicuum est, Antichristum intimam cum diabolo habiturum esse connexionem ejusque ope signa et prodigia facturum; attamen immerito censetur homo physica possessione occupatus a satana: etenim hoc posito jam ipsius non essent actiones perversæ, sed possidentis diaboli. Ita Jungmann n. 187. Cfr. S. Thomas 3. Q. 8 art. VIII.

Quamvis ut certa statui nequeant, plures innixi verbis *Gen.* XLIX 17 et *Jerem.* VIII 16 censent, Antichristum fore genere et professione Judæum ex Syria atque ex tribu Dan oriturum. Verisimile est, ipsum non crediturum quæ alios docebit et credere compellet. Primum se finget Messiam et sectatorem legis Mosaicæ, postea hanc abjiciet et verum Deum negabit. Quum autem imperium obtinuerit, conabitur efficere ut nullus præter ipsum colatur. Universum orbem suo subjugabit imperio, sedem regni Hierosolymis figet, ut in templo a se restaurato sedeat et tanquam Deus adoretur. Acerbissimo furore aget in christianos, quorum multi deficient, alii autem gloriosum martyrium sustinebunt. Non diu tamen regnum ejus du-

rabit; sed post tres annos et dimidium, imminente jam adventu Domini, Christi virtute et imperio occidetur. Vide Suarez *De Incarnatione part. II disp.* 54. Cfr. Hermann *Inst. theol. dogm. n.* 1982.

94. Quid tenendum de reditu Henoch et Eliæ?

R. Eos ut præcursores Domini redituros esse in terram, ut homines præparent ad secundum Christi adventum. Hæc sententia moraliter unanimis SS. Patrum est certa, et colligitur ex multis testimoniis S. Scripturæ (vide *n.* 3 *Nota*); imo Suarez *l. c. disp.* 55 *sect.* II eam vocat de fide aut quasi de fide. Henoch specialiter mittetur ad conversionem gentium, Elias vero ad conversionem Judæorum. Nonnulli SS. Patres eatenus etiam illis applicant verba *Apoc.* XI 3 *sq.*, ut affirmant, eos brevi tempore, nempe 1260 dies, prædicaturos esse, quo tempore transacto ab Antichristo occidentur, post tres dies et dimidium resuscitabuntur et in cælum assumuntur. Suarez *l. c. sect.* III.

95. 1. Quid credendum de conversione Judæorum. 2. Quomodo hæc sententia probatur?

R. Ad 1um Est traditio ecclesiastica, innixa S. Scriptura (*Os.* III 4, 5), nationem Judæorum illis temporibus conversuram esse ad fidem christianam. Quod tamen non ita accipiendum est acsi omnes et singuli conversuri sint, sed ut tot fidem veram sint amplexuri, ut merito totus populus censeatur conversus.

Ad 2um Sententia hæc probabilis colligitur ex verbis S. Pauli *Rom.* XI 25 *sq.* Scribit S. Augustinus *De Civ. Dei lib.* XX *cap.* 29: „Per hunc Eliam, magnum mirabilemque prophetam, exposita sibi lege, ultimo tempore ante judicium, Judæos in Christum verum esse credituros, celeberrimum est in sermonibus cordibusque fidelium.”

96. Quænam in consummatione sæculi erunt perturbationes naturæ?

R. Christus eas indicat apud *Matth.* XXIV 29 *sq.* his verbis: „Sol obscurabitur, et luna non dabit lumen suum, et stellæ cadent de cælo, et virtutes cælorum commovebuntur”; atque apud *Luc.* XXI 25 *sq.*: „Et erunt in terris pressura gentium præ confusione sonitus maris, et fluctuum; arescentibus hominibus præ timore, et expectatione, quæ supervenient

universo orbi" (*). Hæc Christi verba S. Augustinus metaphorice intelligit, eaque in sensu morali et spiritali exponit; sed plurimi SS. Patres ea sumunt in sensu litterali; qui sensus exigi videtur ex iis, quæ leguntur apud S. *Lucam*. Cfr. Suarez *l. c. disp.* 56 *sect.* II, Alapide *In Matth.* XXIV 29. Quænam autem per verba Christi præcise denotentur, varii auctores varie exponunt. Vide Katschthaler *n.* 332.

97. 1. Quid intelligendum per mundi conflagrationem. 2. Quandonam fiet?

R. Ad 1um Non intelligitur mundi corporalis per ignem destructio, sed ejus immutatio et renovatio. Dei enim omnipotentia excitabitur ignis verus et corporeus (uti SS. Patres communiter dicunt), qui omnia quæ in terris sunt, cælum quoque aëreum apprehendet, atque omnia ut instrumentum divinæ justitiæ purgabit. Fusius *n.* 128 *sq.*

Ad 2um S. Thomas *Suppl. Q.* 74 *art.* VII cum sententia communiori putat, conflagrationem fieri ante mortuorum resurrectionem et judicium, ita ut qui vivi reperiantur, igne interimantur. Alii cum S. Augustino *De Civ. Dei lib.* XX *cap.* 30 existimant, mundi conflagrationem futuram esse post resurrectionem et judicium. Alii utramque sententiam conciliant, putantque, conflagrationem ante judicium inepturam, judicium comitaturam et nonnisi peracto judicio desitutam esse. Cfr. Katschthaler *p.* 418 *sq.*, Jungmann *n.* 177, 251.

98. In qua forma et quibus concomitantibus Christus ad judicandum veniet?

R. Christus apparebit in forma hominis gloriosa cum majestate, sedens in nube lucida cæli, constipatus multitudine Angelorum, præeunte signo crucis, et in sono tubæ.

Prob. 1. Ex *S. Scriptura*. „Tunc parebit signum Filii hominis in cælo: et tunc plangent omnes tribus terræ: et videbunt Filium hominis venientem in nubibus cæli cum virtute multa et majestate. Et mittet Angelos suos cum tuba, et voce magna.” *Matth.* XXIV 30 *sq.* „Cum venerit Filius hominis in majestate sua, et omnes Angeli cum eo, tunc sedebit super sedem ma-

(*) Hujusmodi signa jam in V. T. prædicuntur *Joel* II 30, III 15, *Isa.* XIII 10.

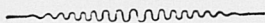
jestatis suæ." *Matth.* XXV 31. Vide *ibid.* XVI 27, *Act. ap.* I 11, *I Cor.* XV 52, *Joa.* V 28 *sq.* Cfr. *n.* 121.

2. Ex *ratione*. Congruit, ut Christus, qui in carne humili nos redemit et pro nobis ludibrio habitus est, in eadem carne gloriosa ultimum redemptionis actum ponat et gloriosum de inimicis suis reportet triumphum. Scribit S. Augustinus *In Psalm.* LXXXV §. 16: „In terram ipse veniet iudicaturus. Ipse videbitur terribilis, qui visus est contemptibilis. Demonstrabit potentiam, qui demonstravit patientiam." Cfr. S. Thomas *Suppl. Q.* 90 *art.* I et II.

99. Verumne apparebit signum crucis, et edetur sonus tubæ?

R. 1. Putant quidam, apparituram esse ipsam *crucem*, in qua Christus mortuus est; probabilius tamen erit tantum crucis signum seu effigies in aëre formata, splendidissimis radiis fulgens. Hoc sensu SS. Patres intelligunt verba *Matth.* XXIV 30: „Tunc parebit signum Filii hominis." Scribit S. Cyrillus Hierosol. *Catech.* XV *n.* 22: „Signum autem verum et Christi proprium crux est; lucidæ crucis signum regem præcedit, demonstrans eum, qui prius crucifixus fuit." S. Chrysostomus *Hom.* LXXVI *in Matth.*: „Tunc apparebit signum Filii hominis in cælo. Id est, crux sole splendidior; siquidem sol obtenebratur et absconditur, crux autem apparet; neque appareret, nisi solaribus longe radiis splendidior esset." Canit etiam Ecclesia: „Hoc signum crucis erit in cælo, cum Dominus ad iudicandum venerit."

2. Sonus tubæ verisimiliter erit sonus quidam vehementissimus Angelorum, quo instrumento divinæ virtutis omnes mortui resuscitati convocabuntur et cogentur ante Christi tribunal. Vide S. Thomam *Suppl. Q.* 76 *art.* II.

CAPUT II.

De carnis resurrectione. n. 100—119.

100. Quid est carnis resurrectio?

R. Est corporis per mortem amissi restitutio, et animæ eum eodem unio vitalis iterata.

Dicitur *carnis* resurrectio, tum ut distinguatur a resurrectione *spiritus* per gratiam, de qua S. Paulus: „Si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt quærite.” *Coloss.* III 1; — tum potissimum, ut significetur, solum corpus morte interire, animam autem immortalem esse, ideoque solam carnem ad vitam reduci. Unde Catech. Rom. *part. I art. XI n. 2*: „Docere voluerunt Apostoli id, quod necessario ponendum est, animam esse immortalem; quare ne quis forte eam simul cum corpore interissey utrumque verò in vitam revocari existimaret,..... carnis tantum suscitandæ mentio in articulo (undecimo *Symb. Apost.*) facta est.”

Resurrectio dicitur carnis *resuscitatio*, si attenditur ad resurrectionis causam efficientem, scilicet Deum, qui omnipotentia sua singula hominum corpora resuscitata suis animabus restituet.

101. Quinam sunt præcipui errores?

R. 1. Alii resurrectionem carnis negant, v. g. *Sadducæi*, *Gnostici*, *Manichæi*, *Albigenses*, *Rationalistæ*, etc.

2. Alii docuerunt, pios tantum resurrecturos esse. Alii negant, omnes homines *simul* resurrecturos esse, atque docent, prius resuscitari pios, et, postquam isti mille annos cum Christo in terra regnaverint, resurgere impios. Qui ejusmodi regnum mille annorum adstruunt, *Chiliastæ* seu *Millenarii* vocantur.

Alii, ut *Cerinthus*, *Marcionitæ* et *Apollinaristæ*, statuunt beatitudinem regni millenarii consistere in voluptate *carnali*. Alii, quorum dux est *Papias*, episcopus, condiscipulus S. Polycarpi, a regno illo omnes illicitas voluptates excludunt. Huic chiliasmo quidam SS. Patres adhæserunt, decepti apocryphis Christi sermonibus, ut *S. Irenæus*, *Justinus M.*, imo per aliquod tempus *S. Augustinus*. Chiliasmum medio ævo secuti sunt *Joachim abbas*, *Wal-*

dens etc.; postea *Anabaptistæ*, *Pietistæ*, *Mormones*, *Irvingiani*. Cfr. Billuart *De ultimo fine diss.* II art. III, Franzelin *De div. tradit. thes.* 16, Hurter n. 857, Klee *Man. des dogm. chrét. t. II p.* 370 sq., Katschthaler n. 354 sq., Jungmann n. 277 sq.

3. Alii negant *corporis identitatem*, seu docent, non idem corpus, quod nunc gerimus, resuscitatum et animæ unitum iri. „Fuerunt, ait Jungmann n. 224, nec modo desunt, qui contendunt, ad identitatem corporis resurgentis non esse necessariam identitatem numericam materiæ, ex qua corpus cum homo viveret constabat, sed sufficere, ut eadem numerice sit anima, quæ novi corporis fiat forma, eique eandem ac prius habebat tribuat figuram, speciem et indolem.” Hæc sententia tribuitur *Origeni*; eam sæc. XIV defendit *Durandus*; atque recentiori tempore multi auctores amplexi sunt. Vide n. 112 sq.

4. Alii errarunt quoad resurgentium *conditionem*, v. g. statuendo, in resurrectione sexuum diversitatem cessare, omnes ut viros resurrecturos esse.

102. Proba, futuram esse carnis resurrectionem.

R. Est de fide; constat ex Sym b. Apost. art. XI: „Credo carnis resurrectionem”; ex Sym b. Nicæno-Constantp.: „Exspecto resurrectionem mortuorum”; ex Sym b. Athan.: „Ad cujus adventum omnes homines resurgere habent cum corporibus suis”; ex Conc. Later. IV cap. I: „Venturus in fine sæculi, iudicaturus vivos et mortuos, et redditurus singulis secundum opera sua, tum reprobis quam Electis: qui omnes cum suis propriis resurgent corporibus, quæ nunc gestant.”

Prob. 1. Ex *S. Scriptura*. Dicit Job XIX 25 sq.: „Scio, quod Redemptor meus vivit, et in novissimo die de terra surrecturus sum; et rursus circumdabor pelle mea, et in carne mea videbo Deum meum. Quem visurus sum ego ipse, et oculi mei conspecturi sunt, et non alius; reposita est hæc spes mea in sinu meo.” Martyres Machabæi dicunt regi: „Rex mundi defunctos nos pro suis legibus in æternæ vitæ resurrectione suscitabit Potius est ab hominibus morti datos spem expectare a Deo, iterum ab ipso resuscitandos.” II Mach. VII 9 sq. Cfr. *Daniel*. XII 2.

Plurima resurrectionis testimonia occurrunt in Evangeliiis et

Operibus Apostolorum. *Martha* profitetur: „Scio quia resurget (frater meus) in resurrectione in novissimo die.” *Joa.* XI 24. Christus eam simul cum animæ immortalitate contra Sadduceos probat apud *Matth.* XXII 29 *sq.* Vide etiam *Joa.* V 28, 29, VI 39 *sq.*, 55, *Matth.* XXV 46, *Rom.* VIII 11, 29, I *Cor.* XV, II *Cor.* IV 14, I *Thess.* IV 12 *sq.*, *Act. apost.* III 26, IV 2, etc.

2. Ex *SS. Patribus*. Inter innumera testimonia suffecerint hæc: S. Ignatius M. *Ad Trall.*: „Christus resurrexit a mortuis, resuscitante ipsum Patre tanquam exemplar, juxta quod et nos ipsos recte credentes resuscitabit in Jesu Christo, sine quo veram vitam non habemus.” S. Augustinus *Enchirid. cap.* 84: „Resurrecturam tamen carnem omnium, quicumque nati sunt hominum atque nascentur, et mortui sunt atque morientur, nullo modo dubitare debet Christianus.”

Plurima quoque documenta reperiuntur in catacumbis, ex quibus antiqua resurrectionis fides luculenter constat. Quæ vide apud Katschthaler n. 363.

Nota. Dicit Catech. Romanus *part.* I *art.* XI n. 1: „Magnam hujus articuli vim esse ad fidei nostræ veritatem stabiliendam, id maxime ostendit, quod divinis litteris non solum credendus fidelibus proponitur, sed multis etiam rationibus confirmatur. Quod quidem, cum in aliis Symboli articulis vix fieri videamus, intelligi potest, hoc veluti firmissimo fundamento salutis nostræ spem nixam esse.” Quare a S. Augustino *Serm.* IV in *feria 2^a Paschatis* dogma resurrectionis vocatur *propria Christianorum fides*; atque Tertullianus *De resurrect. carnis cap.* I exclamat: „Fiducia Christianorum, resurrectio mortuorum.” Apostolus Paulus Christi et nostram resurrectionem proponit: a) Ut *fundamentum fidei nostræ*: „Si Christus non resurrexit, inanis est prædicatio nostra, inanis est fides vestra. Invenimur autem et falsi testes Dei; quoniam testimonium diximus adversus Deum, quod suscitaverit Christum, quem non suscitavit, si mortui non resurgunt. Nam si mortui non resurgunt, neque Christus resurrexit. Quod si Christus non resurrexit, vana est fides vestra, adhuc enim estis in peccatis vestris.” I *Cor.* XV 14—17. „Deus vero et Dominum suscitavit; et nos suscitabit per virtutem suam.” I *Cor.* VI 14. Cfr. *Rom.* VIII 11. b) Ut dogma *summæ spei*: Dicit coram Felice præside: „Spem habens in Deum, quam et hi ipsi expectant, resurrectionem futuram justorum et impiorum.”

Act. apost. XXIV 15. Cfr. I *Thess.* IV 12 *sq.* Quare S. Augustinus *In Psalm.* CI, *Serm.* 2 n. 7: „Quæ igitur laus tua (Christiane)? Credere resurrexisse Christum, et sperare te resurrecturum per Christum: hæc est laus fidei.”

103. Quænam ratio docet de carnis resurrectione?

R. Ratio veritatem resurrectionis, etiam fide acceptam, striete probare non potest; est enim opus supernaturale. Valet tamen probare: a) eam possibilem esse, seu potest eam defendere contra adversariorum oblocutiones; b) eam esse convenientem et rectæ rationi consentaneam.

104. Proba, resurrectionem esse possibilem.

R. In carnis resurrectione nihil est quod repugnat, *neque in se, neque ex divinis attributis*. Etenim superest anima immortalis, supersunt corporis elementa materialia, quæ, quamvis dispergantur atque diversam modificationem et combinationem chemicam subeant, in se non possunt destrui vel corrumpi; — adest Dei omniscientia et omnipotentia, quæ novit ubi materia corporis dispersa quiescat, et quæ eam in unum etidem corpus unire valet, ut rursus ab eadem anima informetur. „Non perit Deo, dicit S. Augustinus *Enchir.* cap. 88, terrena materies, de qua mortalium creatur caro.” Tertullianus vero *Apolog.* cap. 48: „Qui non eras factus es; cum iterum non eris, fies. Redde rationem, si potes, qua factus es, et tunc require qua fies. Et tamen facilius utique fies quod fuisti aliquando.” Eadem sensa prodit S. Augustinus *Serm.* 127 cap. XI.

105. Ex quibus ratio probat congruentiam resurrectionis?

R. 1. *Ex analogia resurrectionis*, quæ in rebus naturæ observatur. Scribit Tertullianus *De resurrect. carnis* cap. 12: „Omnia in statum redeunt, cum abscesserint; omnia incipiunt, cum desierint; ideo finiuntur, ut fiant. Nihil deperit, nisi in salutem. Totus igitur hic ordo revolubilis rerum testatio est resurrectionis mortuorum.” S. Paulus I *Cor.* XV 35 utitur similitudine seminis, quod in terra corruptum succrescit.

Nota. Hujusmodi analogiæ non sunt tamen nimis urgendæ: convenientiam resurrectionis carnis quidem aliquatenus ostendunt, sed eam non perfecte exhibent. „Similitudo, ait S. Thomas *Suppl. Q.* 79 art. I ad 1, non

currit per omnia, sed tantum ad aliquid." Etenim carnis resurrectio est opus supernaturale, quo idem corpus resuscitatur; grano autem corrupto naturaliter producit novum corpus, nova grana.

2. Ex *natura humana*. Naturalis destinatio animæ est, ut per se et immediate corpus informet, eique juncta substantiam et personam constituat humanam. Jam vero quid magis incongruum, quam ut anima, per paucos annos, imo dies aut horas tantum, corpori unita, in æternitatem, destructa personalitate humana, contra naturam suam sine corpore sit? „Anima, inquit S. Thomas *Suppl. Q. 75 art. II*, in perfectione ultima speciei humanæ esse non potest a corpore separata: unde nulla anima in perpetuum remanebit a corpore separata; et ideo necesse est, sicut unum ita et omnes resurgere." Cfr. S. Thomas *Contra gent. lib. IV. cap. 79*. Idem argumentum proponit Catech. Romanus *part. I art. XI n. 5*.

3. Ex *hominis naturali desiderio beatitudinis*. Appetit enim, ut totus sit beatus, tum quoad corpus tum quoad animam. Hoc autem desiderium in terra minime impletur. Convenit ergo ut reservetur alteri vitæ etiam quoad corpus.

4. Ex *divina providentia*. Etenim non sola anima sed suppositum humanum, nostrum Ego, in hac vita bene aut male meretur; spectat itaque ad divinam providentiam, ut non sola anima præmium aut pœnam recipiat: hæc autem in terris sæpe non tribuuntur. Ergo etc. Cfr. S. Thomas *Contra gent. lib. IV cap. 79 in fine, Suppl. Q. 75 art. I, II*.

5. Ex *dignitate hominis christiani*. Est enim templum Spiritus Sancti, membrum Christi, carne Ejus et sanguine nutritus, aliisque Sacramentis sanctificatus. Num assimilabitur itaque jumentorum cadaveribus, et non potius Capiti suo Christo, qui per resurrectionem suam gloriosum de morte reportavit triumphum!

106. Quandonam futura est resurrectio?

R. In fine mundi, quum instabit judicium universale. Apud *Job XIX 25, Joa. VI 40, 55, XI 24* resurrectio futura dicitur „in novissima die." Talis etiam semper fuit fidelium sensus. Huic veritati non obstat quod quidam ad vitam immortalem jam resurrexisse creduntur (*n. 108*). Id enim factum est ex speciali Dei privilegio; atque isti Sancti cum corporibus suis

gloriosis in iudicio comparebunt.

107. Resurgentne omnes et singuli?

R. Omnes et singuli tum iusti tum iniusti, qui mortui sunt, resurgent, nisi ex speciali privilegio resurrectionem jam anticipaverint.

Est de fide. Consule *n.* 102.

Prob. 1. Ex *S. Scriptura*. „Nolite mirari hoc, quia venit hora, in qua omnes, qui in monumentis sunt, audient vocem Filii Dei, et procedent, qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ, qui vero mala egerunt, in resurrectionem iudicii.” *Joa.* V 28 *sq.* S. Paulus ait: „Sic deservio Patri et Deo meo, credens omnibus, quæ in lege et prophetis scripta sunt; spem habens in Deum, quam et hi ipsi expectant, resurrectionem futuram iustorum et iniquorum.” *Act. apost.* XXIV 14 *sq.*

2. Ex *SS. Patribus*. Vide *n.* 102.

3. Ex *ratione*, speciatim ex natura animæ et divina providentia. Vide *n.* 105.

Obj. Dicitur in *Psal.* I 5: „Non resurgent impii in iudicio.”

Resp. Sensus horum verborum est: impios non esse resurrecturos ad vitam beatam, ut dicitur II *Mach.* VII 14: „Tibi (rex) resurrectio ad vitam non erit.” Aut potius psalmista significat, futurum ut impii in iudicio causam non sustineant, uti patet ex textu Hebraico: „Non stabunt impii in iudicio” i. e. non poterunt causam suam defendere, sed ea cadent, seu condemnabuntur.

108. Estne corpus B. Virginis Mariæ jam in cælum assumptum?

R. Affirmative. Quamvis non sit dogma definitum, sine petulanti vel summa temeritate id negari non potest, ut loquuntur Melchior Canus *Loc. theol.* XII 10 et Suarez *De Incarn. part.* II *disp.* 21 *sect.* II.

Prob. 1. Ex *auctoritate Ecclesiæ* tum orientalis tum occidentalis, quæ instituit festum *Assumptionis* B. M. Virginis, quo non tantum ejus animæ sed etiam corporis assumptio celebratur. At *forma orandi est forma credendi*, ut cum S. Augustino vulgo dicitur.

2. Ex *SS. Patribus*. S. Gregorius Turonensis *sæc.* VI

scripsit: „Et ecce iterum adstitit eis Dominus, susceptumque (Virginis) corpus sanctum in nube deferri jussit in paradysum, ubi nunc resumpta anima cum Electis ejus exsultans æternitatis bonis nullo occasuris fine perfruitur.” Idem docent unanimi consensu *Scholastici*. Cfr. Katschthaler *n.* 374 *p.* 479.

3. Ex *consensu fidelium*, qui jam certo a sæc. VI multis in regionibus, nunc autem ubique, festum *Assumptionis* magna cum solemnitate concelebrant. Eandem fidem protestati sunt 204 Episcopi, qui in Concilio Vaticano postularunt, ut hæc veritas solemniter declararetur ac definiretur. Cfr. Martin *Omn. Conc. Vatic. document. collect. p.* 109.

4. Ex *ratione theologica*. Propter B. Mariæ divinam maternitatem, immaculatam conceptionem et virginitatem decuit, ut corpus ejus a corruptione præservaretur. Vide Sylvium *Suppl. Q. 77 art. 1*, Ben. XIV *De Festis B. M. Virginis* § 98 *sq.*, Katschthaler *n.* 373 *sq.*

Nota. Quæritur num ad vitam immortalem resuscitati fuerint, qui tempore resurrectionis Christi surrexerint, ut legitur apud *Matth. XXVII 52 sq.* Nonnulli SS. Patres, ut S. Augustinus et S. Hieronymus, id videntur negare; alii autem, uti S. Ambrosius et S. Hilarius, affirmant, eos ad vitam immortalem resurrexisse tanquam primitivos fructus et testes vivos et firmos perfectæ resurrectionis Christi. Hanc affirmantem sententiam admittit S. Thomas *Suppl. Q. 77 art. I ad 3*; vide tamen 3. *Q. 53 art. III ad 2*. Cfr. Alapide in *Matth. XXVII 52, 53*.

109. Quæritur, num justi et injusti resurrecturi sint eodem tempore.

R. Affirmative secundum illud *I Cor. XV 52*: „In momento, in ictu oculi, in novissima tuba: canet enim tuba et mortui resurgent.” Cfr. *Joa. V 28 sq.* et supra *n.* 107.

Obj. S. Paulus *I Thess. IV 15* dicit: „Mortui, qui in Christo sunt, resurgent primi.”

Resp. Apostolus non indicat ordinem inter resurrectionem bonorum et malorum, sed inter resurrectionem et raptum, de quo *1. Cor. 15: 16*: illi scilicet qui in sepulchro dormierunt, resurgent primum, deinde qui vivi fuerint reperti (prius tamen mortui et cum aliis resuscitati, *n.* 3), rapiuntur cum aliis simul obviam

Christo in aëra. Hic sensus colligitur ex circumstantiis et ex textu Græco, ubi pro *primi* legitur *primum*. Cfr. Dens n. 5.

110. Refuta errorem Chiliasmī.

R. *S. Scriptura* docet: a) *Unam* omnium hominum in novissimo die esse resurrectionem, eamque *simultaneam* justorum et impiorum. Vide *Joa.* VI 39, I *Cor.* XV 51. b) Post resurrectionem omnes illico vocari ad iudicium extremum et reprobos mitti in ignem æternum. Vide *Matth.* XXV. c) Felicitatem terrenam et carnalem contrariam esse spiritui evangelico, et hominum statui post resurrectionem. Vide *Rom.* XIV 17, *Matth.* XXII 30.

Ex SS. Patribus plures jam primis sæculis Chiliasmum impugnarunt; a sæc. V^o vero omnes eum ut opinionem falsam rejecerunt. Cfr. auctores cit. n. 101.

111. Quænam sunt causæ resurrectionis?

R. 1. Causa *efficiens* principalis est solus Deus, qui sicut solus potest creare, ita solus creaturam humanam valet a morte suscitare. Dicitur I *Cor.* VI 14: „Deus vero et Dominum suscitavit, et nos suscitabit per virtutem suam.”

2. Causa *meritoria* est Christus moriens. Quapropter S. Paulus: „Absorpta est mors in victoria.” I *Cor.* XV 54. „Qui destruxit quidem mortem, illuminavit autem vitam et incorruptionem.” II *Tim.* I 10. Causa vero *exemplaris* est Christus resurgens, cui justorum resurrectio aliquando conformis erit. „Christus surrexit a mortuis, primitiæ dormientium.” I *Cor.* XV 20. Vide *Philipp.* III 21. Cfr. n. 117 (*).

3. Causa *instrumentalis* erit Christus seu vox Christi. „Omnes, qui in monumentis sunt, audient vocem Filii Dei” etc. *Joa.* V 28.

4. Causa *ministerialis* erit vox Archangeli, quæ fiet jussu

(*) Scribit S. Thomas 3. *Q.* 56 *art.* I ad 3: „Resurrectio Christi non est, proprie loquendo, causa meritoria nostræ resurrectionis, sed est causa efficiens et exemplaris; efficiens quidem, in quantum humanitas Christi.... est quodammodo instrumentum divinitatis ipsius, et operatur in virtute ejus;.... resurrectio Christi est causa efficiens nostræ resurrectionis virtute divina, ejus proprium est mortuos vivificare..... Licet efficientia resurrectionis Christi se extendat ad resurrectionem tam bonorum quam malorum, exemplaritas tamen ejus se extendit proprie solum ad bonos, qui sunt facti conformes filiationis ipsius, ut dicitur *Rom.* VIII.”

Christi. „Ipse Dominus in jussu, et in voce Archangeli, et in tuba Dei descendet de cœlo.” I *Thess.* IV 15. „In novissima tuba (canet enim tuba), et mortui resurgent.” I *Cor.* XV 52.

112. In quo corpore mortui resurgent?

R. Omnes homines resurgent cum iisdem corporibus, quæ, quum viverent, gestarunt. Hoc est dogma definitum ex Conc. Lateranensi IV: „Cum suis propriis corporibus resurgent, quæ nunc gestant”; ex Symbolo Athan.: „Omnes homines resurgere habent cum corporibus suis.”

Prob. 1. Ex *S. Scriptura*. Dicit Job XIX 25 *sq.*: „Scio, quod..... in novissimo die de terra surrecturus sum: et rursum circumdabor pelle mea, et in carne mea videbo Deum meum. Quem visurus sum ego ipse, et oculi mei conspecturi sunt, et non alius.” Et S. Paulus: „Oportet *corruptibile hoc* induere incorruptionem, et *mortale hoc* induere immortalitatem.” (I *Cor.* XV 53) „Ea voce *hoc* proprium corpus aperte demonstrans”, ait Catech. Rom. *l. c. n. 7.*

2. Ex *Traditione*. Tertullianus *De resurr. carnis cap.* 63: „Resurget igitur caro et quidem omnis et quidem *ipsa*, et quidem *integra*.” S. Augustinus eandem sententiam tenet, et in opere *De Civ. Dei lib.* XXII *cap.* 20 *sq.* multis declarat, quomodo eadem materia futura sit in corporibus resurgentium.

3. Ex *continua doctrina et praxi Ecclesiæ*. Legitur in Catech. Rom. *l. c. n. 7*: „Cum vero multum referat, nobis certo persuaderi, hoc ipsum atque adeo idem corpus, quod uniuscujusque proprium fuit, quamvis corruptum sit et in pulverem redierit, tamen ad vitam suscitandum esse, illud etiam parochus accurate explicandum suscipiet.” Hanc resurrectionis fidem Ecclesia opere manifestat per curam, quam gerit de cultu reliquiarum, de defunctorum corporibus et sepulturæ loco, seu cœmeterio.

4. Ex *ratione*. a) Ipsa vox *resurrectionis* denotat surrectionem illius rei quæ cecidit, vivificationem illius qui mortuus est. Quare S. Gregorius M. *Moral. lib.* XIV *cap.* 55: „Nec enim recte resurrectio dici potest, ubi non resurgit, quod cecidit.” Et S. Thomas *Suppl. Q.* 79 *art.* I: „Non enim resurrectio dici potest, nisi anima ad idem corpus redeat, quia resurrectio est iterata surrectio. Et ita si non est idem corpus, quod

anima resumit, nec dicetur resurrectio, sed magis novi corporis assumptio."

b) Homo resuscitabitur, ut etiam in corpore retributionem accipiat (*n. 105 ad 4*) secundum ea quæ in corpore fecit. Si vero cum alio corpore resurgeret, aliud corpus præmio aut pœna afficeretur. Cfr. S. Thomas *Suppl. Q. 78 art. II*, Catech. Rom. *l. c.*

113. Quid requiritur, ut idem corpus resurgere dicatur, seu qualis corporis identitas intelligitur?

R. Intelligitur identitas absoluta seu numerica corporis resuscitati cum corpore quod in hac vita habuimus. Non intelligitur autem identitas physica seu omnium et singularum molecularum, qualis neque in homine vivo permanet, sed *moralis*, vi cuius partes, quæ ex continua mutatione materiæ corpori sensim accedunt, accipiunt unius ejusdemque formæ impressionem, suum esse, vires et proprietates (*Vallet Ontolog. part. II cap. I art. II*). Neque absolute requiritur identitas partium accidentalium, sed essentialium tantum, cujusmodi sunt caro, ossa, sanguis, nervi.

Nota. Ut idem homo resurgat, necesse est per resurrectionem eundem hominem fieri, qui antea per mortem esse desiit; itaque requiritur, ut eadem anima informet idem corpus, quod antea informavit.

Unde rejicienda est sententia *Durandi*, qui docet ad veram resurrectionem sufficere, ut anima ex quacumque materia sibi efficiat corpus quoad figuram, speciem et indolem pristino suo corpori omnino simile. Quod enim in hac sententia statuitur non est corporis resurrectio, sed novi corporis productio. Dicitur in Symbolo fidei Conc. Tolet. XI: „Neque in aërea vel qualibet alia carne (ut quidam delirant) resurrecturos nos credimus, sed in ista qua vivimus, consistimus et movemur." Denz. *n. 234.*

Recentiores quidam (ut videtur, *Lacordaire* alique apud Laforet *Dogmes cathol. lib. XXVII cap. II § 2*) opinantur, in homine præter animam et corpus esse *principium identitatis* corporeæ vel *virtutem formativam*, vi cuius corpus manet identicum. Principium hoc, ut aiunt, per mortem non exstinguitur, sed quiescit seu sine actu est, donec in novissimo die a Deo iterum suscitetur, novumque corpus fingat et informet. Identitas igitur corporis resurgentis ab iis repetitur ex identitate hujus principii.

Hæc opinio cohæret cum sententia, quod in homine præter animam rationalem sit alia anima somatica seu principium vitæ vegetativæ. Quum autem Ecclesia in Conc. Viennensi doceat: „animam intellectivam seu rationalem corpus vere per se et essentialiter informare”, non licet soluta unione corporis et animæ præter animam admittere principium aliquod identitatis corporeæ. Si principium hoc statuitur esse ipsam animam rationalem, cui a corpore separatæ præter aptitudinem informandi corpus sibi proportionatum remaneat vis sibi attemperandi novum corpus deposito simile, sententia eadem est ac doctrina Durandi. Vide Jungmann n. 226, 227.

Obj. I. Corpus humanum paulatim immutatur per continuum molecularum fluxum et recessum. Si autem tota massa in resurrectione reassumenda est, corpus nimia mole augebitur; si vero pars tantum totius massæ corpori restituetur, non erit identicum cum seipso.

Resp. Non constat, *totum* corpus sæpius immutari. Ejusmodi vero mutatio admissa non obest veræ notioni resurrectionis. Etenim ad veram resurrectionem satis est, ut resumatur ea materiæ quantitas quæ sufficiens sit ad hujusmodi corpus componendum (Suarez *De Incarn. disp. XLIV sect. II n. 8*), seu quanta sufficiat „ad complementum debitæ quantitatis”, ut dicit S. Thomas *Contra gent. lib. IV cap. 81*. Cfr. *Suppl. Q. 80 art. V*. — Deinde si ista continua materiæ mutatio non obstat quominus corpus humanum in hac vita maneat identicum, quomodo potest identitatem impedire in resurrectione (S. Thomas *Contra gent. l. c.*): quum Deus, cui nihil materiæ, quod ad determinatum corpus pertinuit, perit, unire possit eam materiam, quæ ad idem corpus constituendum sufficiat.

Obj. II. Caro unius immediate aut mediate cedit in aliorum nutrimentum ac proinde vertitur in eorum carnem. Sunt enim anthropophagi, qui humanis carnibus vescuntur. Imo idipsum aliis hominibus accidere potest: nam cadavera resolvuntur in sua elementa, quibus nutriuntur vegetabilia et animantia; et nos, quum vegetabilibus et animantibus vescimur, in nostram rursus convertimus substantiam ea ipsa elementa primigenia, quæ substantiam constituerunt aliorum hominum. Eadem autem substantia in pluribus hominibus resurgere nequit; et cuinam restituetur?

Resp. Minime necesse est, ut in resurrectione omnia et singula elementa restituantur; plura enim sæpe redundant, et alia a Deo suppleri possunt, ut fiet in iis, qui in infantia mortui sunt, aut qui per vitam aliquo membro caruerunt, incolumi remanente corporum iden-

titate. S. Thomas *Suppl. Q. 81 art. I, Contra gent. lib. IV cap. 81*. Sine speciali autem miraculo evenire nequit, ut duo homines per totam vitam eandem omnino materiam habeant: quocirca nihil impedit, quominus unicuique restituantur saltem illa pars, quæ ipsius fuit propria et non alterius hominis. Suarez *l. c.*

Quodsi eadem materia ad plures homines pertinuerit, resurget in eo, ad cuius perfectionem magis pertinuit (S. Thomas *l. c.*, vide *Suppl. Q. 80 art. IV ad 3*), vel reddetur ei, in quo esse caro humana primitus cœpit, ut dicit S. Augustinus *De Civ. Dei lib. XXII cap. 20*.

Cæterum dicit S. Gregorius Nyss. *Orat. 3 de resurrectione*: „Posito quod Deus sit, qui faciat, nihil dixeris esse quod fieri non possit: neque tua cogitatione percipi putes, illius, qui comprehendi nequit, sapientiam.” Et Tertullianus *De resurr. carnis cap. XI*: „Utique idoneus est reficere qui fecit, quanto plus est fecisse quam refecisse, initium dedisse, quam reddidisse.” Quare concludit Hurter *t. III n. 855*: „Si Deus decrevit corporum resurrectionem, non nostrum erit, sed Dei, ita singula corporis elementa, quæ ad ejus identitatem absolute exiguntur, tueri et servare, ne in alterius trans-eant corporis proprietatem.” De hac re vide Perrone *De Deo Creatore n. 885 sq., Comp. n. 678 sq., Jungmann n. 234, Jansen p. 1051 sq., Mazzellan. 1372 sq.*

114. Resurgentne omnes corpore integro?

R. Omnes, etiam reprobi et parvuli cum peccato originali mortui, resurgent corpore integro quoad omnia membra, sensuum organa et facultates, eaque statura et quantitate quam quisque vi suæ individuae naturæ florente ætate (quæ solet esse circa annum trigesimum tertium) (*) habuit aut habere debuisset. S. Thomas *Suppl. Q. 81 art. I*; vide *Q. 79, 80*; S. Augustinus *De Civ. Dei lib. XXII cap. 20*.

Nota. Neque carebunt illis organis, quorum usus amplius non erit (cujusmodi sunt quæ nutritioni inserviunt) quia pertinent ad perfectionem naturæ humanæ. Membra omnia erunt in-

(*) Dicit S. Augustinus *De Civ. Dei lib. XXII cap. 15*: „Suam quisque recipiet mensuram, quam vel habuit in juventute, si senex fuerit mortuus, vel fuerat habiturus, si est ante defunctus.” Et S. Thomas *3. Q. 46 art. IX ad 4*: „Christus in juvenili ætate pati voluit, . . . ut in juvenili ætate moriens et resurgens futuram resurgentium qualitatem in seipso præmonstraret; unde dicitur *Ephes. 4: Donec occurramus omnes in unitatem fidei, et agnitionis Filii Dei in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi.*”

tegra: id quod communiter admittitur quoad Electos propter eorum statum beatitudinis; et communius etiam tenetur quoad damnatos, quia resurrectio est opus immediatum Dei, cuius opera omnia sunt perfecta. Integritas membrorum Electis honori et gaudio erit; atque magnam illi delectationem captabunt ex operationibus, quas etiam vires sensitivæ exercebunt in quantum statui beato convenit. Damnati vero ex his et in his omnibus vehementius affligentur et contorquebuntur. Cfr. Catech. Rom. *l. c. n. 9 sq.*, Katschthaler *n. 403 (5)*.

115. Resurgentne mortui in suo sexu?

R. Affirmative; hæc doctrina ut certa a theologis statuitur. Rationes sunt: a) Resurrectio est opus Dei perfectum: sexuum autem diversitas constituit naturæ humanæ notam essentialem. b) Eadem persona secundum omnia sua membra resurget. c) Quædam sunt merita et demerita ratione sexus, ad quæ præmianda aut punienda sexus diversitas congruenter servatur.

Obj. Christus dicit apud *Matth. XXII 30*: „In resurrectione neque nubent, neque nubentur; sed erunt sicut Angeli Dei in cælo.”

Resp. Christus his verbis non sexuum diversitatem sed nuptias et carnale commercium in cælo esse negavit. Imo S. Augustinus *l. c. cap. 17* et S. Hieronymus *Epist. 108 ad Eustoch. n. 22* ex his verbis argumentum quoddam pro sexuum diversitate deducunt.

116. Resurgentne omnia corpora immortalia?

R. De fide est, omnia corpora tum justorum tum damnatorum ex divina virtute resurgere immortalia. Probatur ex *S. Scriptura*: „Oportet corruptibile hoc induere incorruptionem, et mortale hoc induere immortalitatem.” *I Cor. XV 53*. „Ibunt hi (post resurrectionem, proinde cum corporibus) in supplicium æternum.” *Matth. XXV 46*. „Quærent homines mortem, et non invenient eam; et desiderabunt mori, et fugiet mors ab eis.” *Apoc. IX 6*. Vide *ibid. XXI 4*, *II Cor. V 1*.

117. Quid et quot sunt dotes corporum Beatorum?

R. Sunt quædam qualitates et conditiones præternaturales, quibus Christus Electorum corpora dotabit ornabitque, ad similitudinem humanitatis suæ gloriosæ. Id docet S. Pau-

lus: „Qui (Jesus Christus) reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ.” *Philipp.* III 21. Quare S. Thomas *Suppl. Q. 76 art. I ad 4*: „In Sanctis, qui fuerunt Christo conformes per gratiam, erit conformitas (Christo resurgenti) quantum ad ea quæ sunt gloriæ.” Ex his dotibus homines, quamquam sunt et manent corporei, erunt Angelis similes, ut dicit Christus: „Erunt sicut Angeli Dei in cælo.” *Matth.* XXII 30.

Ejusmodi dotes sunt quatuor: *claritas, agilitas, subtilitas* et *impassibilitas*, quas SS. Patres et theologi communiter deducunt ex I *Cor.* XV 42—44. Cfr. S. Thomas *Suppl. Q. 82 sq.*, *Catech. Rom. l. c. n. 13.*

118. Quid per singulas quatuor dotes intelligitur?

R. 1. *Claritas* (*geheel klaar, schoon blinkend*) in eo consistit quod corpus non tantum extrinsecus ut astrum fulget, sed etiam intrinsecus in omnibus suis partibus est pellucidum. De hac dote loquitur Christus: „Justi fulgebunt sicut sol in regno Patris” *Matth.* XIII 43; et S. Paulus: „Seminatur in ignobilitate, surget in gloria.” I *Cor.* XV 43.

Docet S. Thomas *Suppl. Q. 85 art. I, Contra gent. lib. IV cap. 86*, claritatem in corpus redundare ex gloria animæ, ideoque eam diversam esse pro diversa animæ gloria. Id insinuat Apostolus. „Stella enim a stella differt in claritate: sic et resurrectio mortuorum.” I *Cor.* XV 41, 42.

2. *Agilitas* (*licht = niet zwaar*) est facultas motus locales expedite et velociter exercendi. Significatur I *Cor.* XV 43: „Seminatur in infirmitate, surget in virtute.” Agilitas non excludit motum successivum, sed efficit, ut corpus sine difficultate, momento veluti imperceptibili se moveri possit ad nutum animæ quocumque ista velit. „Credere enim debemus, ait S. Augustinus *Serm.* 242, talia corpora nos habituros, ut, ubi velimus, quando voluerimus, ibi simus.” Consonat S. Thomas *Suppl. Q. 84 art. I*: „Per dotem agilitatis subjicitur ei (corpus animæ) in quantum est motor, ut scilicet sit expeditum et habile ad obediendum spiritui in omnibus motibus et actionibus animæ.”

3. *Subtilitas* (*fijn*) efficit, ut corpus perfecte subjiciatur animæ ad quamlibet actionem organicam idque sine alimenti, somni,

etc. necessitate. Dicit Apostolus I *Cor.* XV 44: „Seminatur corpus animale, surget corpus spirituale”: non quod in spiritum convertatur, sed quia omnino subjectum est spiritui et ab animalium indigentis liberum; sicut et nunc dicitur corpus animale, non quod sit animal, sed quia animalibus passionibus subjacet, et alimonia indiget, ut ait S. Thomas *Contra gent. lib. IV cap. 86, Suppl. Q. 83 art. I* cum S. Augustino *De Civ. Dei lib. XIII cap. 20*.

Nota. Secundum alios subtilitas est facultas, qua corpûs beatum penetrare potest quodvis aliud corpus, sive cum illo in eodem loco consistere. Verum S. Thomas *Suppl. Q. 83 art. II* negat hanc facultatem Beatis competere ex subtilitate, quia hæc corpori glorioso non aufert dimensionem, utpote quæ pertineat ad integritatem corporis. Concedit tamen, Electos eam facultatem habituros esse quum voluerint, ex speciali operatione virtutis divinæ in manifestationem subtilitatis: Deus enim rebus integris permanentibus potest auferre earum proprietates, v. g. resistantiam seu impetrabilitatem. Ita etiam Christus januis clausis venit ad discipulos et ex sepulchro clauso redivivus processit.

4. *Impassibilitas (onlijdelijk)* est immunitas ab omni vitio vel defectu, dolore, incommodo, etc. Unde nulla potentia seu vis naturalis v. g. ferrum, flamma, frigus corpus gloriosum lædere vel afficere potest. „Seminatur in corruptione, surget in incorruptione.” I *Cor.* XV 42. Cfr. *Apoc.* XXI 4.

119. Quænam erunt proprietates corporum reproborum?

R. Eorum corpora habebunt proprietates beatorum corporum conditionibus oppositas. Erunt nempe:

1. *Tenebrosa et fæda (duister en vuil)*, proinde horrida: quemadmodum in corporibus Beatorum relucebit animarum gloria, ita in corporibus damnatorum animarum fæditas et turpitude redundabit.

2. *Gravia (zwaar)*: non subicientur animæ, sed velut pondus eam continuo aggravabunt, eique erunt quodammodo importabilia.

3. *Animalia, carnalia (grof)*: quamquam sine alimonia in æternum persistent, affectu erunt carnalia, fame, siti, etc. laborantia.

4. *Ad patiendum omnino apta*: acerbissimas nempe sensationes ab igne aliisque cruciatibus percipient. Corpora damnatorum, dicit S. Thomas *Contra gent. lib. IV cap. 89*, sunt passibilia sicut nunc vel etiam magis. Vide n. 34.

Quærent theologi, qua ratione corpora damnatorum, quum tam vehementibus doloribus præcipue igne afficiantur, a corruptione præserventur? Causa principalis utique est divina iustitia, qua eorum corpora ad pœnam perpetuam sunt addicta, ut loquitur S. Thomas *Suppl. Q. 86 art. III*. Ignis autem infernalis non agit secundum naturalem ignis indolem, sed ut instrumentum divinæ iustitiæ: corpora quidem torquet, sed non corrumpit. „Illic, ait Minucius Felix *In Octav. cap. 35*, sapiens ignis membra urit et reficit, carpit et nutrit.”

CAPUT III.

De iudicio universali seu ultimo. n. 120—127.

120. Fietne iudicium universale?

R. Affirmative; est de fide. Dicit Symb. Apost.: „Credo.... in Jesum Christum.... qui venturus est iudicare vivos et mortuos”; Symb. Athan.: „Ad cujus adventum omnes homines resurgere habent cum corporibus suis, et reddituri sunt de factis propriis rationem”; Symb. Nicæno-Constantp.: „Et iterum venturus est cum gloria iudicare vivos et mortuos”; Conc. Later. IV: „Venturus in fine sæculi, iudicaturus vivos et mortuos, et redditurus singulis secundum opera sua.”

Prob. 1. Ex *S. Scriptura*.

a) Multos textus Veteris Testamenti, in quibus sermo est de iudicio, quod Deus de terra habebit, SS. Patres et exegetæ unice iudicio universali applicant: v. g. „Judicabit orbem terrarum in justitia, et populos in æquitate.” *Psalm.* XCVII 9 *sq.*

b) In *Novo Testamento* ipse Christus iudicium universale prædicat apud *Matth.* XVI 27: „Filius hominis venturus est in gloria Patris sui cum Angelis suis; et tunc reddet unicuique secundum opera ejus”; — illud cum omnibus circumstantiis describit *ibid.* XXIV 30, 31, XXV 31—46; illudque morti proximus coram Caïpha allegat in confirmationem suæ divinitatis, *ibid.* XXVI 64: „Verumtamen amodo videbitis Filium hominis sedentem a dextris virtutis Dei, et venientem in nubibus cœli”; tandem hoc iudicio ab Angelis annuntiato missionem in terris claudit *Act. apost.* I 11: „Hic Jesus, qui assumptus est a vobis in cœlum, sic veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in cœlum.” — Apostoli sæpe hanc veritatem proponunt: S. Petrus *Act. apost.* X 42: „Præcepit nobis prædicare populo, et testificari quia ipse est, qui constitutus est a Deo iudex vivorum et mortuorum. S. Paulus *ibid.* XVII 31: „Statuit (Deus) diem, in quo iudicaturus est orbem in æquitate, in viro, in quo statuit, fidem præbens omnibus, suscitans eum a mortuis.” II *Cor.* V 10: „Omnes nos manifestari oportet ante tribunal

1. Deswegen wird, wie die H. Schrift uns lehrt, nicht
 gewalt des Allmächtigen Vaters in Gesetz, oder richterlichem jüngsten
 Gericht sondern des Lohn, der angehängt ist, mit der Macht
 des Vaters, der alles in gleichem Maß bezeugt der Menschheit
 seines Gleichen in dem Christen über den das
 Gericht.

Christi, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit,
 sive bonum sive malum." Vide Rom. XIV 10, Epistolam Jude
 14 sq., Apoc. XX 12.

2. Ex SS. Patribus. S. Justinus M. Apol. I n. 52: „Prophetæ
 duplicem Christi adventum prænuntiarunt, unum in forma hu-
 mili, alterum in forma gloriosa, dum e cælo cum exercitu
 Angelorum veniet, corpora bonorum et piorum immortalia red-
 get, corpora autem impiorum in ignem æternum projiciet."

S. Augustinus De Civ. Dei lib. XX cap. 30: „Nullus vel ne-
 gat vel dubitat, per Jesum Christum tale, quale SS. Litteris
 prænuntiat, futurum esse novissimum judicium, nisi qui eis-
 dem Litteris, nescio qua incredibili animositate seu cæcitate
 non credit, quæ jam veritatem suam orbi demonstrare ter-
 rarum."

121. 1. Quis in ultimo judicio erit iudex; 2. in qua forma judicabit?

R. Ad 1um Judicabit Christus non tantum ut Deus, sed
 etiam ut homo. Christum ut Deum esse judicem per se liquet,
 cum judiciaria potestas primarie et essentialiter ad divinam
 naturam pertineat. Christus autem ut homo erit iudex tanquam
 vices gerens SS. Trinitatis vi gratiæ Capitis ipsi collatæ. (Vide
 Tract. de incarn.). Quod Christus judicabit ut homo, est de fide.
 Id constat ex Symbolis, ubi de Christo nato, passo et mortuo
 dicitur: „Qui venturus est judicare vivos et mortuos."

Prob. ex S. Scriptura. „Potestatem dedit ei iudicium fa-
 cere, quia Filius hominis est." Joa. V 27. „Ipse est, qui con-
 stitutus est a Deo iudex vivorum et mortuorum." Act. apost.
 X 42. Vide n. 98.

Ad 2um Christus iudicaturus apparebit corpore glorioso et
 majestate circumdato, in nube lucida, præeunte signo crucis,
 stipatus multitudo Angelorum, omnibus visibilis; reprobis vi-
 debunt solum gloriam humanitatis, Electi etiam divinitatis.

Prob. ex S. Scriptura. „Tunc parebit signum Filii hominis
 in cælo; et tunc plangent omnes tribus terræ; et videbunt Fi-
 lium hominis venientem in nubibus cæli cum virtute multa et
 majestate." Matth. XXIV 30. Atque S. Augustinus De Trinit.
 lib. I cap. 13: „Procul dubio eum videre mali non poterunt, nisi
 secundum formam, qua Filius hominis est; sed tamen in cla-

ritate in qua judicabit, non in humilitate in qua judicatus est." Cfr. S. Thomas 3. Q. 59 art. II.

122. Quæritur, num etiam alii cum Christo judicaturi sint.

R. Cum S. Thoma *Suppl. Q. 89 art. I* triplex judicandi modus distinguitur:

1. *Comparative*, quatenus aliqui suis operibus ostendunt, alios pœna esse dignos, qui similia facere potuerunt et neglexerunt. Hoc modo etiam impii dicuntur judicare eos, qui majora crimina commiserunt. Quo sensu Ninivitæ et regina Austri leguntur surrecturi in judicio et condemnaturi Judæos. *Matth. XII 41 sq.*

2. *Interpretative*, judicis sententiam publice approbando. Hoc modo Angeli et justi omnes judicabunt. Dicitur *I Cor. VI 2*: „An nescitis, quoniam Sancti de hoc mundo judicabunt?"

3. *Formaliter*, sententiam judicis in aliorum notitiam ducendo. Hoc modo judicabunt Apostoli et omnes qui Jesum perfecte secuti fuerint, uti constat ex verbis Christi: „Amen dico vobis, quod vos qui secuti estis me, in regeneratione (i. e. resurrectione) cum sederit Filius hominis in sede majestatis suæ, sedebitis et vos super sedes duodecim, judicantes duodecim tribus Israël." *Matth. XIX 18.*

123. Quinam judicabuntur?

R. 1. Omnes homines sine ulla exceptione. Dicitur in *Symb. Athan.*: „Ad cujus adventum omnes homines . . . reddituri sunt de factis propriis rationem." Item docet S. Scriptura: „Congregabuntur ante eum omnes gentes." *Matth. XXV 32.* „Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi." *II Cor. V 10.* Vide *Rom. XIV 10*, *Apoc. I 7.*

Ex communi sententia judicio universali aderunt *infantes* ante usum rationis mortui, tum qui Baptismo suscepto tum qui sine Baptismo decesserunt. Ratio quare intererunt est, ut iis sors æterna publice et solemniter attribuat, atque ut percipiant, suam sortem et omnia ex æquo a Deo disponi.

2. Probabilior sententia est, etiam Angelos judicari in extremo judicio; non ut iis præmium aut supplicium essenziale tribuatur, sed ut judicium antea de iis factum publice confirmetur atque quoad accidentalia augeatur. Boni Angeli majus gau-

dium habebunt de salute eorum quos ad coronam conduxerint; mali autem magis torquebuntur ruina eorum quos in malum pertraxerint. Præterea hi recludentur in inferno; auferetur iis potestas nocendi Electis; non poterunt amplius sibi procurare divinos honores; eorum malitia toti mundo manifestabitur. S. Thomas *Suppl. Q. 89 art. VIII.*

124. Ob quas rationes præter iudicium particulare habebitur iudicium universale?

R. 1. Ut *Dei* perfectiones, præcipue justitia, omnibus splendidissime manifestentur: divina justitia hac in terra sæpe non satis apparet, quum mali prospera, boni autem adversa sorte utantur. Vide *Psalm. LXXII 2—17, Sap. V, Catech. Rom. part. I art. VII n. 5 sub 5.*

2. Ut *Christus* olim injuste iudicatus publice clarificetur cum majestate judicans totum genus humanum, et solemnem de inimicis suis agat triumphum; atque qui auctor est et consummator nostræ salutis, operi redemptionis coronam imponat.

3. Ex parte *hominum*: a) Quia corpus ad bona et mala opera cooperatum est, congruit, ut ad ipsum quoque pertineat sententia præmii aut pœnæ. — b) Homo est membrum totius generis humani; ejus opera sæpe ipsam societatem contingunt et post mortem effectus bonos aut malos produciunt. Convenit itaque, ut de iis iudicium fiat coram toto genere humano ac postquam omnia consummata sunt. — c) Ut omnia merita et demerita pendantur, atque inde Electi gloriam et reprobi confusionem recipiant. Vide S. Thomam 3. *Q. 59 art. V.*

125. De quibus iudicium instituetur?

R. De omnibus peccatis et bonis operibus, internis et externis; ita ut virtute divina quisque suos, atque reliqui omnes aliorum actus perspiciant, et vere æstiment, quid præmii aut pœnæ mereantur.

Prob. 1. Ex *S. Scriptura.* „Cuncta, quæ fiunt, adducet Deus in iudicium pro omni errato, sive bonum sive malum illud sit.” *Eccles XII 14.* „Dominus illuminabit abscondita tenebrarum, et manifestabit consilia cordium.” *I Cor. IV 5.* „Vidi mortuos magnos et pusillos, stantes in conspectu throni; et libri aperti sunt; et alius liber apertus est, qui est vitæ, et iudicati sunt mortui ex iis, quæ scripta erant in libris, secun-

dum opera ipsorum." *Apoc.* XX 12. Cfr. S. Thomas *Suppl.* Q. 87 art. I.

2. Ex *SS. Patribus*. S. Hieronymus *In Daniel.* VII 10: „Conscientiæ et opera singulorum in utramque partem, vel bona vel mala, omnibus revelabuntur." S. Chrysostomus *Hom. V in epist. ad Rom. n. 6*: „Quid tunc patiemur, cum coram orbe toto omnia afferentur in tanto, tam splendido theatro, et notis et ignotis omnia conspicientibus?"

Nota 1. *Libri*, de quibus *Apoc.* XX 12, sunt scientia Dei, qua novit singula singulorum facta, dicta et cogitata; actus autem aperiendi hos libros est hujus divinæ scientiæ communicatio, qua quisque interna illustratione plenam et actualem omnium operum notitiam accipiet. Vide verba S. Augustini *n. 126*.

2. Opinatur Petrus Lombardus *dist. XLIII n. 3*, peccata per pœnitentiam deleta non manifestatum iri, ne Beati confusione et tristitia afficiantur. Ex communiore sententia etiam hæc patefient, quum alias „nec pœnitentia de peccatis illis perfecte cognoscatur, in quo multum detraheretur Sanctorum gloriæ, et laudi divinæ, quæ tam misericorditer Sanctos liberavit." S. Thomas *Suppl.* Q. 87 art. II. Cfr. Suarez *De incarn. disp. LVII sect. 7*.

126. Qualis erit forma iudicii extremi?

R. Iudicium perficietur non vocaliter sed *mentaliter*, tum quoad causæ cognitionem, tum quoad sententiam *singulorum*. Supernaturali nempe lumine singulis innotescunt sua et aliorum singulorum opera moralia totius vitæ secundum eorum meritum aut demeritum, necnon sententia in se et singulos prolata. Ita probabilius: „si enim, ait S. Thomas *Suppl.* Q. 88 art. II, vocaliter singulorum facta narrarentur, inæstimabilis magnitudo temporis ad hoc exigeretur." S. Augustinus *De Civ. Dei lib. XX cap. 14* dicit: „*Et alius liber apertus est (Apoc. XX 12). Quædam igitur vis est intelligenda divina, qua fiet ut cuique opera sua, vel bona vel mala, cuncta in memoriam revocentur, et mentis intuitu mira celeritate cernantur; ut accuset vel excuset scientia conscientiam; atque ita simul et omnes et singuli iudicentur.*" Cfr. S. Alphonsus *p. 263 sq.*

Probabiliter autem voce sensibili a Christo proferetur ultima sententia, qua Electis omnibus simul confertur regnum cœlo-

rum: *Venite benedicti* etc., atque cunctis reprobis simul assignatur supplicium: *Discedite a me* etc. Cfr. S. Alphonsus *l. c.* p. 270 sq. Alapide *In Matth.* XXV 34.

127. In quo loco fiet iudicium universale?

R. Probabiliter instituetur in valle Josaphat, quæ sita est ad orientem Hierosolymæ inter mœnia et montem Oliveti, et a torrente Cedron interluitur. Id deducunt theologi ex verbis, quæ Deus elocutus est apud *Joël* III 2: „Congregabo omnes gentes, et deducam eas in vallem Josaphat, et disceptabo cum eis ibi super populo meo”; *ibid.* III 12: „Consurgant, et ascendant gentes in vallem Josaphat; quia ibi sedebo ut iudicem omnes gentes in circuitu.” Unde S. Thomas *l. c.* Q. 88 *art. IV*: „Probabiliter potest colligi ex Scripturis, quod circa locum montis Oliveti descendet, sicut et inde ascendit, ut idem esse ostendatur qui descendit et qui ascendit.” Et Suarez dicit *l. c. disp.* LIII *sect.* III, hanc sententiam esse communem, piam et valde verisimilem.

Obj. Vallis Josaphat non potest omnes comprehendere. Responderi potest variis modis:

1. Forte Christus Dominus sedebit supra vallem; iudicandi autem stabunt in locis circumjacentibus, secundum verba: „Ut iudicem omnes gentes in circuitu.”

2. Secundum aliquos soli reprobi stabunt in valle et locis vicinis, atque Electi erunt in aëre sublimes cum Christo, cum dicat S. Paulus: „Simul rapiemur in nubibus obviam Christo in aëra.” Sylvius *Suppl. Q.* 8 *art. IV*.

3. Quidam putant, per vallem Josaphat non intelligi locum determinatum, sed quemlibet locum in quo istud iudicium habebitur, cum Josaphat significet *Dominus iudicat*.

CAPUT IV.

De mundi innovatione et de regno Christi æterno. n. 128—135.

128. Mundusne finem habebit?

R. Affirmative. Est de fide ex Conc. Lateranensi IV, ubi legitur: „Venturus Christus in fine sæculi.” Per vocem *sæculi* intelligitur mundus, uti etiam in S. Scriptura, ubi sæpe sermo est de *consummatione sæculi*.

Prob. 1. Ex *S. Scriptura*. „Cælum et terra transibunt, verba autem mea non præteribunt.” *Matth.* XXIV 35. Vide alia in sequentibus.

2. Ex *SS. Patribus*. S. Basilius *Hom. I in Hexaëm.*: „Ne male persuasus credas, mundum hunc ut nullum aliquando sortitum originem, ita nec ullo fine olim contrahendum. *Præterit enim figura hujus mundi; et cælum et terra transibunt....* Quæ ex tempore cœperunt, necesse prorsus est, eadem ut aliquando desitura sint, et consummanda.”

129. Quo medio mundus finietur?

R. Per ignem.

Prob. 1. Ex *S. Scriptura*. „Ille tunc mundus aqua inundatus periit. Cœli autem, qui nunc sunt, et terra eodem verbo repositi sunt, igni reservati in diem judicii.... Adveniet autem dies Domini ut fur, in quo cœli magno impetu transient, elementa vero calore solventur; terra autem et quæ in ipsa sunt opera, exurentur.” II *Petr.* III 6—10.

2. Ex *SS. Patribus*. S. Augustinus *De Civ. Dei lib. XX cap. 16*: „Tunc figura hujus mundi mundanorum ignium conflagratione præteribit, sicut factum est mundanarum aquarum inundatione diluvium. Illa itaque, ut dixi, conflagratione mundana elementorum corruptibilium qualitates, quæ corporibus nostris corruptibilibus congruebant, ardendo penitus interibunt.” S. Gregorius *M. In Ezech. lib. I Hom. 8*: „Mundus quidem igne judicii cremabitur, sed aqua jam diluvii non deletur.”

3. Confirmatur *ex praxi Ecclesiæ*, quæ diversis locis in sua liturgia dicit, Christum judicaturum vivos et mortuos et sæculum per ignem.

130. Destructurne mundus illo igne?

R. Negative; sed innovabitur. Statuit Conc. Constantp. II: „Si quis dixerit, quod futurum iudicium significat omnimodam corporum abolitionem, et quod finis confictæ fabulæ est natura expers materiæ, et quod in futuro nihil eorum erit, quæ constant materia, sed nuda et sola mens: A. S. (Denz. n. 197).

Prob. 1. Ex *S. Scriptura*. „Ecce ego creo cœlos novos et terram novam.” *Isa.* LXV 17. „Exspectantes et properantes in adventum diei Domini, per quem cœli ardentis solventur et elementa ignis ardore tabescent. Novos cœlos et novam terram secundum promissa ipsius exspectamus, in quibus iustitia habitat.” II *Petr.* III 12, 13. „Vidi cœlum novum et terram novam; primum enim cœlum et prima terra abiit, et mare jam non est. . . . Et dixit, qui sedebat in throno: Ecce nova facio omnia.” *Apoc.* XXI 1, 5.

2. Ex *SS. Patribus*. S. Hieronymus *In Isa.* LXV: „*Novos cœlos et novam terram videmus, et repromissionem ejus: non dixit, alios cœlos et aliam terram videbimus, sed veteres et antiquos in melius commutatos.*” S. Augustinus *De Civ. Dei lib.* XX cap. 14: „*Mutatione rerum, non omnimodo interitu transibit hic mundus. Unde et Apostolus ait: præterit figura huius mundi. Figura præterit, non natura.*” S. Gregorius M. *Mor.* IV cap. 34: „*Etsi cœlum et terra post in æternum permanent, ex seipsis tamen nunc ad nihilum properant; sed pro eorum usu, quibus serviunt, in melius mutanda perseverant.*”

131. Quænam igne conflagrationis apprehendentur?

R. Quamquam rerum substantia non annihilabitur, ex sententia SS. Patrum ignis apprehendet: a) Terram nostram solidam et mare cum omnibus entibus, quæ in eis sunt. Id patet ex II *Petr.* III 10: „*Elementa vero calore solventur; terra autem et quæ in ipsa sunt opera, exurentur.*”

b) Cœlum aëreum (atmosphæer). Deducitur ex II *Petr.* III 10, 12: „*Cœli magno impetu transient; . . . cœli ardentis solventur.*”

Terram nostram et cœlum aëreum igne affectum iri, SS. Patres inferunt ex verbis allegatis S. Petri, quia §. 5—7 comparisonem facit inter devastationem telluris et cœli aërei (quod

eam circumdat) per diluvium et per ignem conflagrationis. Dicit S. Augustinus *De Civ. Dei lib. XX cap. 18*: Apostolus Petrus „commemorans factum ante diluvium, videtur admonuisse quodammodo, quatenus in fine hujus sæculi mundum istum peritulum esse credamus. Nam et illo tempore periisse dixit, qui tunc erat, mundum; nec solum orbem terræ, verum etiam cœlos, quos utique istos aëreos intelligimus, quorum locum ac spatium tunc aqua crescendo superaverat. Ergo totus aut pene totus aër iste ventosus (quod cœlum vel potius cœlos vocat, sed istos utique imos, non illos supremos, ubi sol et luna et sidera constituta sunt) conversus fuerat in humidam qualitatem; atque hoc modo cum terra perierat, ejus terræ utique prior facies fuerat deleta diluvio. *Qui autem nunc sunt*, inquit, *cœli et terra, eodem verbo repositi sunt, igni reservandi in diem judicii et perditionis hominum impiorum*. Proinde qui cœli et quæ terræ, id est qui mundus, pro eo mundo qui diluvio periit, ex eadem aqua repositus est, ipse igni novissimo reservatur in diem judicii et perditionis hominum impiorum.” Cfr. S. Thomas *Suppl. Q. 74 art. IV ad 2*.

c) Probabilius ignis non extendetur ad cœlum sidereum, nempe ad solem, lunam et stellas, uti dicit S. Augustinus. Tenet tamen sententia communis, astra clarificatum iri clariore et intensiore luce.

132. Undenam erit iste ignis; et quare dicitur purgatorius?

R. Ad 1um Dicit S. Thomas *Suppl. Q. 74 art. III*: „Ista autem conflagratio nihil aliud est, quam congregatio omnium causarum inferiorum et superiorum, quæ ex natura sua habent virtutem igniendi: quæ quidem congregatio non naturali cursu rerum, sed *virtute divina* fiet; et ex omnibus istis causis sic congregatis generabitur ignis, qui faciem hujus mundi exuret.”

Ad 2um Dicitur ignis purgatorius, quia destruet peccati effectus seu opera. Totus enim mundus ex peccato in deteriorem cecidit conditionem.

133. Quam mutationem vel innovationem mundus ex conflagratione accipiet?

R. Omnia quoad substantiam reservabuntur, sed quoad accidentalia nova conditione perficientur. Terra nempe ab omni-

bus sordibus igne purgata, claritate et purissima luce perfundetur, ut sit accommodata corporibus hominum gloriosa immortalitate donatis.

Prob. 1. Ex *S. Scriptura*. Ex locis citatis *n.* 130; præcipue vero ex *Rom.* VIII 19 *sq.*: „Exspectatio creaturæ revelationem filiorum Dei exspectat” etc., i. e. creatura rationis expers avidissime exspectat futuram filiorum Dei glorificationem. Nunc ob peccatum hominis corruptioni subjecta est, sed spem habet liberationis et commutationis in melius: *quia et ipsa creatura (irrationalis) liberatur a servitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei* i. e. a corruptione liberabitur et accipiet conditionem similem statui glorioso filiorum Dei. Cfr. Beelen et A Piconio *in l. c.*

2. Ex *SS. Patribus*. S. Augustinus *De Civ. Dei lib.* XX *cap.* 16: „Illa conflagratione mundana elementorum corruptibilium qualitates, quæ corporibus nostris corruptibilibus congruebant, ardendo penitus interibunt; atque ipsa substantia eas qualitates habebit, quæ corporibus immortalibus mirabili mutatione conveniant: ut scilicet mundus in melius innovatus, apte accommodetur hominibus etiam carne in melius innovatis.” S. Cyrillus Hieros. *Catech.* XV: „Fiet mundi hujus consummatio, et factus iste mundus rursum renovabitur Pertransibit hic mundus, ut qui sit pulchrior excitetur Convolvet cœlos Dominus, non ut iis afferat interitum, sed ut rursus excitet pulchriores.”

3. Ex *ratione theologica*. Mundus ob peccatum hominis in deteriorem conditionem decedit: congruit itaque, ut redemptionis opere completo mundus in pristinum statum restituatur. „Sicut elementa infecta sunt propter peccatum hominis, ita dignum est ut mundus innovetur propter glorificationem hominis.” Ita S. Bonaventura *Comp. theol. lib.* VII *cap.* 20. Cum mundus, ait Estius *In IV dist.* 48 § 6, propter hominem conditus sit, congruit divinæ sapientiæ, ut homine per resurrectionem glorificando, mundus etiam modo quodam suo glorificetur; sicut et, homine peccante, mundus fuit in deterius mutatus. Cfr. Hurter *n.* 866.

Nota. Animalia, plantæ etc. existentne in mundo innovato? Omnes fere Scholastici cum S. Bonaventura et S. Thoma

putant, tantum remanere corpora cœlestia et terræ elementa. Rationem dant, quod animalia et plantæ de se sunt corruptibilia et in mundo innovato inutilia. Cfr. S. Thomas *Suppl. Q. 91 art. V*. Nonnulli tamen affirmant et ad suam sententiam stabiliendam quosdam textus S. Scripturæ adducunt.

134. Quis est finis terræ innovatæ?

R. Finis est, ut mundi status sit proportionatus statui glorioso Electorum, atque ut in illa pulchritudine creaturarum amplius refulgeat species Creatoris. Ex quibus colligunt theologi, Beatos, in quantum convenit suæ conditioni, mundo innovato fruituros esse, præsertim quatenus in ipso conspicient et admirabuntur indicia et effectus divinæ majestatis. Vide S. Thomam *Suppl. Q. 74 art. I* et *Q. 91 art. I*. Cui vero speciali usui terra tunc futura sit, arcanum est.

135. Estne Christus ut homo post ultimum judicium regnaturus?

R. Affirmative. Constat ex Symb. Nic.-Const., in quo legitur de Christo nato et mortuo: „Cujus regni non erit finis.”

Prob. ex *S. Scriptura*. „Regnabit in domo Jacob in æternum, et regni ejus non erit finis.” *Luc. I 32 sq.*

Obj. Regnum Christi finem capiet post ultimum judicium subactis omnibus suis inimicis. Dicit enim S. Paulus *I Cor. XV 25 sq.*: „Oportet illum (Christum) regnare, donec ponat omnes inimicos sub pedibus ejus. . . . Cum autem subjecta fuerint illi omnia, tunc et ipse Filius subjectus erit ei, qui subjecit sibi omnia, ut sit Deus omnia in omnibus.”

Resp. Adverbium *donec* in *S. Scriptura* adhibitum sæpe tantum denotat, rem antea fieri; sed in medio relinquit, num postea fiat. Ita dicitur *Psal. CXI 8*: „Non commovebitur, donec despiciat inimicos suos.” Unde Apostolus affirmat, Christum regnaturum esse usque dum posuerit omnes inimicos sub pedibus ejus. De tempore autem post ultimum judicium nihil exprimit; at dubium nulli esse poterat, quin regnaturus esset inimicis plene devictis et subjectis. Eodem sensu intelligenda sunt verba *Psal. CIX 1, 2*: „Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos, scabellum pedum tuorum.” — Aliis autem probabilior videtur explicatio hæc: Sede a dextris meis et ne redeas in mundum, donec subactis omnibus inimicis descendas

